T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE HALK KÜTÜPHANESİ ÖRNEĞİNDE AVM KÜTÜPHANELERİNİN DURUM ANALİZİ VE HİZMET İHTİYACINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜŞRA ZÜLBİYE KARADAĞ

İSTANBUL 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE HALK KÜTÜPHANESİ ÖRNEĞİNDE AVM KÜTÜPHANELERİNİN DURUM ANALİZİ VE HİZMET İHTİYACINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜŞRA ZÜLBİYE KARADAĞ

TEZ DANIŞMANI: DOÇ.DR. GÜSSÜN GÜNEŞ

İSTANBUL 2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I

ÖN SÖZ V

ÖZET VI

ABSTRACT VII

KISALTMALAR LİSTESİ VIII

ŞEKİLLER LİSTESİ IX

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM 3

HALK KÜTÜPHANELERİ 3

1.1 HALK KÜTÜPHANELERİNİN TANIMI 3

1.2 HALK KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ VE HEDEFLERİ 5

1.3 HALK KÜTÜPHANELERİNİ OLUŞTURAN ÖĞELER 7

1.3.1 Bina 8

1.3.2 Derme 11

1.3.3 Kütüphane personeli 14

1.3.4 Bütçe 14

1.3.5 Kullanıcı 16

1.4 HALK KÜTÜPHANESİ TÜRLERİ 18

2. BÖLÜM 23

KÜTÜPHANELERDE KULLANICI ODAKLI HİZMETLER 23

2.1 HİZMET KAVRAMI VE KULLANICI ODAKLI HİZMET KAVRAMI 23

2.1.1 Kullanıcı odaklı hizmet 23

2.2 KÜTÜPHANELERDE VERİLEN KULLANICI HİZMETLERİ 26

2.2.1 Danışma hizmetleri 27

2.2.2 Kütüphaneler arası ödünç hizmeti 28

2.2.3 Oryantasyon eğitimi 29

2.2.3 Engelli kullanıcı hizmetleri 30

2.3 KÜTÜPHANELERDE KULLANICI İHTİYAÇLARINA GÖRE VERİLEN KULLANICI ODAKLI HİZMETLER 31

2.3.1 Eve Teslim Kitap Projesi 31

2.3.2 Kullanıcı odaklı kütüphane binaları 32

2.3.3 Gezici kütüphaneler 34

2.3.4 Kütüphanelerde yapılan kullanıcı odaklı kültürel etkinlikler ve ikramlar 35

3. BÖLÜM 37

ALIŞVERİŞ KÜLTÜRÜ VE AVM'LERİN DOĞUŞU 37

3.1 ALIŞVERİŞ KÜLTÜRÜNÜN TANIMI 37

3.2 Geçmişten günümüze değişen alışveriş mekânları ve kültürü 38

3.2.1 Agora 38

3.2.2 Forumlar 39

3.2.3 Bedesten 40

3.2.4 Kapalı çarşı 41

3.2.5 Sanayi Devrimi'nin alışveriş sektöründeki etkisi 43

3.2.5.1 *Pasajlar* 43

3.3 İlk Avm'lerin Ortaya Çikişi, Türkiye Ve Yurt Dişinda İlk Avm Örnekleri 45

3.3.1 AVM'lerin dünyadaki gelişimi 46

3.3.2 AVM'lerin Türkiye'deki gelişimi 47

4. BÖLÜM AVM KÜTÜPHANELERİ 51

4.1 AVM KÜTÜPHANELERİNİN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ 52

4.1.1 AVM Kütüphanelerinin Amerika'daki örnekleri 52

4.1.1.1 *Lake Forest Park AVM Kütüphanesi* 52

4.1.1.2 *Dallas Çocuk Kütüphanesi* 54

4.1.1.4 *Crossroads AVM Kütüphanesi* 57

4.1.2 AVM Kütüphanelerinin Singapur örnekleri 59

4.1.2.1 *Jurong West Community Library* 60

4.1.2.2 *Harbourfront AVM Kütüphanesi* 62

4.1.3 AVM Kütüphaneleri Güney Kore örneği 63

4.1.3.1 *Starfield AVM Kütüphanesi* 64

4.1.4 İsveç'te yer alan Kista AVM Kütüphanesi örneği 65

4.2 TÜRKİYE'DEKİ AVM KÜTÜPHANELERİ 67

4.2.1 İstanbul Ümraniye'deki Akyaka Park AVM Kütüphanesi 69

4.2.2 Nata İstanbul AVM Kütüphanesi 70

4.2.3 Nata Vega Outlet AVM, Subayevler Vega AVM ve NATA Eskişehir AVM Kütüphaneleri 71

4.2.4 AXİS AVM Kütüphanesi 72

4.2.5 Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi 73

4.2.6 Rings AVM Kütüphanesi 75

4.2.7 Malatya Park AVM Kütüphanesi 76

4.2.8 Ünye Üniport AVM Kütüphanesi 77

4.2.9 Çarşamba AVM Kütüphanesi 78

4.3 DEĞERLENDİRME VE MODEL ÖNERİSİ 79

4.3.1 Sınava hazırlık kütüphane kullanıcıları için model önerisi 83

4.3.1.1 *Koleksiyon* 84

4.3.1.2 *Personel* 86

4.3.1.3 *İç tasarım* 87

4.3.2 Okuyucu odaklı AVM kütüphanesi modeli 87

4.3.2.1 *Koleksiyon* 88

4.3.2.2 *İç tasarım* 89

4.3.2.3 *Personel* 90

4.3.2.4 *Sosyal etkinlikler* 91

SONUÇ **92**

KAYNAKÇA **95**

ELEKTRONİK KAYNAKLAR **97**

ÖN SÖZ

“Türkiye’de Halk Kütüphanesi Örneğinde AVM Kütüphanelerinin Durum Analizi ve Hizmet İhtiyacına Yönelik Model Önerisi” başlıklı çalışmamda Türkiye’de yer alan AVM kütüphanelerine ile yurt dışında bulunan AVM kütüphanelerine değinilmiş, Türkiye’de bulunan AVM kütüphaneleri için 2 model önerisi sunulmuştur. Bu çalışmada ülkemizde yeni faaliyet göstermeye başlayan AVM kütüphanelerini, kullanıcıların istekleri gözlemlenerek kullanıcı odaklı hale getirmek amaçlanmaktadır.

Tez çalışmasının başlangıcından son hâline kadar gelen süreçte, beni her aşamada yönlendiren, desteğini ve yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Güssün GÜNEŞ’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamı bitirmem ve kendimi sürekli geliştirip ilerlemem gerektiğini söyleyip bana her zaman destek olan Prof. Dr. Cem PARMAKSIZOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımı yaparken bana iş yerinde esneklik sağlayan bitirmem konusunda yüreklendiren ve her zaman destek veren kıymetli müdürüm Aysel ÖZÇELİK’e teşekkür ederim.

Tez okumalarında yardımcı olan ve çalışmalarımın her aşamasında beni destekleyip çalışmamı bitirmem konusunda beni teşvik eden eşim Yunus KARADAĞ’a şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, annem olduğu için kendimi çok şanslı hissettiğim, tezimi bitirmem konusunda da bana her zaman destek veren sevgili annem Satı İNCE’ye teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Bu çalışmada halk kütüphanelerinin yeni bir türü olarak ortaya çıkan ve 2020 yılında hizmet vermeye başlayan AVM kütüphaneleri incelenmiştir. İlk olarak halk kütüphanelerinin tanımı yapılmış, amaç ve hedefleri belirlenmiştir. AVM kütüphaneleri incelenirken halk kütüphanelerini oluşturan beş temel öğe; bina, derme, kütüphane personeli, bütçe, kullanıcı odaklı olarak ele alınmış ve yurt dışında bulunan AVM kütüphanelerinin nasıl ortaya çıktığı, AVM kütüphanelerinin gelişim süreçleri ve günümüzdeki durumlarına yer verilmiştir. AVM'ler ile kütüphaneler arasında kurulan ilişkiler, bünyesinde kütüphane bulunan AVM'lerin sağladığı avantajlar ve bir kütüphanenin AVM içerisinde yer almasının olumlu etkileri ortaya konulmuştur.

Bu araştırmada Türkiye'de hizmet vermeye başlayan AVM kütüphanelerinin gözlem ve kaynak taraması yapılarak mevcut durumu analiz edilmiştir. AVM içerisinde yer alan bu kütüphane türünde yeni bir bina inşa edilmesine ve alana ihtiyaç duyulmadığı için faaliyete geçmesinin diğer kütüphane türlerine göre daha hızlı ve düşük maliyetli olduğu tespit edilmiştir.

Bütün bu incelemeler sonucunda Türkiye'de mevcut halk kütüphanesi kullanıcılarının beklentileri ve potansiyel kullanıcıların ihtiyaçları göz önüne alınarak kullanıcı ve okuyucu odaklı olmak üzere 2 model önerisi sunulmuştur. Bunlardan ilk olarak incelediğimiz sınava hazırlık kütüphane kullanıcıları için model önerisidir. Bu model önerisinde kütüphane tasarımı ve hizmetlerinin kullanıcılar odağa alınarak planlanması ele alınmıştır. Okuyucu odaklı AVM kütüphanesi modeli ise kütüphaneye kitap okumak, sosyal ve kültürel yaşantılarını geliştirmek maksadıyla kullanan okuyucuların beklentileri ve ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır.

Çalışmada yer verilen model önerileri ile kullanıcıların ihtiyaçları karşılanarak AVM kütüphanelerinin daha verimli şekilde kullanılması ve böylece toplumun gelişimine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: AVM kütüphaneleri, kütüphane, model önerisi, okuyucu, kullanıcı, alışveriş merkezi

ABSTRACT

In this study, shopping mall libraries, which emerged as a new type of public libraries and started to serve in 2020, were examined. First, the definition of public libraries was made and their aims and objectives were determined. While examining shopping mall libraries, the five basic elements that make up public libraries; building, collection, library staff, budget, user-oriented, and how shopping mall libraries abroad emerged, the development processes of shopping mall libraries and their current situation are included. The relationship between shopping malls and libraries, the advantages of shopping malls with libraries, and the positive effects of having a library in a shopping mall are presented.

In this research, the current situation of the shopping mall libraries that started to serve in Turkey was analyzed through observation and literature review. It has been determined that this type of library located in a shopping mall is faster and more cost-effective than other types of libraries because it does not require the construction of a new building and empty area.

As a result of all these examinations, two model proposals, user- and reader-oriented, were presented, taking into account the expectations of current public library users in Turkey and the needs of potential users. The first one we examine is a model recommendation for exam preparation library users. In this model proposal, planning of library design and services by focusing on users is discussed. The reader-oriented shopping mall library model is designed according to the expectations and needs of readers who use the library to read books and improve their social and cultural lives.

With the model proposals in the study, it is aimed to contribute to the development of society by meeting the needs of users and readers of shopping mall libraries.

Keywords: Shopping Mall Libraries, library,model proposal, reader, user, shopping mall

KISALTMALAR LİSTESİ

KYGM: Kütüphane Yayınlar Genel Müdürlüğü

İHK: İl Halk Kütüphanesi

AVM: Alışveriş Merkezi

TDK: Türk Dil Kurumu

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı

AKM: Atatürk Kültür Merkezi

LGS: Liselere Giriş Sınavı

YKS: Yükseköğretim Kurumları Sınavı

KPSS: Kamu Personel Seçme Sınavı

ICSC: International Council of Shopping Centers

NLB: National Library Board

KCLS: King County Library System

IFLA: The International Federation of Library Associations and Institutions

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

Wi-fi: Wireless Fidelity

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 MS 150'de Atina Agora Yapısı Örneği 38

Şekil 3.2 Roma Forum Örneği 40

Şekil 3.3 Osmanlı'da Bedesten 41

Şekil 3.4 Kapalı Çarşı Plan Şeması 42

Şekil 3.5 Passage De Panoramas 45

Şekil 3.6 Galleria AVM 49

Şekil 3.7 Türkiye'deki AVM'lerin Yıllara Göre Dağılımı 50

Şekil 4.1 Lake Forest Park AVM Kütüphanesi 52

Şekil 4.2 Lake Forest Park AVM Kütüphanesi 53

Şekil 4.3 Dallas Çocuk Kütüphanesi 54

Şekil 4.4 Library Connection AVM kütüphanesi 55

Şekil 4.5 Crossroads Library 57

Şekil 4.6 Crossroads AVM Kütüphanesi Çocuk Bölümü 59

Şekil 4.7 Jurong West AVM Kütüphanesi 60

Şekil 4.8 Jurong West AVM Kütüphanesi 61

Şekil 4.9 Harbourfront AVM Kütüphanesi 62

Şekil 4.10 Harbourfront AVM Kütüphanesi 63

Şekil 4.11 Starfield AVM Kütüphanesi 64

Şekil 4.12 Kista AVM Kütüphanesi Kitap Okuma ve Dinlenme Alanı 65

Şekil 4.13 Kista AVM Kütüphanesi 66

Şekil 4.14 Kista AVM Kütüphanesi dijital çalışma alanı 66

Şekil 4.15 Akyaka AVM Kütüphanesi 69

Şekil 4.16 Akyaka Park AVM Kütüphanesi 70

Şekil 4.17 NATA AVM Kütüphanesi 70

Şekil 4.18 NATA Vega Outlet AVM Kütüphanesi 71

Şekil 4.19 Nata Eskişehir AVM Kütüphanesi 72

Şekil 4.20 Nata Subayevler Vega Avm Kütüphanesi……72

Şekil 4.21 AXİS AVM Kütüphanesi 73

Şekil 4.22 Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi 74

Şekil 4.23 Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi 74

Şekil 4.24 Rings AVM Kütüphanesi 75

Şekil 4.25 Malatya Park AVM Kütüphanesi 76

Şekil 4.26 Ünye Üniport AVM Kütüphanesi 77

Şekil 4.27 Ünye Üniport AVM Kütüphanesi 78

Şekil 4.28 Çarşamba AVM Kütüphanesi……..……..79

GİRİŞ

Toplum yaşamının bir sonucu olarak ortaya çıkan, tarihî süreç içerisinde değişimler geçirerek bugünkü şeklini alan Halk Kütüphaneleri günümüzdeki amaç ve işlevleri doğrultusunda var olduğu toplumun koşullarını biçimlendiren kurumlardır. Değişen toplum alışkanlıklarıyla birlikte halk kütüphanelerinin çeşitleri ve işlevleri her geçen gün farklılık göstermiştir. Farklılaşan kütüphane ihtiyaçları doğrultusunda son yıllarda, özellikle 2020 senesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve belediyelerin ortak çalışması neticesinde bir halk kütüphanesi türü olarak alışveriş merkezleri içinde yer alan ve AVM kütüphanesi olarak adlandırılan yeni bir kütüphane modeli ortaya çıkmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın AVM kütüphanelerini yapılandırmasındaki asıl amaç ülkemizde yoğun olarak kullanılan alışveriş merkezleri ile kütüphaneleri bir araya getirerek halk kütüphanelerini daha işlevsel hale getirip kullanıcıların yoğun olduğu mekânlarda AVM kütüphaneleri kurarak halkın kütüphanelere ulaşmasını kolaylaştırmak ve okuma kültürünü yaygınlaştırmaktır.

Tez çalışmasında hedeflenen; Türkiye'de yeni yaygınlaşan ve hizmet vermeye başlayan AVM kütüphaneleri hakkında detaylı bir çalışma ortaya koymak, AVM kütüphanelerinin mevcut durumlarını incelemek, hizmet içeriklerini saptayarak kütüphane öğeleri açısından durum tespiti yapmak, değişen yüzyılda artan kullanıcı ihtiyaçlarını ortaya koyarak AVM kütüphaneleri üzerinden kullanıcı ihtiyaçları odaklı hizmet modeli oluşturmak ve 21. yüzyılda kullanıcıların kütüphanelerden beklentileri ortaya koymaktır.

Araştırmanın Amacı: Yeni bir halk kütüphanesi türü olarak ortaya çıkan AVM kütüphanelerinin literatür taraması ve gözlem yöntemiyle hizmet içerik analizini yapmak, kütüphaneyi oluşturan ana unsurları sağlayıp sağlamadığını ortaya koymak, değişen kullanıcı ihtiyaçlarını analiz ederek kullanıcı ihtiyaçlarına uygun model önerisi oluşturup literatüre bu konuda bilimsel katkı sunmaktır.

Araştırmanın Kapsamı: Ulusal ve uluslararası alanda yer alan AVM kütüphanelerinden oluşmaktadır.

Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri: Türkiye'de yer alan mevcut AVM kütüphanelerinin durumunu tespit edip hizmet ihtiyacına göre model önerisi oluşturmak için betimleme yapılmıştır. Veri toplama tekniği olarak literatür tarama ve gözlem tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın Düzeni: Araştırma 4 bölümden oluşmaktadır.

1. **Bölüm:** Tezin ilk bölümünde halk kütüphanesini oluşturan temel unsurlar nelerdir sorusu üzerinde durularak halk kütüphanesi türleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır.
2. **Bölüm**: Hizmet kavramı üzerinde durularak kütüphanelerde kullanıcı odaklı hizmetler incelenmiştir.
3. **Bölüm**: Alışveriş kültürü üzerinde durularak geçmişten günümüze alışveriş mekânları incelenmiştir.
4. **Bölüm**: Modern AVM'lerin tanımının yapıldığı, ulusal ve uluslararası alanda yer alan AVM kütüphanelerinin incelendiği, AVM kütüphaneleriyle ilgili 2 model önerisinin ve sonucun yer aldığı bölümdür.

1. BÖLÜM

HALK KÜTÜPHANELERİ

Halk kütüphaneleri bireyin bilgi edinme ihtiyacını karşılayan, toplumun okuryazarlık seviyesinin artmasına ve kalkınmasına katkı sağlayan kurumlardır. Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte çeşitli türleri ve farklı hizmet modelleri ile kullanıcılarının ihtiyaçları karşılamaya devam etmekte olan bu kurumlar tamamen ücretsiz bir şekilde toplumda fırsat eşitliği oluşmasına katkı sağlamaktadır.

1.1 HALK KÜTÜPHANELERİNİN TANIMI

Kütüphaneler Antik Çağ'dan bu yana varlığını sürdüren eski kültür kuruluşlarından birisidir. Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte bireyin bilgiye ulaşmasında köprü görevi görmektedir. Türkçe kütüphane olarak ifade edilen terim Arapça "kütüp" kelimesiyle Farsça "hane'' kelimesinin birleşmesiyle kitapların evi anlamına gelmektedir.[1] Bu kelime halk arasında kitapların tek bir çatı altında toplandığı yer görüntüsünü zihnimize getirse de kütüphaneler günümüzde sadece kitapların bulunduğu mekânlar değildir. Hızla değişen, gelişen teknoloji ve hayat tarzlarıyla birlikte kütüphanedeki kaynaklar çeşitlenmiş, buna bağlı olarak kütüphane türleri de artmıştır. Üniversite kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, tıp kütüphaneleri, hukuk kütüphaneleri, medya kütüphaneleri, dergi kütüphaneleri, yazma ve nadir eserler kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, bebek kütüphaneleri gibi çeşitli kütüphaneler sahip olduğu bilgi kaynaklarıyla kullanıcılarına hizmet vermektedir.

Halk kütüphanelerinden hizmet alan kişiler, kütüphane çalışanları tarafından okuyucu, kullanıcı gibi isimlerle adlandırılır. Hizmetin temel amacı bireye bilgi sağlamaktır. Halk kütüphaneleri; hizmet ettiği kişiler arasında hiçbir ayrım gözetmeden bireyin zamanını değerlendirebileceği, gelişimine uygun bir ortam hazırlayan, eğitimde fırsat eşitliği oluşmasına imkân veren, bulunduğu yerin gelişmesine katkı yapan, bu hizmetleri yerine getirirken kâr amacı gütmeyen, amacı sadece halka hizmet ve toplumsal

1 Türkçe Ne Demek, ''Kelime'', https://turkcenedemek.com/kelime/k%C3%BCt%C3%BCphane/ [Erişim tarihi: 04.05.2022].

değerleri korumak olan, gönüllü bir şekilde gerekli olan görevleri yerine getiren kurumlardır.[2]

Halk kütüphaneleriyle ilgili diğer tanımlara baktığımız zaman bireyin kendini ömür boyu geliştirebilmesi için köprü görevi gören, yaşam boyu öğrenme sürecinde bireylerin hayatında önemli rol oynayan, çeşitli bilgileri ve kaynakları herhangi bir ücret talep etmeden sağlayan, gönüllü olarak bilgiyi kişilere aktaran kurumlardır. Bütün yaş gruplarını kapsayacak şekilde halk kütüphanelerinde kullanıcı kendi ilgi alanına göre kaynak bulabilmelidir.[3]

Halk Kütüphanesi ile ilgili tanımları incelediğimizde, kütüphaneyi oluşturan öğelerde birkaç maddenin öne çıktığını görmekteyiz:

- Halk kütüphaneleri hiçbir ücret talep etmeden bireyin ihtiyacı olan bilgiyi kendisine ulaştırmak için köprü görevi gören kurumlardır.
- Halk kütüphanelerini diğer kütüphane türlerinden ayıran bir diğer önemli husus da öğrenim durumu, yaş, dil, din, ırk herhangi bir ayrım yapmadan toplumun her kesimine hizmet vermesidir.
- Halk kütüphanelerinin bir diğer fonksiyonu ise toplumsal eşitsizliğin ortadan kaldırılmasında oynadığı roldür. Bireyin yaşadığı koşullarda bilgisayara, internete erişmesi, ücretli kaynakları satın alması zor ya da imkânsız olabilir. Bu noktada halk kütüphanesi ücretsiz ve hiçbir ayrım gözetmeksizin sunduğu hizmetlerle kişinin yaşam boyu öğrenmesine, kendini geliştirmesine ve hedeflerine ulaşmasına yardımcıdır. Böylece insanların, dolayısıyla toplumun hayatına yön vererek bireyler arasındaki eşitsizliğe karşı olumlu bir katkı sunmuş olur. Bu durum halk kütüphanelerinin toplumsal adaleti gözetip topluma yön verebilecek kurumlar olduğunu bizlere göstermektedir. Ayrıca bu husus halk kütüphanesindeki kaynakların niteliğinin ve güncelliğinin ne kadar mühim olduğunu, gelişmelerin takip edilerek kullanıcıların yeni doğacak ihtiyaçlarının karşılanmasının önemini ortaya koymaktadır.

2 Bülent Yılmaz, "Ankara'da Halk Kütüphanesi Sistemi: Niceliksel Bir Değerlendirme'', *Ankara Araştırmaları Dergisi,* C.2 , (2014), s. 116

3 Aynur Ersoy ve Bülent Yılmaz. "Yaşam boyu öğrenme ve Türkiye'de halk kütüphaneleri." *Türk Kütüphaneciliği* 23.4 (2009), s. 803-834.

1.2 HALK KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ VE HEDEFLERİ

Halk Kütüphaneleri günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet vermektedir. Halk kütüphanelerinin görev ve hedeflerini anlamak için 2012 yılında yayınlanan yönetmeliği incelememiz faydalı olacaktır:

- Yönetmeliğin ilk maddesi: "Halk kütüphanelerinin temel görevinin bireyin bilgi edinme ihtiyacını karşılamaktır." Bu hususta kullanıcıların ihtiyacı olan kaynakların doğru bir şekilde tespit edilip kütüphane dermesine katılması, okuyucuyu bilgiye ulaştırmakta önem arz etmektedir. Bu yüzden halk kütüphanesi bulunduğu bölgenin ihtiyaçlarını okuyucuyla birebir iletişim kurarak, anket yöntemi ya da kullanıcının form doldurmasını sağlayarak tespit etmeli, bu uygulamaları teknolojiyle birlikte kullanabilmelidir. Bu uygulamalar düzenli aralıklarla yapılarak hem bölgenin değişen ihtiyaçları tespit edilmeli hem de kütüphane bünyesindeki kaynakların güncelliği sağlanmalıdır. Elde edilen veriler doğrultusunda gerekli olan kaynaklar kütüphane dermesine eklenmelidir. Ayrıca kütüphaneler hızla gelişen teknolojiye ayak uydurarak okuyucuya verilen tek şeyin kitap ve boş masa olduğu algısını yıkmalı, gerekli donanımları edinip kaynaklarını çeşitlendirmelidir.
- Bireylerin yaşam boyu öğrenme ihtiyacını desteklemek için günümüzde kütüphanelerde çeşitli seminerler, etkinlikler ve bakanlık bünyesinde bilgi okuryazarlığıyla ilgili çalışmalar yapılmaktadır.
- Kütüphaneler kişilerde, özellikle küçük yaş gruplarında kitap okuma ve kütüphane kullanım alışkanlığı oluşturularak bölgenin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu şekilde erken çocukluk döneminden itibaren okuma kültürü oluşturarak kişinin yaşam boyu öğrenme sürecini desteklemek ve buna bağlı olarak bilgi okuryazarlık seviyesini artırmak hedeflenmiştir. Güncel olarak yapılan çalışmalara baktığımız zaman 2019 yılından itibaren halk kütüphanesi bünyesinde bireylerin küçük yaştan itibaren okuma alışkanlıklarını geliştirme ve yaşam boyu öğrenmesine katkı sağlamak için çocuk kütüphanelerinin yeni bir boyutu olan bebek

kütüphaneleri açılmıştır.[4] Günümüzde Türkiye'nin birçok noktasında bebek ve çocuk kütüphaneleri bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde bebeklere ve çocuklara okuma ve kütüphane kullanım kültürü kazandırabilmek için çeşitli kaynaklar ve yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin şarkı söyleyerek kişilerin dil becerilerinin geliştiği tespit edilmiş, bunun dışında drama, masal, hikâye saati, parmak oyunları, kukla ve el sanatlarıyla ilgili çeşitli etkinlikler yapılarak çocuklar ve bebeklerde kütüphane ve kitap algısı oluşturarak kişinin yaşam boyu öğrenmesini desteklemek ve kütüphane kullanım alışkanlığı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

- Halk kütüphanesinin yönetmeliğindeki bir diğer maddeyi incelediğimiz zaman bilgi okuryazarlığının önemine değinildiği görülmektedir. Kişilerde bilgi okuryazarlık becerilerinin gelişmesini ve kazanılmasını sağlamak halk kütüphanelerinin bir diğer amacıdır. Bilgi okuryazarlığı nedir diye literatürde tarama yaptığımızda karşımıza pek çok tanım çıkmaktadır. Teknoloji çağında yaşadığımız bu dönemde istediğimiz bilgiye ulaşmak her ne kadar kolay gibi gözükse de aslında durum tam olarak öyle değildir. Bir kelimeyi arama motoruna yazdığımızda karşımıza milyonlarca kaynak çıkar, bu sebeple bireyin bu devirde "doğru" bilgiye ulaşması belki de her zamankinden daha zordur. İşte bu noktada bilgi okuryazarlığının önemi daha da artmaktadır. Bilgi okuryazarlığı kişinin bilgiyi doğru metotlarla milyonlarca kaynak arasından araştırıp, ihtiyacı olan bilgiyi tespit ederek ulaşabilmesi, sentezleyebilmesi, bilgiyi işine yarayacak şekilde kullanabilmesi anlamına gelmektedir.[5] 2019 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol kapsamında yedi il belirlenip kütüphaneciler tarafından ortaokul öğrencilerine bilgi okuryazarlığı dersi verilerek öğrencilere bilgi okuryazarlığı yetkinliği kazandırılmak hedeflenmiştir.[6]
- Kütüphaneler, çocuk ve gençlerin zihinsel gelişimini destekler ve yaratıcılıklarının gelişmesine katkı sağlar. Bugün birçok halk

4 KYGM, ''Bebek ve Çocuk Kütüphaneleri'', https://kygm.ktb.gov.tr/TR-308336/bebek-ve-cocuk-kutuphaneleri.html [Erişim tarihi: 06.05.2022].
5 Serap Kurbanoğlu, "Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz." *Türk kütüphaneciliği* 24.4 (2010): s. 723-747.
6 İsmail Karaca, "Bilgi Okuryazarlık Çalıştayı", https://www.bbyhaber.com/bby/2019/10/31/bilgi-okuryazarligi-calistayii-6-8-kasim-2019-kirsehir [Erişim tarihi: 08.05.2022].

kütüphanesinin içinde çocuk bölümü ve ayrı bina olarak bebek ve çocuk kütüphaneleri bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde yapılan faaliyetleri görmek için sosyal medya hesaplarını incelediğimizde 0-14 yaş grubunun zihinsel ve el becerilerini, yaratıcılıklarını geliştirmek için drama, el sanatları, okuma kulüpleri gibi atölyelerin yapıldığını görmekteyiz.[7]

- Kütüphaneler toplumda kültürel mirasa, sanata ve bilime karşı duyarlılık oluşturur. Bugün ülkemizde yedi tane Edebiyat Müze Kütüphanesi ve 2021 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde faaliyet vermeye başlayan AKM Sanat Kütüphanesi bulunmaktadır. Edebiyat Müze Kütüphanelerinde yazarlara ait eşyalar, mektuplar, yazılar ve önemli eserler sergilenip müzecilik ve kütüphanecilik sentezlenerek kişilere tamamen ücretsiz bir şekilde hizmet sunulmaktadır. Sanat kütüphanesinde her yaştan bireyin sanata ilgi duyması ve kendini bu alanda keşfetmesi, geliştirmesi için özel bir derme (koleksiyon) oluşturularak kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.

Yönetmeliğin maddelerini ve yapılan uygulamaları incelediğimiz zaman halk kütüphanelerinin öncelikli amaçlarının;

- Bireyin bulunduğu yörede erken çocukluk döneminden başlayarak yaşam boyu gelişimine, bilgi okuryazarlık ve çeşitli yöntemlerle katkıda bulunarak eğitimini desteklemek
- Bulunduğu bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmak
- Hızla gelişen çağı ve teknolojiyi takip ederek bunu kurumlara entegre etmeyi başarabilmek

olduğunu görmekteyiz.[8]

1.3 HALK KÜTÜPHANELERİNİ OLUŞTURAN ÖĞELER

Halk kütüphanelerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak herhangi bir ayrım gözetmeden tüm kullanıcılara hizmet veren kuruluşlar olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bir insanı, onu oluşturan organları olmadan düşünemeyeceğimiz gibi halk kütüphanelerini de kütüphaneyi oluşturan temel ögeler olmadan düşünemeyiz.

7 Millet Kütüphanesi, "Etkinlikler", https://mk.gov.tr/etkinlikler/T%C3%BCm%20Etkinlikler/liste [Erişim tarihi: 04.06.2022].
8 Resmi Gazete, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" , https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm [Erişim Tarihi 06.06.2022].

Kütüphaneler beş temel öğe üzerine kuruludur. Bunlar bina, bütçe, personel, kullanıcı ve dermedir. Hepsi bir dişlinin çarkları gibi birbirine bağlı bir bütünü, kütüphaneleri oluşturmaktadır. Halk kütüphanelerindeki öğelerin eksik olması veya işlevini düzgün şekilde yerine getirememesi; hizmeti aksamakta, kullanıcıların kütüphanelerden verimli bir şekilde yararlanmasına engel teşkil etmektedir. Bu da kişiler için çok önemli olan zamanın kaybı anlamına gelir. Bu süreç bakanlığa ise bütçe kaybı ve hedeflenen kazanımların gerçekleştirilememesi olarak yansır. İşte bu yüzden bir kütüphane kurulurken de hizmet verme aşamasına geldiğinde de kaynaklar doğru şekilde yönetilmeli, zaman planlaması yapılmalı, derme bölgesel ihtiyaçlara ve hizmet verdiği kullanıcı kitlesine göre seçilmeli ve güncelliği takip edilmelidir. Aynı zamanda hızla değişen teknolojiye uygun kütüphane altyapıları kurulmalıdır.

1.3.1 Bina

Bir kütüphaneyi oluşturan en önemli unsurlardan birisi binadır. Günümüzde kütüphane binaları iki şekilde planlanmaktadır. Bunlardan birincisi doğrudan kütüphane olarak planlanan yapılarken; bir diğeri sonradan kütüphaneye çevrilen binalardır. 2020 yılında faaliyet göstermeye başlayan kütüphanelere baktığımızda ise karşımıza AVM kütüphaneleri çıkmaktadır. Bu kütüphaneler AVM olarak adlandırılan karmaşık bir yapının içerisinde, birçok mağaza, kafe ve restoranla birlikte yer almaktadır.

Bir kütüphane binası inşa edilirken dikkat edilmesi gereken başlıca hususlar şunlardır:

1. Halk kütüphanesi binaları öncelikle bölge halkının kolaylıkla ulaşabileceği bir noktada olmalı ve çevresinde otoyol, park, eğlence merkezi, düğün salonu gibi gürültü potansiyeli yüksek olan yapılar olmamalıdır.
2. Kütüphane binaları mümkün olduğunca okuyucuya ferah bir ortam sunmalı, bu bağlamda duvar yerine cam tercih edilmelidir.[9]
3. Göz sağlığı ve işletme masrafları açısından doğal aydınlatmaya önem verilmelidir. Aynı zamanda hava kalitesi, sıcaklık, nem ve hava hızı, kısaca ısıl konfor sağlanmalıdır.[10]

9 Bülent Yılmaz, "Kütüphane Binaları Hakkında Güncel Eğilimler Üzerine Bazı Notlar" https://www.bbyhaber.com/blog/bulentyilmaz/kutuphane-binalari-hakkinda-guncel-egilimler-uzerine-bazi-notlar-prof-dr-bulent-yilmaz/ [Erişim Tarihi 11.05.2022].
10 Prof. Dr. Cem Parmaksızoğlu'nun bina yalıtımı üzerine ders notlarından yararlanılmıştır. (12.07.2022 tarihinde)

4. Kütüphane binaları oluşturulurken mimar, mühendis ve kütüphaneci iş birliği içinde olmalıdır.[11] Mimarın bakış açısı ile kütüphanecinin bakış açısı birbirinden farklıdır. Kütüphaneci mesleğinin getirdiği deneyimi ve birikimi binaya yansıtabilir. Örneğin süreli yayınlar bölümünün eklenmesi gibi. Çoğu mimar kütüphanenin işleyişine ve yapılan işlere hâkim olmadığı için bu bölümü unutabilir.
5. Kütüphanede çalışanlar için özel çalışma alanları oluşturulmalı, okuyucu ile çalışanın ofisi eğer mümkünse bir cam yardımıyla ayrılmalıdır. Kütüphane çalışanları zamanının çoğunu iş yerinde geçirmektedir. Bu mekân kütüphane gibi sessiz olunması gereken bir yer olduğundan çalışan için konuşmak, iş için iletişime geçmek zor bir durum haline gelmektedir. Okuyucular genelde ders çalışmak ve sınava hazırlanmak için kütüphaneyi kullanmak istemekte ve en ufak sesten bile rahatsız olmaktadırlar. Bu yüzden çalışanla okuyucuyu ayıran bir bölüm olmalı, bu bölüm cam bir bölmeyle ayrılarak hem okuyucu ile çalışan arasındaki mesafenin en aza indirilmesi hem de çalışan için uygun koşullar sağlanmalıdır.
6. Halk kütüphanesi binası yapılırken engelli kullanıcılar da düşünülmeli ve kütüphane binaları bu kullanıcı grubuna uygun bir şekilde tasarlanmalıdır. Binanın giriş kısmına merdiven basamaklarının yanı sıra engelli kullanıcılar için tekerlekli sandalyelerin geçebileceği düz zemin bölümler olmalıdır. Bina içinde yer alan asansörlerdeki düğmelerde Braille alfabesine de yer verilmeli, böylelikle görme engelli kullanıcıların da katlar arasında kolay geçişler yapabilmesi sağlanmalıdır, raflar arasında tekerlekli sandalye kullanan okuyucuların geçebileceği boşluklar bırakılmalıdır.[12] Binada engelli kullanıcılar için özel bir bölüm yapılmalı, sesli konuşabilmeleri ve özellikle görme engelli kullanıcıların kitapları daha rahat bir şekilde okuyabilmeleri için özel puntolu bilgisayarlar bulundurulmalıdır. Tasarlanan bina odak noktası her türlü kullanıcıya hitap edecek şekilde tasarlamalıdır.

11 Bülent Yılmaz, "Kütüphane Binaları Hakkında Güncel Eğilimler Üzerine Bazı Notlar" https://www.bbyhaber.com/blog/bulentyilmaz/kutuphane-binalari-hakkinda-guncel-egilimler-uzerine-bazi-notlar-prof-dr-bulent-yilmaz/ [Erişim Tarihi 11.05.2022].

12 Berrin Küçükcan, "Engelli Kullanıcılar Açısından Kütüphane Binaları ve Karşılaşılan Sorunlar." *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Üçüncü Uluslararası Sempozyumu*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 19-21 Ekim 2012. Konferans bildirisi s.162-168.

7. Kütüphane binaları bütünleşik bir yapı olarak düşünülmeli, bina tasarlanırken çocuk bölümü de konulmalıdır. Çocukların zihinsel gelişimi için uygun bir ortam oluşturulmalı, 0-16 yaş grubunun gelişimi için sesin önemli olduğu unutulmayarak çocuklar için sesli bir şekilde koşup oynanabilecek hatta kitapları kurcalayabilecekleri bir alan oluşturulmalıdır. Ayrıca çocuk bölümünde çocuğun hayal dünyasını harekete geçirebilecek bina iç tasarımına yer verilerek çocukta kitap ve kütüphane kullanım alışkanlığı oluşturulmaya çalışılmalıdır.[13] Çocuk bölümü de özel bir bölme ile ayrılarak, 0-3 yaş grubu kendinden daha büyük çocuklar arasında değil, bebek diyebileceğimiz yaşıtları ile kütüphaneyi kullanması sağlanmalı ve materyal seçerken bu yaş grubunun ilgisini çekebilecek kitap dışı materyaller daha ağırlıkta tutulmalıdır.
8. Böylelikle 0-3 yaş için çocuk bölümünün içinde oluşturulan özel kısım sayesinde hem kendi yaş grubuyla birlikte ilk sosyalleşme deneyimi yaşanması sağlanırken hem de kendine daha uygun oyuncakların ve kitapların olduğu bölmede ilk kütüphane deneyimini, olması gerektiği gibi yaşamış olacaktır. Ayrıca bu yaş grubunun ebeveyniyle kütüphaneyi kullanacağı düşünülürse yaş grubunun gereksinimleri baz alınarak özel bir emzirme bölümü oluşturulması, bebek ve annesinin rahat ve uzun süre kütüphanede vakit geçirebilmesi açısından önemlidir.
9. Kütüphane binasının yapılması düşünülen yerde eğer alan sıkıntısı yaşanmıyorsa katlı bina yapısı yerine enine geniş bir bina tasarımı tercih edilmelidir.[14] Böylelikle çalışanlar ile kullanıcıların iç içe olması sağlanarak birbirinden kopuk olması engellenmelidir. Çalışanlar ile kullanıcılar arasında bağ kurularak kullanıcıların kütüphaneyi daha aktif, doğru ve hızlı bir şekilde kullanmasını sağlayacak adımlar atılmalıdır.
10. Halk kütüphanesinin binaları dışarıdan kullanıcıyı cezbedecek şekilde tasarlanmalı, okuyucu üzerinde kütüphaneye girme isteği uyandırmalıdır. Böylece oradan geçen insanlar, hiç akıllarında yokken plansız bir şekilde

13 Sinan Güneş, *Çocuk Kütüphanelerinde Okul Öncesi Dönem için Hizmet Modeli*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s.15

14 Bülent Yılmaz, "Kütüphane Binaları Hakkında Güncel Eğilimler Üzerine Bazı Notlar" https://www.bbyhaber.com/blog/bulentyilmaz/kutuphane-binalari-hakkinda-guncel-egilimler-uzerine-bazi-notlar-prof-dr-bulent-yilmaz/ [Erişim Tarihi 11.05.2022].

yapıyı merak edip kütüphaneyle, kitaplarla tanışabilirler. Kullanıcı kütüphaneye girdikten sonra ise onu aydınlık ferah bir mekân karşılamalı, okuyucunun kütüphaneleri üçüncü mekân olarak görmesi sağlanmalıdır.

11. Kütüphane binasının iç yerleşimi akıllıca ve işlevsel olmalı, raflar sıkışık ve birbiri ardına değil, standartlara uygun geçiş boşluklarıyla raf aralıkları okuyucunun dermeyi inceleyebileceği şekilde ayarlanmalıdır. Mekânın iç yapısında okuyucunun içini aydınlatacak ve ortama ferahlık verecek bitkiler tercih edilebilir. Her rengin insan psikolojisi üzerinde ayrı etkiler oluşturduğu unutulmadan okuyucuyu rahatsız etmeyecek, ortamın ferah görünmesini destekleyecek renkler tercih edilmelidir.

1.3.2 Derme

Halk kütüphanelerini oluşturan bir diğer önemli unsur dermedir. Derme, kullanıcıların kendilerini geliştirmek istedikleri herhangi bir konuda bilgi almak için kütüphaneye geldiklerinde belirli bir sıralama düzenine göre raflarda karşılarına çıkacak kitap ve benzeri çeşitli kaynaklar topluluğudur.

Halk kütüphaneleri kuruluş amacı doğrultusunda toplumun her kesiminden insana hizmet veren kütüphanelerdir. Doğal olarak zaman içerisinde değişen ihtiyaçlarla birlikte halk kütüphanelerinin çeşitleri de gelişmeye başlamıştır. Başlangıçta il halk, ilçe halk, çocuk kütüphanesi gibi bireyin temel ihtiyacı olarak görülen kütüphaneler; zamanla edebiyat ve müze kütüphaneleri, bebek kütüphaneleri, havalimanı kütüphaneleri, AVM kütüphaneleri, gar kütüphaneleri, sanat kütüphaneleri kategorileri altında çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağı olarak hizmet vermeye başlamışlardır. Kütüphaneleri temelde incelediğimiz zaman hizmet verdikleri kitlelerin ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Örneğin bir bebek kütüphanesi koleksiyonuna seçilen kaynaklar 0-3 yaş grubunun zihinsel ve bedensel gelişimine uygun olmalı, seçilen kitaplar ve süreli yayınlarda genel olarak yazı yerine resim kullanılmalıdır. Sanat kütüphanesinin dermesini düşündüğümüzde ise sanat tarihi, mimarlık gibi bölümlerde okuyan kişilere hitap edecek ya da bu konuda ilgisi olan okuyucuyu tatmin edecek kitaplara ve eserlere yer verilmelidir. Bireyin her yerde bulamayacağı sanatla ilgili eserleri okuyucuya sunması gerekmektedir. Havalimanı kütüphanelerinin ise çok sayıda yerli ve yabancı yolcuya hizmet verecek olmasından dolayı taşradaki bir halk kütüphanesine oranla çok daha yoğun İngilizce kaynağı bünyesinde bulundurmaları gerekmektedir. Edebiyat Müze kütüphaneleri ise şairler ve yazarlarla ilgili sanatçının bütün külliyatını, nadir bulunabilen eserleri de kapsayacak şekilde bünyesine katması ve yazarların, şairlerin mektuplarını,

kişisel eşyalarını sergileyerek ziyaret edecek okuyucuya farklı bir ambiyans, şairi ve yazarı daha iyi anlamak için ortam hazırlamalıdır. Son on yıl içerisinde artan kütüphane çeşitliliğini ve hızla değişen bireysel ihtiyaçları düşündüğümüz zaman halk kütüphanelerinde dermenin (koleksiyonun) ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Halk Kütüphanesi Yönetmeliği, derme ilke ve standartlarını incelediğimiz zaman bir kütüphane açıldığında yerleşim nüfusu ölçü alınarak her üç kişiye bir kitap düşecek ve kütüphanenin kitap sayısı en az beş bin olacak şekilde planlanmıştır.[15] Kütüphanelerin koleksiyonlarının yerel ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte oluşturulması hedeflenmiştir.

Dermeyi oluşturulurken yedi önemli unsur devreye girer. Bunlar: Kütüphanenin bulunduğu bölgede kullanıcıların isteklerinin analiz edilmesi, kütüphane için en doğru kaynağın seçimi, seçim yapılırken geliştirilecek olan politika, kaynağın kütüphaneye ne yolla sağlanacağı, koleksiyonda kalması gereken en doğru materyallin analiz edilerek ayıklanması, dermenin doğru bir şekilde analizinin yapılması ve korunmasıdır.[16]

Kütüphane koleksiyonuna yeni kaynak katılacağı zaman, kütüphanenin bulunduğu bölgedeki kullanıcıların koleksiyonda görmek istedikleri kaynakların analiz edilmesi gereklidir. Analiz için çeşitli yollar kullanılabilir. Örneğin kullanıcıdan kaynak isteği için form doldurmasını istenebilir ya da anket yöntemiyle okuyucunun kütüphanede görmek istediği kaynaklara karar verilebilir. Bir diğer yöntem ise halk kütüphanelerinde günümüzde kullanılan otomasyon sistemi üzerinde analiz yapmaktır. Kullanıcıların en çok kullandığı kitapları, dergileri ve çeşitli kaynakları tespit etmek ve otomasyon programı üzerinden okuyucuların oluşturduğu istekleri değerlendirmektir. Günümüzde gençlerde hızla artan sosyal medya kullanımı ve kütüphaneyi kullanan nüfusun yoğunlukla gençlerden oluştuğu düşünülürse sosyal medya üzerinden kullanıcılarla doğrudan iletişime geçip anket veya soru-cevap yoluyla kitap isteklerinin değerlendirilmesi de bir yöntem olarak kullanılabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı halk kütüphanelerinde 18 Haziran 2005 yılında çıkarılan yayın seçme yönetmeliğine göre halk kütüphanelerine seçilen kaynakların yaklaşık olarak %90'ı KYGM tarafından merkezi olarak gerçekleşmektedir. Geriye kalan %10'luk kısmı bakanlık tarafından kütüphanelere ayrılan bütçeyle gerçekleştirilmektedir[17] Derme seçiminin %90 oranında KYGM tarafından yapılması

15 Resmi Gazete, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" , https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm [Erişim Tarihi 06.06.2022].
16 Emine Cengiz, Özgür Külcü ve Bülent Yılmaz. "Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinin Derme Geliştirme Politikaları Açısından Değerlendirilmesi." *Bilgi Dünyası* 20.1 (2019) s. 1-24.
17 Emine Cengiz, Özgür Külcü ve Bülent Yılmaz. "Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinin Derme Geliştirme Politikaları Açısından Değerlendirilmesi." *Bilgi Dünyası* 20.1 (2019) s. 1-24.

kütüphanenin kendi dermesindeki güçlü ve zayıf yönleri görmesine engel teşkil etmiş olur. Bunun olumlu yönü ise seçilen kaynaklar merkezi bir idare tarafından tüm kütüphanelere gönderildiğinden, koleksiyonun daha uygun fiyata kütüphaneye ulaşıp hızlı bir şekilde sınıflandırılarak raflardaki yerini alıyor olmasıdır.

Dermeyi oluşturan bir diğer unsur ise ayıklama sürecidir. Dermeye yeni katılan kaynaklar ile birlikte raflar koleksiyonu karşılayamaz duruma gelebilmektedir. Bu durumda dermeden kaynak ayıklama yoluna gidilmektedir.[18] Bu hususta önemli olan dermenin iyi değerlendirilip doğru eksiltme yoluna gidilmesidir. Örneğin dermeden kitap eksiltme yoluna gidilmesi gerekiyorsa, otomasyon programı üzerinden kitabın okuyucu tarafından kullanım sıklığına bakılıp okuyucu tarafından kullanım geçmişi diğer kitaplara oranla daha az olan kitaplar tercih edilmelidir. Dermeden ayıklanması düşünülen kaynakların mutlaka başka kütüphanelerde bulunup bulunmadığı kontrol edilmeli piyasada ender rastlanan, bulunması zor olan kitap, dergi gibi kaynaklar dermede muhafaza edilmelidir.

Dermede dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise korumadır. Birçok kriterden geçerek raflardaki yerini alan kaynakların korunması da en az diğer maddeler kadar önemlidir. Gerekli iklimlendirme koşullarının sağlanması eğer depoda yer alan kaynaklar varsa havalandırma ve gerekli olan sıcaklığa ve bağıl neme dikkat edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak derme kütüphaneyi oluşturan en önemli unsurlardan biridir. Derme olmadan kütüphane düşünülemez, bu yüzden dermeyi oluşturmak da en az dermenin kendisi kadar önemlidir. Halk kütüphanelerinin amacının bireyin yaşam boyu kendini geliştirmesine ve öğrenme yolculuğuna destek olmak olduğu düşünülürse bu hizmeti doğru bir şekilde yerine getirebilmek için dermenin varlığı kadar nitelikli olması ve bulunduğu yöredeki kullanıcıya en doğru şekilde hizmet etmesi çok önemlidir. Derme oluştururken kütüphanecilere ve yöneticilere çok iş düşmektedir. Yöneticiler ve kütüphaneciler kullanıcıların ihtiyaçlarını doğru bir şekilde analiz etmeli, koleksiyonun zayıf ve güçlü yönlerini tespit edebilmeli ve düşüm sırasında da doğru tercihler yaparak bölge halkına ve kütüphane kullanıcısına, ihtiyaçları doğrultusunda güçlü bir dermeyle gereken hizmeti verilebilmelidir.

18 Emine Cengiz, a.g.m, s.12

1.3.3 Kütüphane personeli

Kütüphaneleri oluşturan bir diğer öğe de görevlilerdir. Personel, halk kütüphanesi veya tüm kütüphaneler için en önemli yapı taşlarından biridir. Halk kütüphanesinde çalışan personelin bu işin eğitimini veren Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden mezun olması gerekli bir şarttır. Günümüzde hâlâ birçok kütüphanede bölüm mezunları yerine başka meslek grubundan personeller ya da ortaokul ve ilkokul düzeyinde eğitim almış kişiler kütüphanelerde çalışabilmektedir.

Halk kütüphanelerinde çalışan kişilerin tek başına bölüm mezunu olması yeterli değildir. Bu işi yapan kişilerin kendilerini mesleki anlamda geliştirmeleri bir gerekliliktir. Kütüphane personeli; hızla ilerleyen teknolojinin, değişen kullanıcı profillerinin ve okuyucuların kütüphanelerden beklentilerinin gün geçtikçe değiştiğini bilmeli ve bu değişimi doğru şekilde yönetilebilmelidir. Bu yüzden kütüphanelerde çağa ayak uydurabilecek, yeniliğe açık, mesleğini özveriyle yapan, istekli personellere ihtiyaç vardır. Aslında her şey bir zincirinin halkalarının birbirine geçmesi gibi iç içe ve bağlantılıdır. Kendini iyi yetiştirmiş, işini özveriyle yapan çalışanların olmadığı kütüphanelerde ne bütçe doğru şekilde harcanabilir ne de bina planlaması uygun yapılabilir.

1.3.4 Bütçe

Halk kütüphanelerinde bütçe Kültür Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır veya bağış yoluyla okuyuculardan ve çeşitli sivil toplum örgütlerinden sağlanabilmektedir.

Kurumlar kuruluş amaçlarına göre ikiye ayrılmaktadır: Kâr amacı güden kurumlar ve kâr amacı gütmeyen kurumlar. Kâr amacı güden kurumlarda harcanan bütçedeki amaç getirisinin daha fazla olması iken, kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda amaç hizmet ettiği kitleye eldeki mevcut bütçeyi en iyi şekilde kullanarak hizmet kalitesini artırmaktır.[19]

Kütüphaneler okuyucu hizmetlerinin günümüz koşullarına uygun yürütebilmesi için finansal kaynaklara ihtiyaç duyarlar. Bu finansal kaynakları sağlayabilmek için üst yönetime -halk kütüphanelerinde üst yönetimi Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğüdür- kütüphanenin gelişimi için ihtiyaç duyulan finansal kaynağı ve bu harcanan kaynağın okuyucuya etkin bir şekilde sunulduğunda verimin daha fazla olacağının anlatılması gerekmektedir.

19 Kamil Yeşiltaş, "Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi", http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak02/u02-16.pdf, s.1 [Erişim tarihi: 09.06.2022]

Nasıl kaynaklarını doğru bir şekilde kullanabilen işletmeler büyüyüp gelişmekte ve finansal olarak daha güçlü bir hale gelmekteyse kaynaklarını doğru şekilde kullanabilen kütüphaneler de gelişir. Bu doğrultuda kütüphane işletmesinin ve yöneticisinin yükümlülükleri genel olarak şöyledir:

- Bulunduğu bölgenin kullanıcı profilini çıkartarak ihtiyaçlarını tespit etmek
- Okuyucuya yararlanabileceği kaynakları sunmak
- Kütüphane alanı en verimli şekilde değerlendirmek
- Çalışanlar ve okuyucular için verimli çalışma ortamları oluşturmak
- Kullanıcıların uzun saatler kütüphanede vakit geçirdiği düşünerek rahat masa ve sandalyeler kullanmak
- Gelişen teknolojiyi kütüphanesine entegre etmek
- Bütün bunların getirilerini ve giderlerini yıllık raporlar şeklinde üst yönetime bildirmek

Kütüphanelerin giderlerini düşündüğümüz zaman bunları altı kalemde toplayabiliriz:

1. Kaynaklar (Materyaller): Kitaplar, dergi abonelikleri, görsel-işitsel materyaller, bilgisayar programları, hizmet sözleşmeleri (Çevrimiçi veri tabanları, hizmet sözleşmeleri)
2. Ekipman: Raf ve diğer muhafaza amaçlı dolaplar, mobilya (masalar, sandalyeler, sıralar, dosya kabinleri…), bilgisayarlar, fotokopi makinesi, mikrofilm vb.
3. Dış hizmet kullanımı: Kütüphaneler arası ödünç alışverişi, dış kaynaklı makale sağlama vb.
4. Kırtasiye: Basılı formlar, not defterleri, kâğıt, kalem, telefon ve posta masrafları vb.
5. Görevli (Personel): Profesyonel, hizmetli ve geçici elemanlara verilen maaş ve diğer harcamalar.
6. Genel masraflar: Kira, elektrik, su, ısıtma ve temizlik hizmetlerine yapılan harcamalar vb.

Halk kütüphaneleri kamuya ait kuruluşlar olduğu için personel maaşları ve kira gibi giderler üst yönetim tarafından karşılanmaktadır.’’[20]

20 Kamil Yeşiltaş, a.g.b, [Erişim tarihi: 06.06.2022]

Bütün halk kütüphaneleri için yıl boyunca gerekli olan finansal kaynak yıl sonu belirlenir ve bunun için devlet giderler kısmından belli bir bütçe oluşturur.

1.3.5 Kullanıcı

Kütüphaneler; işlevlerine göre üniversite, halk, sanat, çocuk, bebek, AVM, Edebiyat Müze kütüphanesi gibi dallara ayrılmaktadır. Kütüphane türleri hizmet ettikleri kullanıcıları belirlemede etkili olmaktadır. Hizmet ettikleri yaş gruplarının eğitim seviyesine, kullanıcı isteklerine, araştırma alanlarına göre kütüphanelerin bina iç ve dış yapıları, dermeleri, personelinin yetkinlik alanları değişmektedir. Halk kütüphaneleri herhangi bir fark gözetmeksizin toplumun tüm kesimlerine hizmet veren kütüphanelerdir.

Bu kadar farklı kütüphane türünün ortaya çıkmasındaki asıl neden kullanıcılardır, değişen yüzyıl ve hızla gelişen teknoloji ile kullanıcı profilleri de süratle değişmeye başlamıştır. Kullanıcıların kütüphanelerden beklentilerinin değişmeye başlamasıyla birlikte kütüphane türü ve sayısı artmıştır.

Kütüphaneyi oluşturan öğelerden bahsederken beş temel alan içinde sınırlandırmıştık. Bunlar bina, personel, derme, bütçe ve kullanıcıydı. Kütüphaneyi oluşturan dört temel öğenin kullanıcı olmadan bir anlamı yoktur. Kütüphanelerin kuruluş amacı kullanıcılardır. İşte tam olarak bu yüzden kütüphaneler kullanıcılara hizmet ederken üstün körü hizmet etmekle kalmayıp amacını yerine getirebilmek için kurulduğu bölgedeki kullanıcı ihtiyaçlarını analiz edebilmelidir. Kütüphane, bulunduğu bölgeyi kültürel ve demografik olarak tanımalı ve yaş gruplarına göre kullanıcı profillerinin değişen ihtiyaçlarını doğru bir şekilde karşılamalıdır.

Halk kütüphanesi kullanıcılarını gruplara ayırmamız gerekirse 0-14 yaş çocuk, 15-25 yaş genç, 25-55 yaş yetişkin, 55 yaş ve üstü yaşlı ve engelli kullanıcılar olarak kategorize edebiliriz. Kullanıcıların yaş gruplarına, engel durumlarına ve yaşadıkları bölgelere göre kütüphanelerden beklentileri değişmektedir.

Halk kütüphaneleri, 0-14 yaş grubu çocuk kullanıcılara çeşitli kütüphane türleriyle hizmet vermektedir. Çocuk kütüphaneleri uzun zaman aralığından beri hizmet vermeye devam etmektedir. Günümüzde çocuk kütüphanelerine ek olarak bebek kütüphaneleri de faaliyet göstermeye başlamıştır. 0-3 aralığında bulunan kullanıcılara hizmet veren bebek kütüphaneleri 2019 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Bu kütüphanelerin kurulmasındaki ana amaç okuma alışkanlığının ve kütüphane kültürünün erken çocukluk döneminden itibaren kazandırılmasıdır.[21] Buradan da görüldüğü gibi

21 KYGM, ‘‘Bebek ve Çocuk Kütüphaneleri’’, https://kygm.ktb.gov.tr/TR-308336/bebek-ve-cocuk-kutuphaneleri.html [Erişim tarihi: 07.06.2022].

çocuk kütüphaneleri de kendi içinde yaş gruplarına ayrılmaktadır. 0-3 yaş grubu çocuk kullanıcılar ile okul döneminde olan çocuk kullanıcıların kendilerini ifade edebilme becerileri ve kütüphane kullanım alışkanlıkları aynı değildir. Okul çağında bir çocuk kullanıcı rahat bir şekilde istediği kitabı bulup araştırma yapabiliyorken; 0-3 yaş grubundaki yapamaz. Çocuk kullanıcı dil gelişimi açısından kendini geliştirmeye çalışırken, sosyal yetilerinin yerine oturması için çalışmaktadır. Bu yüzden çocuk kütüphanelerindeki kullanıcılar da yaş gruplarına ve ihtiyaçlarına göre analiz edilmelidir. Örneğin erken çocukluk dönemindeki okuyucular için kalın, yırtılmayan, dokun hisset kitapları ve oyuncak gibi materyaller kütüphanede dermeye eklenebilir.[22] Kütüphane binası bünyesinde, erken çocukluk dönemindeki kullanıcıların ebeveynlerinin de ihtiyaçları düşünülerek sosyalleşebilecekleri bebek bakım odaları, bebek arabaları için özel yerler tasarlanmalıdır. 0-3 yaş dil gelişiminin çok önemli olduğu bebeklik döneminde, kütüphaneciler tarafından bebeklere yönelik dil gelişimini destekleyen, tekerleme içeren kitap okuma faaliyetleri düzenlenebilir. Okul dönemindeki çocukların kitap okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi için bölgedeki okullarla iş birliği yapılarak okuma ve drama etkinlikleri düzenlenip çocuklarda kitap okuma alışkanlıkları oluşturulmaya çalışılabilir.[23]

Halk kütüphanesini kullanan 15-24 yaş arası genç kullanıcıları inceleyecek olursak yapılan araştırmalara göre halk kütüphanesini kullanan okuyucuların % 47'si bu yaş grubundan oluşmaktadır.[24] Bu da bize kütüphaneyi kullanan okuyucuların çoğunun okul ve okul öncesi dönemde, gelişim dönemleri içinde olduğunu göstermektedir. Halk kütüphanelerini, özellikle sınava hazırlık grubu olarak tanımlanan okuyucuların çok sık kullandığı gözlemlenmektedir. Bu okuyucuların kütüphanelerden beklentileri genel olarak sessiz bir yerde rahatça odaklanarak sınava hazırlanabilmek olduğu anlaşılmaktadır. Kullanıcılar kütüphanelerde uzun süre zaman geçirmek istemektedirler. Bu da okuyucuların kullandığı masa ve sandalyelerin, kütüphanede sağlanması gereken sessizlik ortamının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Halk kütüphaneleri okuyucularına bireysel olarak rahat çalışabileceği ortamlar sunmalı, özellikle kullanıcıların rahat edebilmesi için sandalyelerin portatif ve hareketli olanları tercih edilmeli, kullanıcıların dikkatinin dağılmaması için masalar bölmeli olarak ayrılmalı ve kütüphane bina yapısı uygunsa kütüphane çalışanlarını cam bölmelerle kullanıcılardan

22 Sinan Güneş, a.g.t, s. 29.
23 Sinan Güneş, a.g.t, s. 29
24 Umut Al, İrem Soysal, "Kütüphan-e Türkiye Projesi: Halk Kütüphanesi Potansiyel Kullanım Araştırması."*Türk Kütüphaneciliği*, 2014,28(4), s. 533

ayırılmalıdır. Hem kullanıcının kütüphane çalışanlarından gelen seslerden rahatsız olması engellenmeli hem de çalışanın işini yaparken okuyucuyu rahatsız ediyorum tedirginliğinin önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Halk kütüphanelerinde kullanıcıların çoğunun sınava hazırlık grubu olduğu düşünülürse hazırlık kitaplarının dermede sayılarının arttırılmasıyla okuyucuların halk kütüphanelerinin koleksiyonundan daha çok yararlanması sağlanabilir.

Yapılan çalışmalar sonucunda halk kütüphanelerini orta yaş olarak adlandırılan 25-55 yaş arası kitlenin, çocuk ve genç kullanıcı gruplarına göre daha az kullandığı gözlemlenmektedir. 25-34 yaş grubu arasında kütüphane kullanım oranı %34,4 iken, 35-44 yaş grubu kullanıcıların oranı %20,4 ve 45-54 yaş grubu kütüphaneyi kullananlar % 14,3'tür.[25] Bu da bize kütüphaneyi daha çok erken çocukluk dönemindeki çocukların ve gençlerin kullandığını göstermektedir. Kütüphaneyi kullanım oranındaki düşüşün en büyük nedeni kullanıcıların iş hayatına girmesi nedeniyle artan yoğunluklarıdır. Bu yaş grubu kullanıcıların halk kütüphanelerini kullanım oranını artırabilmek için kütüphanedeki dermeye ilgilerini daha çok çekecek kitaplar koyulabilir. Kütüphanenin bulunduğu bölgedeki kullanıcıların ihtiyaçlarına göre etkinlikler düzenlenebilir. Kullanıcıların beklentilerini ölçmek için anket çalışması yapılabilir ve form doldurmaları istenebilir. Teknoloji çağında neredeyse herkesin elinde bir akıllı telefon olduğu ve sosyal medyanın hayatımızda son derece fazla yer kapladığı hesaba katılırsa sosyal medyada yapılacak çeşitli etkinliklerle okuyucularla daha fazla iletişime geçilip beklenti ve görüşleri belirlenebilir.

1.4 HALK KÜTÜPHANESİ TÜRLERİ

Kütüphaneler MÖ'den beri varlıklarını devam ettiren, geçmişten beri süregelen kişinin ve toplumun kendini geliştirme ihtiyacına destek veren en önemli kuruluşlardan biridir. Değişen yüzyıl, artan kullanıcı ihtiyaçlarına göre kütüphaneler kendi içinde yenilenmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. Halk kütüphaneleri ve Üniversite Kütüphaneleri bu çeşitlenmeye örnek olarak verilebilir. Halk kütüphanelerini; İl Halk Kütüphaneleri, İlçe Halk Kütüphaneleri, Edebiyat ve Müze Kütüphaneleri, Sanat Kütüphaneleri, Çocuk Kütüphaneleri, Bebek Kütüphaneleri ve AVM Kütüphaneleri olarak kendi içinde sınıflara ayırabiliriz. Bu kütüphane türlerinin her biri farklı tip kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayarak tamamen ücretsiz bir şekilde bireye hizmet etmek

25 Umut Al, a.g.m, s. 534

için ortaya çıkmıştır. Buradaki temel amaç bireyin ücretsiz bir şekilde eğitim ihtiyacına destek olmak, bilgi okuryazarlık becerisini geliştirmesine katkıda bulunmak ve kazanımlarını kullanabilir hale getirmektir. Bu yüzden kullanıcı ihtiyaçlarına göre kütüphane modelleri ortaya çıkmıştır.

1. İl Halk ve İlçe Halk Kütüphaneleri: Her ilde bir tane bulunan il halk kütüphanelerinin temel amacı diğer halk kütüphanelerinde olduğu gibi herhangi bir ayrım gözetmeden toplumun her kesimine hizmet etmektir. İl halk kütüphanesi diğer halk kütüphaneleri arasında öncü konumundadır. İl halk kütüphanesi müdürü genel yönetimle iş birliği yaparak çocuk ve diğer ilçe halk kütüphanelerinin hizmet politikasına göre düzenlenmesi ve geliştirilmesi için uygulamalar yapar. Diğer kütüphaneler arasında köprü görevi görür. İl halk kütüphanesi bulunduğu bölgedeki ilçe halk kütüphanelerinin, çocuk kütüphanelerinin, ihtisas kütüphanelerinin çalışmalarını denetler.[26] Valilik onayıyla bir kütüphane açılacaksa kütüphanenin açılmaya uygun olup olmadığının denetimini yaparak onaya sunar. Kısaca halk kütüphanelerini bir gemiye benzetirsek il halk kütüphaneleri geminin kaptanı gibidir. Gerekli olan düzenlemeleri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile iletişime geçerek ve ildeki kütüphanelerin işleyişini denetleyerek yapar. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğine göre her elli bin kişi için bir tane il halk kütüphanesinin yanında bir de ilçe halk kütüphanesinin kurulması gereklidir.[27] İlçe halk kütüphanelerinin de diğer kütüphaneler gibi ana amacı, kişinin gelişimine katkıda bulunarak yaşam boyu öğrenme sürecini desteklemektir. Bulunduğu ilçede kullanıcı ihtiyaçlarına göre koleksiyon oluşturur, engelli ve yaşlı kullanıcılar için özel hizmet sunar.
2. Edebiyat ve Müze Kütüphaneleri: Edebiyat ve Müze Kütüphaneleri kütüphaneciliğin ve müzeciliğin bir araya geldiği yerlerdir. Bugün Türkiye'de binlerce edebi roman basılıp yayınlanmaktadır. Edebiyat Müze kütüphanelerindeki asıl amaç kurulduğu bölge için önemli olan şairin, yazarın eşyalarını bir araya getirerek ücretsiz bir şekilde okuyuculara sunmaktır.[28] Bu kütüphanelerin müze kısmını yazarlara ait eşyalar, resimler, mektuplar, yazma

26 Resmi Gazete, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" , https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm [Erişim Tarihi 06.06.2022].
25 Resmi Gazete, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" , https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm [Erişim Tarihi 06.06.2022].
28 KTB, https://www.ktb.gov.tr/yazdir?2E920BEDA88A480BC4553D00DE227A10 [Erişim tarihi 07.06.2022].

eserler oluştururken kütüphane kısmını da güncel ve geçmişe dönük romanlar ve dergiler oluşturmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren bu yapılar okuyuculara, özel bir atmosfer sunmaktadır. Türkiye'de ilk açılan Edebiyat ve Müze Kütüphanesi Ankara'da bulunan Mehmet Akif Ersoy Edebiyat ve Müze kütüphanesidir. Kütüphane İstiklal Marşı'nın kabulünün 90. yıldönümünde kullanıcıların hizmetine açılmış ve ardından Türkiye'nin çeşitli illerinde Edebiyat ve Müze Kütüphaneleri açılmıştır.[29]

3. Çocuk Kütüphaneleri: Çocuk kütüphaneleri çocuklara erken çocukluk döneminden itibaren kitap ve kütüphane kullanım alışkanlığı kazandırmak için kurulmuştur. Diğer halk kütüphanelerinde de olduğu gibi hiçbir ayrım gözetmeden toplumun her kesimine tamamen ücretsiz bir şekilde hizmet veren kuruluşlardır. Çocuk kütüphaneleri yönetmelikte 1982 yılından itibaren yer almaya başlamıştır. Yönetmenlikte "16 yaşına kadar olan çocukların fikir ve ruh gelişimini sağlamak, kendi işlekleri ile bilgilerim geliştirmek, onları içinde bulundukları Milli varlığa türlü yönlerden daha yararlı bir hale getirmek amacıyla Halk Kütüphanelerinde çocuk bölümleri kurulur. Gerekli hallerde, Halk Kütüphanesine bağlı olarak ayrı binalarda çocuk kütüphanesi açılır. Tek salondan ibaret olan Halk Kütüphanelerinde çocuk kitapları için bir köşe ayrılır"[30] ifadesi yer almış, böylelikle çocuk kütüphaneleri resmi olarak yönetmelikte geçmiş ve kütüphanelerde çocuk bölümleri yer almaya başlamıştır.
4. Bebek Kütüphaneleri: Bebek kütüphaneleri 3 yaş altı erken çocukluk dönemi diyebileceğimiz kullanıcılara hizmet eden kütüphanelerdir. İlk bebek kütüphanesi 2019 yılında Tokat'ta açılmıştır. Bebek kütüphanelerinin kurulmasındaki asıl amaç erken çocukluk döneminde kitapla temasın sağlanarak okuma alışkanlığının kazandırılmasına yöneliktir. Yapılan araştırmalar doğrultusunda erken çocukluk döneminde bulunan bebeklerle söylenen şarkının, okunan kitabın bebeklerin dil gelişimi üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Bebek kütüphaneleri bireyin erken yaşta kütüphane alışkanlığı kazanması, bilgi okuryazarlık seviyesini geliştirebilmesi ve bunu yaşam boyu devam ettirebilmesi için önemli ve gereklidir. Bebek kütüphanelerinde güncel kitap dışında pek çok kullanıcının

29 Emine Ercan, "Ankara Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi" *Türk Kütüphaneciliği* 27.3 (2013)5, s.30-531.
30 Resmi Gazete, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" , https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm [Erişim Tarihi 06.06.2022].

ilgisini çekebilecek materyal bulunmaktadır. Bebeklerin ebeveynleri ile birlikte hayal dünyalarını geliştirebilecekleri bir ortam sunulmaya çalışılmaktadır.[31]

5. Sanat Kütüphaneleri: Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak açılan ilk sanat kütüphanesi 2021 yılında kurulan AKM Sanat Kütüphanesi'dir. AKM Sanat Kütüphanesi hibrit kütüphane sistemiyle hizmet vermektedir. İlk üç katında Vakko firmasına ait sanat kitapları varken alt katında Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait bir kütüphane yer almaktadır. Sanat Kütüphaneleri özel ihtisas kütüphaneleridir. Mimarlık, resim, heykel, fotoğrafçılık vb. alanlarda çeşitli türden kitapları bünyesinde bulundurarak kendini bu alanda geliştirmek isteyen ve uzmanlık alanı sanat olan kişilere hizmet vermektedir.
6. AVM Kütüphaneleri: AVM'ler günümüzün vazgeçilmez parçası olan yerlere dönüşmüştür. Açılımı alışveriş merkezi olsa da bugün sadece kişilerin alışveriş yaptıkları yerler değil; açık kapalı alanları, kafeleri, sergi salonları, sinemalarıyla sosyal yaşam alanları haline dönüşmeyi başarmıştır. AVM kütüphanelerinin ilk örneği Amerika'da görülmektedir. ABD'deki ilk AVM 1950'li yıllarda açılmış, 1960'lı yıllarda bu AVM binasının içerisinde ilk AVM kütüphanesi hizmete başlamıştır. İlerleyen yıllarda ise diğer Avrupa ülkelerinde de AVM kütüphaneleri görülmeye başlanmıştır.[32] Günümüzde AVM'lerin kişiler için bu kadar önemli hale gelmesiyle birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı, AVM yönetimi ve belediyelerin iş birliğiyle ülkemizde de AVM'lerin içinde kütüphanelerin kurulmasıyla ilgili projeler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar sonucu 2020 yılında Ankara'ya Nata Vega Outler alışveriş merkezinin içerisine ilk AVM kütüphanesi açılmıştır. AVM kütüphaneleri daha sonra İstanbul, Eskişehir, Malatya, Artvin illerinde açılmıştır. Projenin başında açılması düşünülen AVM kütüphanelerinin sayısı, ilk etapta 50'dir, daha sonrasında bu sayının 500'ü bulması hedeflenmektedir.[33] AVM kütüphaneleri toplam 200 ile 300 m^2 arasında değişen bir alana sahiptir.
7. Gezici Kütüphane: Gezici kütüphanenin kuruluş amacı bulunduğu bölgede halk kütüphanesi hizmetinden yararlanamayan, merkezi yerlere uzakta olan kişiler için kütüphanecilik hizmeti götürmektir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak

31 KYGM, ''Bebek ve Çocuk Kütüphaneleri'', https://kygm.ktb.gov.tr/TR-308336/bebek-ve-cocuk-kutuphaneleri.html [Erişim tarihi: 06.05.2022].
32 Ayşe Kasap, ''AVM Kütüphaneleri'', https://www.zdergisi.istanbul/makale/avm-kutuphaneleri-666, [Erişim tarihi 8.06.2022].
33TRT Haber, "Türkiye'nin İlk AVM Kütüphaneleri Açıldı", https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turkiyenin-ilk-avm-kutuphaneleri-acildi-496203.html [Erişim tarihi 12.06.2022].

hizmet veren geçici kütüphaneler ülkemizde genelde kara yoluyla hizmet vermektedir. Genel olarak ilkokul düzeyindeki kurumlara hizmet veren gezici kütüphaneler dermesini bu doğrultuda seçip öykü, masal ve benzeri kitaplara yer vermektedir. İçinde süreli yayınlar, diz üstü, masa üstü bilgisayar olan modern kütüphane taşıtlarıyla hizmet taşıyan Gezici Kütüphaneler böylece taşrada bulunan kişileri modern teknolojiyle tanıştırmayı hedefler. Gezici kütüphaneler E-devlet uygulaması üzerinden kullanıcılara Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bünyesinde bulunan elektronik kitaplara ulaşma imkânı da vermektedir. İlk gezici kütüphane hizmeti 1957 yılında Mustafa Güzelgöz tarafından Nevşehir'de bulunan köy okullarına kitapların eşek sırtında taşınması suretiyle verilmiştir. Günümüzde il halk kütüphanelerine bağlı olarak hizmet veren gezici kütüphaneler, 2018 verilerine göre 54 kütüphaneye bağlı olarak hizmet vermektedir.[34]

8. Havalimanı Kütüphanesi: Bünyesinde üç bine yakın eserin bulunduğu, kaynakları arasında yabancı dillerde eserlerin yoğun olarak yer aldığı, havalimanlarının iç hatlar kısmında yer alan Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren kütüphanelerdir. Havalimanına gelen yabancı kullanıcı Türkiye'de gezilecek yerlere dair pek çok eser bulmaktadır. Yerli kullanıcılar için de epey eser mevcuttur. Bu kütüphaneler sayesinde insanlar havalimanında vakitlerini daha verimli bir şekilde geçirebilmektedir. Ayrıca kullanıcılar üye olmadan havalimanında eserleri inceleyip okuyabilir ve sadece T.C. kimlik numarasını vererek üye olduktan sonra Türkiye'nin herhangi bir noktasında bulunan halk kütüphanesine kitabı iade edebilir. Bu uygulama kullanıcıya yolculuk boyunca kitabını okuyabilme imkânı sunmaktadır.[35]

34 KYGM, "Gezici Kütüphaneler", https://kygm.ktb.gov.tr/TR-309101/gezici-kutuphaneler.html [Erişim Tarihi 16.06.2022]
35 İstanbul Airport, https://www.istairport.com/tr/yolcu/hizmetler/havalimani-hizmetleri/kutuphane [Erişim Tarihi 16.06.2022].

2. BÖLÜM

KÜTÜPHANELERDE KULLANICI ODAKLI HİZMETLER

Kütüphaneler okuyucularının ihtiyaçlarını göz önüne alarak çeşitli hizmetler sunmaktadır. Sunulan kullanıcı odaklı hizmetler kütüphanelerin türlerine ve hitap ettiği yaş grubuna göre değişmektedir. Kullanıcılara sunulan kütüphane hizmetlerindeki temel amaç okuyucuların kütüphaneler vasıtasıyla ihtiyaç duyduğu bilgi gereksinimini doğru bir şekilde karşılayabilmek ve kütüphanelerin sadece kitap alınıp verilen yerler değildir. Aynı zamanda sunduğu kullanıcı odaklı hizmetler ile ev ve iş yerlerinden sonra kişilerin hayatında 3. mekân olma özelliği göstermektedirler. Her geçen gün kütüphane türleri ve verilen kütüphane hizmetleri çeşitlenip günümüz kullanıcı ihtiyaçlarına göre değişerek varlıklarını sürdürmektedirler.

2.1 HİZMET KAVRAMI VE KULLANICI ODAKLI HİZMET KAVRAMI

Hizmet kavramını incelediğimizde karşımıza literatürde bu konuyla ilgili pek çok tanım çıkmaktadır. TDK'ye göre bu kelime birinin işini görme, birine yararlı bir iş yapma görev, iş, bakım, özen gibi anlamları karşılamaktadır.[36] Bu tanımı incelediğimiz zaman hizmet kavramıyla ilgili bireyin kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda başka bir kişiden veya kurumdan faydalanmasını anlayabiliriz.

Hizmet kavramı ile ilgili diğer tanımlara baktığımızda soyut bir kavram olduğu, doğası gereği elle tutulup gözle görülemediği, hizmetin asıl amacının bireylerin yaşamış oldukları sıkıntılarda süreçleri kolaylaştırmak ve bireye yardımcı olmak olduğu görülmektedir.

2.1.1 Kullanıcı odaklı hizmet

Kurumlar kâr amacı güden ve kâr amacı gütmeyen olarak ikiye ayrılmaktadır. Kâr amacı güden işletmelerde müşteri odaklılık kavramı karşımıza çıkmaktadır. Müşteri odaklı hizmet anlayışı merkeze hizmet verilen müşteriyi koyar. Bu tür işletmelerin amacı ürün ve hizmet sattığı kişilerin ihtiyaçlarını doğru bir şekilde analiz etmek, bu analizler sonucunda müşterilere en uygun hizmet modelini oluşturmak, müşterilerin işletmeye olan talebini artırarak işletmenin kâr oranını yükseltmektir. Kütüphaneler gibi kâr amacı gütmeyen kurumlarda ise müşteri odaklı hizmet kavramı yerini kullanıcı odaklı hizmet kavramına bırakıyor. Bu anlayış hedef noktaya kullanıcıyı koyarak kullanıcıların

36 TDK, "Hizmet", https://sozluk.gov.tr/ [Erişim tarihi: 10.11.2022].

kütüphanelerden beklentileri üzerine bir hizmet modeli oluşturulup uygulamaya çalışıyor, buradaki asıl amaç kullanıcının kütüphaneye entegre olması değil kütüphanelerin kullanıcıya entegre olmasını sağlayarak okuyucuların kütüphaneden en verimli şekilde yararlanmasını sağlamaktır.[37]

Kütüphaneyi oluşturan temel öğeler şu şekilde sıralanmaktadır: Bina, bütçe, personel, derme ve kullanıcıdır. Kullanıcılar kütüphanelerin varlık amaçları beş temel öğeyi oluşturan en önemli parçadır, kütüphanelerin varlık amaçları kullanıcıya hizmet etmek, kullanıcıların ihtiyaçlarını doğru bir şekilde analiz ederek onlara en uygun hizmet modelini oluşturmaktır. Kütüphane personeli bazen bu gerçeğin farkına varamamakta veya göz ardı edebilmektedir, bu sebeple kullanıcılar ikinci plana atılabilmektedir. Kütüphaneler kullanıcılarını edilgen, kütüphane imkânlarıyla yetinmesi gereken, kütüphanelerde var olan mevcut işleyişe mahkûm kişiler olarak görebilmektedir. Halbuki durum böyle değildir. Hızla gelişen teknolojiyle kullanıcıların ihtiyaçları çoğalmış ve kütüphanelerden beklentileri farklılaşmaya başlamıştır. Kullanıcı edilgen bir yapıdan etken bir yapıya geçmiştir. Kütüphaneler okuyucuların ihtiyaçlarını analiz ederek bu doğrultuda hizmet modeli oluşturmalıdır.[38]

Günümüzde pek çok kütüphane türü bulunmaktadır. Üniversite kütüphanesi, halk kütüphanesi, okul kütüphaneleri olarak ana başlıklar halinde toplanıp kendi içinde de farklı türlere ayrılmaktadır. Her kütüphanenin kendine ait okuyucu kitlesi bulunmaktadır. Okuyucu gruplarının değişen yüzyıl, ilerleyen teknolojiyle beraber kütüphanelerden beklentileri çeşitlenmiştir. Kullanıcı odaklı bir kütüphane türü oluşturulabilmesi için personel tarafından iyi bir gözlem ve analiz yapılmalı, kütüphane binasının bulunduğu bölge, kullanıcıların yaş ortalaması incelenmelidir. Okuyucuların kütüphaneden beklentileri, değişmesini istedikleri şeyler ve nelerden memnun kaldıklarıyla ilgili bir anket çalışması yapılarak veya birebir iletişime geçilerek bu maddeler tespit edilmeli, yapılan analizler sonucu kullanıcı odaklı bir kütüphane modeli oluşturulmalı ve kuruma entegre edilmelidir. Bu durumda kullanıcının kütüphaneyi kullanım sıklığı artacak ve en üst düzeyde verim almasını sağlanmış olacaktır.

Çağımızda sosyal medya kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Sosyal medya her yaş grubunun ilgisini çekmekle beraber daha çok gençler arasında yaygın olarak

37 Dilay Raviş, *Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Odaklı Bilgi Hizmeti Çalışmaları: İstanbul Kültür Üniversitesi Kütüphanesi Örneği*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 35

38 Nazan Özenç Uçak, "Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı." *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 11.4 (1997), s. 315-325.

kullanılmaktadır. Kütüphaneleri kullanan yaş gruplarını incelediğimiz zaman karşımıza genç kullanıcıların oranının daha yüksek olduğu çıkmaktadır.[39] Sosyal medyayı kütüphane kullanıcılarının isteklerini anlamak ve taleplerini analiz etmek için yeni bir yöntem olarak kullanabiliriz. Günümüzde sosyal medya uygulamalarının hemen hemen herkesin telefonlarında yüklü olması, kullanıcılara kullanım kolaylığı sağlamasının yanı sıra kütüphanelere de okuyuculara ulaşabilmek için hızlı bir alternatif sunmaktadır. Sosyal medyanın hikâye kısmından kullanıcılara kütüphane hakkında soru cevap yöntemi ile anket yapılabilir, yapılan paylaşımlarla okuyucuların verdiği tepkilerden çıkarım oluşturulabilir, tüm bu çalışmalar sonucu kullanıcıların istekleri daha iyi bir şekilde analiz edilip kütüphane personelinin kullanıcı odaklı kütüphane profili oluşturulmasına katkı sağlanabilir.

Kütüphane personelinin kullanıcı odaklı olması, kullanıcının talepleri doğrultusunda güler yüzlü hizmet sunması kullanıcıların ihtiyaçlarını anlaması yönünden çok önemlidir. Personel, kullanıcıyla ne çok samimi ne de soğuk bir iletişim şeklini tercih etmemeli. Personelin mesafeyi iyi bir şekilde ayarlayarak güler yüzlü bir şekilde hizmet sunması kullanıcının kütüphaneyi algılayış açısını da olumlu etkilemesi yönünden çok önemlidir. Kütüphane personelinin eğitim durumu, yaptığı mesleğe olan bakış açısı ve tüm kütüphane çalışanlarının birbirine entegre bir şekilde çalışıyor olması ve kütüphane yönetiminin çalışanları için ortak bir politika belirleyip uygulaması, kullanıcı hizmetlerinin daha sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlarken kullanıcının da kütüphaneyi daha pozitif şekilde algılamasını ve kütüphanenin tüm imkânlarından verimli şekilde yararlanmasını sağlayacaktır.[40]

Kullanıcıların ihtiyaçlarını anlayabilmek için kütüphane yöneticileri ve çalışanları tarafından kullanılan diğer yöntemler ise anket çalışması ve gözlemdir. Personel yılın belirlenen zaman aralığında anket uygulaması yaparak okuyucuların ihtiyaçlarını tespit edebilir ve bu doğrultuda kütüphanede belirli değişiklikler uygulayıp kullanıcı odaklı hizmet profili oluşturabilir. Belirli bir zaman aralığı geçtikten sonra kütüphanede yapılan bu değişikliklerin okuyucuyu olumlu yönde etkileyip etkilemediğini anlamak için tekrar bir anket çalışması yaparak devam etmesi gereken uygulamalar veya değiştirilmesi gereken uygulamalara karar verebilir.

39 Pınar Çağlayan, "Halk Kütüphanesi Hizmetlerine İlişkin Kullanıcı Memnuniyeti.", *Bilgi Dünyası Dergisi, 12*.2 (2011), s. 384

40 Emre Hasan Akbayrak, "Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi'nde Hizmet Kalitesi Ölçümü", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, 2005, s. 31.

Hizmet politikası oluştururken kütüphanenin bulunduğu çevre, kütüphanenin türü, hizmet verdiği ağırlıklı yaş grubu, bulunduğu yerdeki halkın kütüphaneden beklentisi çok önemlidir. Halk kütüphaneleri politikaları gereği dil, din, ırk ayrımı yapmadan çeşitli yaş gruplarından her okuyucuya hizmet vermesi gerekirken; üniversite kütüphaneleri kendi bünyelerindeki öğrencilere ve akademisyenlere hizmet vermektedir. İhtisas kütüphaneleri ise belirli bir alanda uzmanlık geliştiren kişiler için o alandaki özel kaynakları bünyelerinde bulundurmaktadır. Bu da kütüphane türlerinin kendi içinde oluşturması gereken dermenin farklı olması gerektiğini, kütüphaneyi kullanan okuyucu kitlelerinin birbirinden farklı olduğunu bize göstermektedir. Kütüphaneler hizmet ettikleri okuyucu gruplarının isteklerini göz önünde bulundurarak dermesini oluşturmalıdır.[41]

Kütüphanenin fiziksel yapısı da kullanıcıya sunulan hizmetin kalitesini arttırmakta oldukça önemidir. Günümüzde okuyucular kütüphaneleri aynı zamanda çalışma alanları olarak görmekte ve uzun saatlerini kütüphanelerde geçirmektedir. Üniversite kütüphanelerinde vize ve final haftalarında kütüphaneler yoğun bir şekilde kullanılırken halk kütüphanelerinde sınava hazırlık grubu diye tabir edebileceğimiz genç kullanıcılar zamanlarının çoğunu kütüphanelerde geçirmektedir. Bu kullanıcı kitlesi düşünülerek kütüphaneler fiziksel olarak uzun saatler okuyucunun dikkatlerinin dağılmayacağı şekilde dizayn edilmeli, taşınabilir masa ve sandalye kullanılmalı kütüphanede aydınlık ve ferah bir ortam sunulması için cam alanlar tercih edilmelidir.

2.2 KÜTÜPHANELERDE VERİLEN KULLANICI HİZMETLERİ

Değişen yüzyıl artan teknolojikleşme ile birlikte kullanıcıların kütüphanelerden beklentileri çeşitlenmeye başlamış istekleri artmıştır. Kütüphanelerin kullanıcıların isteklerini anlayabilmeleri için kütüphane odaklılıktan çıkıp kullanıcı odaklı bir yapıya bürünmeleri zorunluluk haline gelmiştir. Kütüphaneler kendi aralarında türlere ayrılıp kullanıcılar için çeşitli hizmet modelleri uygulasalar da bugün hemen hemen her kütüphanede standart hizmet modeli sunulmaktadır.

Kütüphanelerde verilen hizmetler genel anlamda ikiye ayrılmaktadır: Teknik hizmetler ve kullanıcı hizmetleri. Teknik hizmetler kütüphane materyalinin rafa çıkmadan önce izlediği kataloglama, ciltleme, sınıflama gibi aşamaları kapsarken

41 Dilay Raviş, a.g.t, s. 35

kullanıcı hizmetleri okuyucunun kütüphanelerden yararlanırken aldığı bütün hizmetleri kapsamaktadır. Tezin bu bölümünde kullanıcı hizmetleri ve yapısı incelenecektir.

2.2.1 Danışma hizmetleri

Danışma hizmetleri 19. yüzyılda ilk defa Amerika'da kullanıcıya yardım ismiyle ortaya çıkmıştır.[42] İlk olarak halk kütüphanelerinde uygulamaya konulan danışma hizmetleri daha sonra üniversite kütüphanelerinde ve diğer kütüphanelerde uygulanmaya başlanmıştır. Bu bölümün temel amacı okuyucuların sorularını yanıtlamak ve aradığı bilgi kaynağı konusunda yardımcı olmaktır. İlerleyen yıllarda okuyucuların bilgi okuryazarlık seviyesini arttırmak da hedeflenmiştir.

Danışma bölümü bir kütüphanenin en önemli bölümlerinden birisidir. Okuyucu ile kütüphane çalışanı arasında bağlantının kurulmasını sağlayan bir köprü görevi görür. Danışmada çalışan personel okuyucuyla iletişime geçip kullanıcının kütüphaneden beklentilerini analiz edilebileceği gibi davranış ve tutumlarıyla okuyucunun kütüphaneye bakış açısına ve kütüphaneyi algılamasına olumlu şekilde yön verebilir.

Hızla gelişen teknolojiyle birlikte danışma hizmetleri de yeni bir boyut kazanmaya başladı. Kullanıcıların arama motorunda her şeye saniyeler içinde ulaşabilmesi hızlı ve kolay bir şekilde bilgiyi elde etmesini yol açtı. Bunun sonucunda okuyucular kütüphanelerde saatlerce vakit geçirip bilgi kaynağına ulaşmak yerine arama motoruna bağlanarak bilgileri indirmeyi veya bulmayı tercih eder hale gelmiş oldu. Bu durum danışma hizmetlerine yeni bir boyut kazandırarak teknolojiyle uyumlu olması zorunluluğunu ortaya çıkardı. Günümüzde pek çok üniversite kütüphanesi veri tabanları satın alarak okuyucuyla elektronik ortamda bilgi alışverişinde bulunuyor, tıpkı kütüphanelerin danışma bölümünde kitap ödünç alıp verilmesi gibi belirli bir süre için elektronik kaynaklarını ödünç veriyor. Halk kütüphanelerinde elektronik kaynaklar üniversite kütüphaneleri kadar yaygınlaşmamış olsa da Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap konusunda çeşitli satın almalar yaparak okuyucunun hizmetine sunmaktadır. Okuyucu halk kütüphanesinde olduğu gibi 15 günlüğüne elektronik kitabı ödünç alıp aynı zamanda kendi kitaplığını oluşturarak kullanabilmektedir.[43]

Günümüzde cep telefonlarının yaygınlaşması kütüphane hizmetlerini de etkiledi. Bugün pek çok okuyucunun sosyal medya hesapları bulunmaktadır, bu durum

42 Bilgi Bilimi, "Kütüphane Danışma Hizmetleri", https://bilgibilimi.net/kutuphanede-danisma-hizmeti/#Danisma_Hizmeti [Erişim tarihi: 24.10.2022].
43 KTB, https://ekitap.ktb.gov.tr/ [Erişim tarihi: 25.10.2022].

kütüphaneler için yeni bir hizmet sahası oluşturdu. Halk kütüphaneleri ve üniversite kütüphaneleri sosyal medya üzerinden hesaplar açarak kullanıcıya kütüphane kaynakları hakkında bilgi verirken aynı zamanda kütüphaneler tanıtım ve danışma hizmetlerini sosyal medya üzerinden yapmaya başladı. Bugün okuyucular aldıkları materyallerin süresini uzatmak istediklerinde veya kütüphanenin kaynakları ve çalışma saatleri konusunda bilgi almak istediklerinde sosyal medya üzerinden sadece bir mesaj atarak hızlı ve kolay bir şekilde kütüphanelerden danışma hizmeti alabilmektedir.[44]

Danışma hizmetlerinin bilgisayar çağına hızlı bir şekilde geçilmesiyle etkin bir şekilde yürütülebildiği bir diğer mecra ise kütüphanelerin web siteleridir. Günümüzde kütüphanelerin web sitelerinde pek çok danışma hizmeti verilmektedir. Üniversite kütüphanelerinin ve halk kütüphanelerinin hemen hemen hepsinin kendine ait bir web sitesi bulunmaktadır. Bu siteleri incelediğimiz zaman karşımıza kütüphanede verilen hizmetlerle ilgili sekmeler çıkmaktadır. Halk kütüphanelerinin web siteleri ziyaret edilerek katalog taraması, e-kitaplar, konuşan kitaplar, oryantasyon eğitimi gibi hizmetlerden faydalanılabilir; toplam kaynak sayısı, yıllık istatistikler, yapılan etkinlikler, kütüphaneyle direkt iletişime geçme gibi konularda bilgi sahibi olunabilir.[45] Üniversite kütüphanelerinde ise veri tabanları, çalışma saatleri, masa rezervasyonu yapılabilmekte kütüphaneyle iletişime geçilerek kaynaklarla alakalı bilgi alınıp kitap ayırtma da yapılabilmektedir.[46]

Bütün bu hususları incelediğimizde, danışma hizmetlerinin geçmişten günümüze etki alanının genişlediği görülmektedir. İlk zamanlar sadece okuyucuyu yönlendirmek, kaynaklara erişimine yardım etmek amacıyla ortaya çıkan danışma hizmetleri daha sonra kullanıcının okuryazarlık seviyesini arttırmak için de hizmet vermeye başlamıştır. Günümüzde ise gelişen teknolojiyle birlikte yeni bir boyut kazanmaya başlamış web siteleri ve sosyal medya üzerinden de danışma hizmetleri verilmeye başlanmıştır.

2.2.2 Kütüphaneler arası ödünç hizmeti

Kütüphaneler arası ödünç verme hizmetindeki amaç okuyucunun kütüphanede bulamadığı kaynağa ulaşmasını sağlamaktır. Bu uygulama bakanlığa bağlı kütüphaneler arasında olduğu gibi anlaşmalı kurumların kütüphaneleriyle de

44 Şemşipaşa34, https://www.instagram.com/semsipasaktp34 [Erişim tarihi: 26.10.2022].
45 Şemşipaşa Kütüphanesi, https://semsipasa.kutuphane.gov.tr/ [Erişim tarihi: 26.10.2022].
46 Marmara Kütüphane, https://kutuphane.marmara.edu.tr/ [Erişim tarihi: 27.10.2022].

yapılabilmektedir. Okuyucunun talep ettiği kitap, il sınırları içerisinde değilse halk kütüphanesi farklı bir ilden kitabı talep etmektedir. Kitap posta yoluyla kütüphaneye teslim edilmekte, kütüphane kitabı teslim almasından itibaren bir ay gibi bir süre için okuyucu hizmetine sunmaktadır. Okuyucu eğer kitabın süresini uzatmak isterse iade tarihine 7 gün kala 15 gün daha uzatabilmektedir. Halk kütüphanelerinde kütüphaneler arasında ödünç verilemeyen kaynaklar; danışma kaynakları, nadir basma ve yazma eserlerdir.[47]

Üniversite kütüphanelerinde de benzer bir sistem kullanılmaktadır. Halk kütüphanelerinden farklı olarak kitabın şehir dışında olması gerekli değildir. Kitap üniversite kütüphanesinde yer almıyorsa anlaşmalı olan kütüphaneler ile o kütüphanelerin kuralları çerçevesinde kişiye belirli bir zaman aralığında teslimi sağlanmaktır.

Kütüphaneler arasındaki ödünç sistemindeki amaç bireylerin bilgiye ulaşmasındaki her türlü engeli ortadan kaldırmak, bireyin kişisel gelişimine ve bilgi okuryazarlık seviyesine katkıda bulunmak, kütüphane sınırları içerisinde olmasa da kullanıcıların istedikleri bütün kaynaklara diğer kütüphanelerle iş birliği yaparak ücretsiz bir şekilde ulaşılmasını sağlamaktır.

2.2.3 Oryantasyon eğitimi

Oryantasyon eğitimi kütüphanenin kaynaklarını tanıtmak için verilen eğitimdir. Bu eğitim kütüphane çalışanları tarafından talep eden kullanıcılara verilir. Halk kütüphanesinde ise her yaştan, milletten ve ırktan herhangi bir ayrım gözetmeden kütüphane kaynakları hakkında bilgi sahibi olmak isteyen herkese verilmektedir.[48]

Kullanıcı telefonla arayarak, web sitesi üzerinden veya bizzat kütüphaneye gelerek oryantasyon eğitimi talep edebilir. Kütüphane personeliyle uygun olan saat ve güne karar verildikten sonra kullanıcıya kütüphanede bulunan kaynaklar, kurumun çalışma düzeni ve raf sistemi hakkında çeşitli bilgilendirmeler de bulunulur.[49]

Üniversite kütüphanelerinde ise oryantasyon eğitimi lisans, yüksek lisans, doktora eğitimi alan öğrencilere ve akademisyenlere verilmektedir. Üniversite kütüphanelerinde oryantasyon eğitim genel olarak üç şekilde yapılmaktadır. Birincisi kütüphanenin kaynaklarını tanıtmak için yapılan oryantasyon eğitimi, ikincisi üniversite bünyesinde bulunan veri tabanlarını tanıtmak için yapılan oryantasyon

47 KYGM, "Kütüphane Hizmet Esasları", http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4832,khgenelge-17.pdf?0 , s. 14 [Erişim tarihi: 03.22.2022].
48 Gülçin Cribb, "Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitimi'nin Önemi" *Türk Kütüphaneciliği* 30.2 (1981): s .90-99.
49 Gülçin Cribb, a.g.m., s. 99

eğitimi, üçüncü ise üniversite bünyesine kazandırılan veri tabanlarının satın alındığı kurum tarafınca kütüphane personeline ve akademisyenlere verilen oryantasyon eğitimidir. İlk eğitim bütün lisans seviyesindeki öğrencilere yapılırken ikinci eğitim yüksek lisans, doktora öğrencilerine ve akademisyenlere, üçüncü tür eğitim ise kütüphane personelinin ve akademik personele verilmektedir.[50]

Oryantasyon eğitiminde ki ana hedef kütüphane türü ister halk kütüphanesi ister üniversite kütüphanesi olsun kullanıcının kütüphaneyi en verimli şekilde kullanmasını sağlamak, mevcut kullanıcı sayısını arttırmak, kullanıcıların bilgi okuryazarlık seviyesini arttırmak, kullanıcıların kafalarında kütüphane ve kaynaklar hakkında bulunan soru işaretlerini en aza indirmek, kullanıcı ile kütüphane arasındaki etkileşimi arttırmak ve okuyucuların kütüphaneye bakışını olumlu yönde değiştirmektir.

2.2.3 Engelli kullanıcı hizmetleri

Halk kütüphaneleri veya üniversite kütüphaneleri tasarlanırken tekerlekli sandalyeli kullanıcılar düşünülerek hareket edilmeli, giriş ve çıkışlar tekerlekli sandalye kullanımına uygun tasarlanmalıdır. Tekerlekli sandalyeye sahip kullanıcının rahat bir şekilde geçebilmesi için kapı eşiğinin olmamasına dikkat edilmeli, asansör düğmeleri sandalyede oturan kullanıcının rahatça erişebileceği konumda olmalıdır. Raf sistemi de mümkün olduğunca engelli kullanıcıların erişebileceği ölçülerde hesaplanmalıdır. Kullanıcıların uzun süre kütüphanede vakit geçirdiği düşünülmeli lavabolara erişimin ve lavaboların da tekerlekli sandalye kullanımına uygun olması sağlanmalıdır. Ödünç alma bölümünde de engelli kullanıcılar düşünülmeli, yaşlı ve engelli kullanıcılar için danışma bölümündeki personelle rahat iletişim kurabileceği yükseklikte sandalyeler kullanılmalı, kütüphane mobilyaları seçilirken tekerlekli sandalyeli kullanıcılar için özel ayarlanabilir masalar tercih edilip kullanıcının konforlu bir şekilde vakit geçirmesi sağlanmalıdır. Kütüphaneler engelli kullanıcılar için özel hizmet modelleri geliştirmeli, kütüphane dermesinde mutlaka engelli kullanıcıları da düşünerek kaynaklar bulundurmalıdır.[51]

Kütüphaneler farklı engel gruplarına sahip kullanıcılar düşünülerek tasarlanmalıdır. Görme engelli kullanıcıların kütüphanede yön bulabilmeleri için yerlerde fitilli kabartmaya sahip şeritler kullanılmalı, yine görme engelli bireyin

50 Yıldız Teknik Üniversitesi, "Oryantasyon & Kullanıcı", https://ktp.yildiz.edu.tr/ktp/6/Oryantasyon-&-Kullan%C4%B1c%C4%B1-E%C4%9Fitimleri/125 [Erişim tarihi: 11.11.2022].
51 Türk Kütüphaneciler Derneği, "Engelliler için kütüphanelere erişimi", https://kutuphaneci.org.tr/wp-content/uploads/2022/09/IFLA-Engelliler-icin-kutuphanelere-erisim.docx-01092022.pdf [Erişim tarihi: 12.12.2022].

kütüphanenin içinde rahat hareket edebilmesi için baston ve rehber köpek eşliğinde geçebileceği genişlikte alanlar bırakılmalıdır. Binanın yapılış sebebi kütüphane olarak kullanılması ise engelli kullanıcılar için asansör konulmalıdır. Kütüphanede bilgilendirici levha ve tabelaların olduğu yerlerde Braille alfabesi de kullanılmalı, görme engelli kullanıcıların kütüphaneyi en verimli şekilde kullanması sağlanmalıdır. Ayrıca görme engelli kullanıcılar için Braille alfabesiyle basılmış kitaplardan seçkin bir derme oluşturularak kullanıcının kütüphaneyi verimli bir şekilde kullanmasına olanak verilmelidir. Kütüphane yönetimi tarafından görme engelli kullanıcılar için sesli kitap ve benzeri uygulamalar satın alınmalı, kullanıcının bilgiye ulaşma ihtiyacı hızlı ve sorunsuz bir şekilde karşılanmalıdır. Mümkünse görme engelli kullanıcılara yönelik kütüphanenin içine özel bir odacık yapılmalı, görme bozukluğu çeken kullanıcı için özel puntolu bilgisayarlar yardımıyla kullanıcının internet erişimi ve bilgisayar üzerinden araştırma yapma ihtiyacı karşılanmalıdır. Kütüphanenin içindeki bilgisayarlarda da engelli kullanıcının bilgiye kolay bir şekilde ulaşabilmesi için özel sesli klavyeler kullanılmalıdır. Böylelikle kullanıcının kütüphaneyi en verimli şekilde kullanması sağlanmış olur. Lavabo gibi önem arz eden yerlere engelli kullanıcılar için Braille alfabesiyle yönlendirmeler konulmalı, kullanıcıların kabartmalar sayesinde kolay ve aktif bir şekilde kütüphanenin tüm bölümlerini kullanabilmesi sağlanmalıdır.[52]

2.3 KÜTÜPHANELERDE KULLANICI İHTİYAÇLARINA GÖRE VERİLEN KULLANICI ODAKLI HİZMETLER

2.3.1 Eve Teslim Kitap Projesi

Kütüphanelerde yapılan kullanıcı odaklı hizmetleri incelediğimizde Eve Teslim Kitap Projesi'nin bu doğrultuda hazırlanmış projelerden olduğunu görmekteyiz. Projenin amacı çeşitli sebeplerden dolayı dışarı çıkmakta zorluk çeken hasta, yaşlı ve engelli bireylerin kitapla buluşmasını sağlamaktır. Proje 2006 yılında Ulaştırma Bakanlığı ile Kültür Turizm Bakanlığı'nın yaptığı protokol kapsamında 20 pilot ilde uygulanmaya başlanmıştır. Kitap almak isteyen kullanıcının mail, telefon veya bir yakını vasıtasıyla kitap alma isteğini halk kütüphanesine bildirmesi gerekmektedir. PTT görevlisi okuyucunun talep ettiği kitabı kütüphaneden alıp kullanıcının evine teslim etmekte, aynı

52 IFLA, "Engelliler için kütüphanelere erişim'', Mesleki Raporlar, No:89, (https://kutuphaneci.org.tr/wp-content/uploads/2022/09/IFLA-Engelliler-icin-kutuphanelere-erisim.docx-01092022.pdf) [Erişim tarihi: 12.12.2022].

şekilde kullanıcı kitabı iade etmek istediğinde kullanıcının evinden kitabı alıp kütüphaneye teslim etmektedir. Halk kütüphanesinde geçerli olan ödünç alma kurallı bu uygulamada da devam etmektedir, kullanıcı 15 gün süre ile 3 kitap alabilmekte ve 15 gün daha uzatma hakkı bulunmaktadır. Okuyucunun talep ettiği kitaplar kütüphanede bulunmuyorsa talep edilen kitabın başka kütüphaneden getirilerek kullanıcıya teslim edilmesi sağlanmaktadır.[53]

Projeyle halk kütüphanelerinin temel ilkesi olan bütün kullanıcı gruplarına eşit haklarla kütüphanelerin tüm kaynaklarından hiçbir ücret ödemeden faydalanabilmesinin hayata geçmesi hedeflenmiştir. Engelli, hasta, yaşlı kısaca evden çıkmakta zorluk çeken kullanıcılara yönelik başlatılan proje çeşitli illerde halk kütüphanelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Projenin amacı ve uyguladığı kullanıcı odaklı hizmet profiline rağmen 2011 yılı verilerine göre istenilen noktada değildir. 2006 yılında yapılan protokol kapsamında hizmet vermeye başlayan projede, 5 yıllık verilere göre sadece 90 kullanıcı evine kitap talebinde bulunmuştur. Yetkililerin duyurularla projeyi halka bildirmesi de beklenen başarıyı sağlamamıştır. Bu projenin beklenen talebi görmemesinde ilk olarak yapılan bilgilendirme ve duyuruların yetersizliği sebep olarak gösterilebilir. Örneğin huzurevleri gibi genel olarak yaşlıların bulunduğu yerlerde proje duyurulabilir, buralara gidip proje kapsamında özel programlar yapılabilirdi. Kütüphane personelinin de projenin tanıtımında daha aktif yer alıp her gelen kullanıcıya projeyi tanıtması sağlanabilirdi.

2.3.2 Kullanıcı odaklı kütüphane binaları

Değişen kullanıcılar, değişen kütüphaneler, okuyucuların kütüphanelerde kendilerine ait sosyalleşebilecekleri ve çalışabilecekleri bir alan isteği tüm bunlar bir araya gelince kütüphane binalarının değişimi kaçınılamaz bir sonuç olmuştur. Kişiler için birinci mekân olan ev ve ikinci mekân olan iş ya da okul düzleminde bireylerin sosyalleşme, kendilerini geliştirme ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına üçüncü bir mekâna ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlarını en güzel şekilde karşılayacak kurumlar ise kütüphanelerdir. Böylece üçüncü mekân kütüphane kavramı devreye girmiştir. Kütüphane deyince bugün birçok kişinin aklına sadece sessizlik içinde oturup kitap okunan ve ders çalışılan yerler gelse de günümüzde yapımına başlanan ve tamamlanmış birçok kütüphane kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda sosyalleşebileceği, bilgi edinebileceği ve nefes alabilecekleri yaşam alanları haline gelmiştir.

53 Kültür ve Turizm Bakanlığı, "Eve Teslim Kitap Projesi nedir?", https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-128387/eve-teslim-kitap-projesi-nedir.html, [Erişim tarihi: 20.12.2022].

Yaşayan kütüphaneler kişilerin sessiz olma zorunluluğunu ortadan kaldıran, toplumun her kesiminin ayrım görmeden kullanabilecekleri yerlerdir. KYGM bu doğrultuda hareket ederek yeni kütüphane binaları tasarlamaya başlamıştır. Yeni nesil kütüphane binaları olarak adlandırabileceğimiz bu binalar tamamen kullanıcıların ihtiyaçları göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Okuyucuların saatlerce vakit geçirebileceği, ders çalışmaları için sessiz bir ortam oluştururken aynı zamanda film izleyip çeşitli kurslar ve aktivitelere katılabilecekleri mekânlar haline getirmiştir.[54]

Yeni nesil kütüphanelerin özelliklerine bakacak olursak öncelikle binaların yapım aşamasından itibaren kütüphane binası olarak tasarlandığını görüyoruz. Genel olarak şehir merkezlerinde ve ulaşımın kolay olduğu yerlerde konumlanan binalar mimari açıdan bulunduğu bölgenin yöresel özelliklerini yansıtmaktadır. Binalar katlı yapılardan oluşup geniş bir metrekareye yayılırken, kendi içinde bütüncül bir yapı özelliği taşımaktadır.

KYGM tarafından 2010 yılında yaşayan kütüphane fikriyle tasarlanmaya başlayan proje tek tip kütüphane binaları konseptinden çıkılarak şehrin ruhunu yansıtacak, kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik kütüphanelerin inşa edilmesini sağlamıştır. Bu konsepte uygun tasarlanan ilk kütüphane binası 2015 yılında tamamlanan Sivas İl Halk Kütüphanesi olmuştur. Daha sonra bu kütüphaneyi Kırşehir, Muş ve Uşak İHK izlerken, 2019 yılında Samsun, Erzurum, Burdur İHK, 2020 yılında ise Eskişehir, Batman İHK ve Mersin Erdemli İHK izlemiştir.

Kütüphane binalarının içinde genel olarak kullanıcıların sosyal hayatlarında ihtiyaçları olan her şey düşünülmüştür. Bina içerisinde bilardo, masa tenisi, langırt gibi oyun ve aktivite alanları, kent kitaplığı, öğrenciler için marker atölyeleri, kullanıcıların ücretsiz film izleyebilmeleri için sinema salonları, eğitim programları düzenlenebilecek seminerler ve konferans salonları, kütüphane oryantasyon eğitimlerinin verilebileceği alanlar, sessiz çalışma alanları, grup şeklinde çalışma yapmak isteyen kullanıcılar için çalışma odaları, 0-3, 3-6, 12 yaş ve üzeri kullanıcılara özel bölümler bulunmaktadır. Her engel grubundan kullanıcının rahatça hareket edebilmesi ve araştırma yapabilmesi için gerekli bütün kaynaklar ve fiziksel şartlar da sağlanmıştır.[55]

Bu projeyle 2010 yılında planlanmaya başlanan ve 2015 yılından bugüne kadar yapılmış ve yapımına devam edilen kütüphanelerin, kuruldukları şehrin ruhunu yansıtan,

54 KYGM, "Yeni Nesil Kütüphane Binaları", https://kygm.ktb.gov.tr/TR-310786/yeni-nesil-kutuphane-binalari.html, [Erişim tarihi: 13.12.2022].
55 Batman Şehit Şenay Aybüke Yalçın İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, https://batman.kutuphane.gov.tr/, [Erişim tarihi: 13.12.2022].

halkın sosyalleşme, ders çalışma, bilgi edinme gibi ihtiyaçlarını karşılan önemli yapılar haline geldiği görülmektedir.

2.3.3 Gezici kütüphaneler

Gezici kütüphaneler halk kütüphanelerine bağlı olarak hizmet veren hareketli kütüphaneler olarak tanımlayabileceğimiz sistemlerdir. Gezici kütüphanelerin kuruluş amacı kütüphane ve kütüphanecilik hizmetinden mahrum kalan belde, köy, okul ve ilçelerdeki kişilere kütüphanecilik hizmetini götürebilmektir. Okuyucuların ücretsiz şekilde kitapla buluşmasını sağlayıp yaşam boyu öğrenme yolculuklarına destek olabilmektir.

IFLA, gezici kütüphaneleri belirli bir yerde sabit durmayan kütüphane hizmeti olarak tanımlamıştır. İnsanlar tarih boyunca çok çeşitli şekillerde kütüphane hizmetleri vermiştir. Postayla veya binek araçlar gibi çok çeşitli yöntemler kullanılarak kütüphane hizmetleri kullanıcılarla buluşturulmaya çalışılmıştır. Gezici kütüphane olarak bilinen ilk uygulamalar, 1850'li yıllarda Birleşik Krallık'ta at arabasıyla kitapların kullanıcıya götürülmesi şekline olmuştur. 1907 yılında Amerika'da Mary Titcomb'un kütüphaneyi at arabasının arkasına koyarak kitapları çeşitli semtlere götürmesi gezici kütüphane hizmetinin temellerini atmış ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. 20. yüzyılın ortalarına doğru Avrupa ve Amerika'nın çeşitli yerlerinde gezici kütüphane hizmeti yaygın hale gelmiştir. Ülkemizde ise gezici kütüphane hizmeti 1944-1946 yılları arasında Köy Enstitüleri tarafından, özel çantalarla köylerdeki öğretmenlere ve halka kitapların gönderilmesi suretiyle hayata geçirilmiştir. Türkiye'de gezici kütüphane olarak adlandırılabilecek ilk hizmetlerden biri 1957 yılında Mustafa Güzelgöz tarafından Nevşehir ilinde yapılmıştır. Güzelgöz taşradan köye kütüphanenin kitaplarını ulaştırmak için eşekleri araç olarak kullanmıştır. Zamanla eşek sayısını arttırarak 24 köy, altı komşu ilçeye kütüphanecilik hizmeti götürmüş, halkın kitap ve kütüphanelerle buluşması için büyük çabalar sarf etmiştir. 1963'lü yıllarda ise Türkiye'nin çeşitli illerinde gezici kütüphane hizmeti yaygınlaşmaya başlamış ve devam etmiştir.[56]

Günümüzdeki gezici kütüphane hizmeti ise şekil değiştirmiş, sadece uzak yerlere kitap götürme konseptinden çıkarak yaşayan kütüphaneler projesi kapsamında gezici kütüphane araçlarına elektrik, projeksiyon perdesi, bilgisayar ve televizyon gibi çeşitli yenilikler eklenmiştir. Buradaki temel amaç kullanıcılara tıpkı bir kütüphanede gibi

56, Hüseyin Odabaş, *Fırsatlara Açılan Yolda Gezici Kütüphaneler, Bilgi Merkezleri: Kütüphaneler–Arşivler–Müzeler*, Hiperyayın, İstanbul 2019. s. 126-172.

hissettirmek, ücretsiz ve verimli bir şekilde kütüphane hizmeti ulaştırmaktır. Türkiye'deki gezici kütüphane sayısı 2022 yılı itibariyle 56'dan 66'ya yükselmiştir.[57]

Gezici kütüphaneler kullanıcı odaklı hizmetler arasında çok mühim bir yer tutmaktadır. Bu kütüphaneler kitap ve kütüphane hizmetiyle buluşması zor olan milyonlarca insanı, kitapla ve bilgiyle buluşturup hayatlarının zenginleşmesinde önemli bir rol oynanmış, böylece bütün okuyucuların kütüphane imkânlarından faydalanması sağlanmıştır. Gezici kütüphaneler sadece kütüphane hizmeti bulunmayan uzak yerlere hizmet götüren araçlar olarak düşünülemez. Bu kütüphaneler aynı zamanda eve bağımlı, sosyal fobiye sahip, yaşlı vb. kullanıcıların hayatlarına kitaplarla destek olan, onları yaşamaya teşvik eden unsurlar olarak da görülmelidir.

2.3.4 Kütüphanelerde yapılan kullanıcı odaklı kültürel etkinlikler ve ikramlar

Halk kütüphaneleri günümüzde etkin kütüphane kapsamında bünyesinde pek çok etkinlik düzenlemektedir. Kütüphanelerin sosyal medya hesaplarını incelediğimizde karşımızı yıl içerisinde düzenlenmiş birçok etkinlik çıkmaktadır. Kitap okuma grupları, yaz okulları, ebru kursu, satranç atölyesi, bilim atölyesi, çocuklar için masal atölyesi gibi çok çeşitli, bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri ve ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri pek çok etkinlik yapılmaktadır.[58]

Kullanıcıya odaklanan bu etkinliklerin öncelikli amacı hayatında hiç kütüphanelere uğramamış, kitapla tanışma fırsatı olmamış bireylere bir ilk adım atma şansı vermektir. Böylece bu insanların yaşamlarında yeni bir sayfa açılabilir, yaşam boyu öğrenme yolculuklarına katkıda bulunulabilir. Bu etkinliklerle kullanıcılara sosyalleşebilecekleri alanlar sunmak ve bilgi okuryazarlık seviyelerini arttırmak hedeflenmektedir.

Kütüphanelerde yapılan bir diğer kullanıcı odaklı çalışma ise kullanıcılara kütüphane yönetimi tarafından çorba, çay, poğaça gibi ikramlarda bulunulmasıdır. Günümüzde kullanıcılar kütüphanelerde ders çalışmak, sınavlara hazırlanmak başta olmak üzere çeşitli nedenlerle uzun saatler geçirmektedir. Kütüphaneler bireylerin ev ve okuldan sonra -okuldan daha fazla kütüphanede zaman geçirenler de vardır- en çok vakit geçirdikleri yerlere dönüşmüştür. Bu kütüphanede geçirilen uzun saatlerde kullanıcılar doğal olarak beslenme ve bir şeyler içme ihtiyacı duyarlar. Bu doğrultuda üniversite

57 Hürriyet, "Bakan Ersoy: Hedefimiz gezici kütüphaneleri 81 ile yaymak" https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-ersoy-hedefimiz-gezici-kutuphaneleri-81-ile-yaymak-42104817, [Erişim tarihi: 17.12.2022].
58 Instgram, "Etkin.kütüphane", https://www.instagram.com/etkin.kutuphane, [Erişim tarihi: 19.12.2022].

kütüphaneleri vize ve final haftaları gibi öğrencilerin uzun süreler kütüphaneyi kullanmaları gereken zamanlarda belirli saat aralıklarında okuyuculara çorba ikramında bulunmaktadır. Belediyeler ise kullanıcıların ihtiyaçlarını çok iyi bir şekilde analiz edip okuyuculara sabahları poğaça ve çay, öğlen saatlerinde çorba, ilerleyen saatlerde ise kek ve börek gibi çeşitli ikramlarda bulunmaktadır. Aynı şekilde bugün pek çok halk kütüphanesi de öğle saatlerinde okuyucularına ikramlarda bulunmaktadır.

3. BÖLÜM

ALIŞVERİŞ KÜLTÜRÜ VE AVM'LERİN DOĞUŞU

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren hayatını devam ettirebilmek için birçok şeye ihtiyaç duymuş ve bu gereksinimlerini karşılayabilmek için çeşitli alışveriş yöntemleri kullanmışlardır. Takas, para ve kredi kartları gibi yollar ve araçlar ile ihtiyaç duydukları ürünleri satın almışlardır. Zaman içerisinde değişim sadece bireylerin alışveriş yöntemlerinde değil aynı zamanda alışverişin gerçekleştiği yerlerde de olmuştur. Antik çağdan günümüze kadar gelen süreçte agoralar ile başlayan mekânlar form, bedesten, pasaj ve AVM'ler gibi türlerle değişip çeşitlenerek hayatımızda önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Kullanılan vasıtalar ve değişen mekânlarla her dönem kendine özgü bir alışveriş kültürü oluşturmuştur.

3.1 ALIŞVERİŞ KÜLTÜRÜNÜN TANIMI

Alışveriş kavramının TDK'deki karşılığı incelendiğinde satın alma ve satma işlemi gibi kelimeler karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak alışveriş ihtiyaç duyulan bir hizmeti veya malı belli bir değer karşılığında satın alarak hizmete sunma anlamına gelmektedir.[59] Kişiler geçmişten günümüze kadar gelen süreçte ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çeşitli yöntemler kullanmışlardır. MÖ'ki dönemlerde takas yöntemi yaygın bir şekilde kullanılırken MÖ 700'lü yıllarda Lidyalıların parayı bulmasıyla alışverişlerde takas usulü yerine daha çok para kullanılmaya başlanmıştır. Zaman içinde para sadece alışverişte değil farklı amaçlarla da kullanılmıştır. Örneğin Romalılar parayı haberleşme aracı olarak kullandılar. Dönemin hükümdarı Jül Sezar hemen hemen herkesin elinde madeni para olduğunu bildiğinden halka ulaşabilmek ve egemenliğini göstermek için MÖ 44 yılında madeni paraların üzerine kendi portresini bastırmıştır.[60]

Günümüze kadar gelen süreçte alışveriş kültürü hızlı bir değişim geçirdi. Agoralar, forumlar, bedestenler, pasajlar, AVM'ler derken bugün neredeyse herkesin elinde bulunan telefonlar sayesinde oturduğumuz yerden tek bir tuşla birçok ihtiyacımızı karşılayabiliyoruz.

59 Alisveris, "Alışverişin Tanımı Nedir?", https://alisveris.bid/2018/08/06/alisverisin-tanimi-nedir [Erişim tarihi: 29.04.2023].
60 David-Coın, "Roma Dönemi Ve Madeni Para", https://david-coin.com/tr/8-blog/14-test-item-2 [Erişim tarihi: 30.04.2023].

3.2 Geçmişten günümüze değişen alışveriş mekânları ve kültürü

Alışveriş kültürü insanoğlunun yaratıldığı günden beri var olan, geçmişten günümüze kadar gelen süreçlerde gelişerek ve çeşitli değişimlere uğrayarak varlığını sürdüren ve bireylerin ihtiyaçları devam ettikçe de varlığını koruyacak bir olgudur. Bu bölümde alışveriş kültürünün zaman içinde nasıl değiştiğini inceleyeceğiz.

3.2.1 Agora

MÖ Antik Yunan devletlerinde ortaya çıkan agoralar toplanma yeri anlamına gelmektedir. Ticari, dini ve ekonomik birçok faaliyetin bu yapılarda yürütüldüğü bilinmektedir. Yunanistan'ın üç tarafının denizlerle çevrili, topraklarının da engebeli olması tarım faaliyetleri yerine ülkenin daha çok ticaretle geçimini sağlamasına sebep olmuştur. Yunanlıların ticaret ve denizcilikle uğraşmasıyla birlikte insanlar topluluklar halinde yaşamaya başlamış ve bunun sonucu olarak küçük şehir devletleri meydana gelmiştir.[61]

Şekil 3.1 **MS 150'de Atina Agora yapısı örneği**

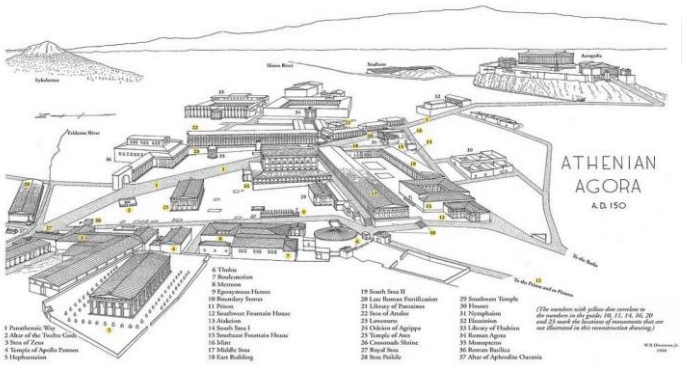

Kaynak: https://yunantoloji.wordpress.com/2020/11/13/antik-yunanda-kamusal-alan-agora-ve-stoa-yapilari/

Agoralar şehrin merkezleri konumundadır. Yukarı ve aşağı olmak üzere genelde şehir merkezlerinde iki tane agora mevcuttur. Roma döneminde kurulan forumların öncüleri olarak da kabul edilmektedirler. Üst kısımları kapalı olan agoralar birçok ara sokaktan ve bu sokakların kesiştiği bir ana caddeden oluşmaktadır. Geniş yürüme alanlarına sahip olan agoralar içerisinde ibadet yerleri, konuşma alanları, çeşmeler gibi pek çok yapı barındırır. Bunlara ek olarak MS 2. yüzyılda agoralara karşılıklı depolama alanları ve dükkânlar da eklenmiştir. Dönemin halkı, agoralardaki tapınaklarda bulunan

61 Kübra nur Kara, *Kent Dokusunda Ticaret Ve Alışveriş Mekânlarının Fiziksel Ve İşlevsel Dönüşümü Üzerine Bir İnceleme: İstinyepark Avm Örneği*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2022, s.15

tanrıların yapıyı koruduğuna inanmaktaydılar. Agoralar Helen mimarisinin örnekleri olarak kabul edilir. İzmir şehrinde agoralara dair pek çok örneğe rastlanmaktadır.[62] Agoralar bugünkü alışveriş mekânlarının oluşmasında öncü kabul edilir.

3.2.2 Forumlar

Forumlar ilk defa Roma devletlerinde ortaya çıkmıştır. Agoraların devamı olarak kabul edilmektedir. Şehir kurulurken merkez olarak kabul edilen forumlar şehirlerin yapılarını etkilemiştir. Antik Roma'da kamusal alanların önemli yerler tuttuğu bilinmektedir. Roma'nın uyguladığı yayılmacı politikalarla nüfusu artmış ve şehir sayısı çoğalmıştır, bu da şehirlerin farklı kültürlerden etkilenmesini sağlamıştır. Roma şehirlerinin yapısı incelendiğinde Yunan devletlerinden etkilendiği açık bir şekilde görülmektedir. Roma devletinin Antik Yunan şehirlerinden etkilenmesinin ana nedeni Yunan kentlerini ele geçirerek topraklarına katmasıdır. Roma'nın uyguladığı politikadan dolayı elde ettiği şehir devletlerinde kamusal alan olarak önemli gördüğü yerler forum olarak adlandırılmıştır.[63]

Roma şehirlerinin neredeyse hepsinde bulunan forumlar kamuya açık çarşı ve pazar olarak tanımlanmış, dönemin hükümdarı Jül Sezar'ın kendi forumunu inşa etmesiyle siyasi bir güç simgesi olarak görülmüştür. Daha sonra gelen hükümdarlar da kendi forumlarını inşa ederek siyasi güçlerini halka göstermişler, bu durum bir gelenek olarak devam etmiştir. Forumlar da agoralarda olduğu gibi etrafı geniş ve açık avlulardan oluşmaktadır, ayrıca forumlar bulundukları şehirdeki en yüksek yerlere konumlandırılmıştır. Böylelikle şehrin hakimiyetini fiziksel olarak da gösteren yapılar haline gelmişlerdir. Simetrik ve dikdörtgen yapılardan oluşan forumların etrafı açıktır, üstü kapalı geniş sütunlardan oluşan forumlar, zamanla hava koşullarından etkilenmemesi için kenarları kapatılarak korunaklı hale getirilmeye başlanmıştır.[64]

62 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 15
63 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 17
64 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 17

Şekil 3.2 **Roma forum örneği**

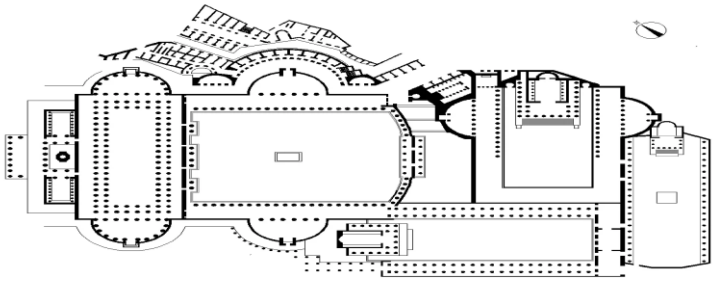

Kaynak: https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-616/trajan-pazar/

Forumlar sadece alışveriş yapılan mekânlar olarak kullanılmamıştır, zamanla şehirler için çok önemli hale gelen forumlar ibadethane ve tapınak olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Forumların bir diğer özelliği de siyasi, politik ve sosyal alanlar olarak kullanılmasıdır. Kazı çalışmaları sonucu günümüze kadar gelen Trajan Forum'u bu tür forumlara örnektir. Yapımında mermer ve kaldırım taşı kullanılmış olan bu forumun içerisinde kütüphane, çarşı, bazilika vb. birçok şey bulunmaktadır.[65] İçinde birçok şeyi barındıran yapı bu yönüyle bugünkü AVM'lere öncülük etmiştir. Roma İmparatorluğu zamanında inşa edilen Trajan Forumu imparatorluğun yıkılmasıyla birlikte harabeye dönmüştür. Günümüze belli kısımları ulaşan bu form restore edilmiş, bugün müze olarak ziyaretçilerini ağırlamaktadır.

3.2.3 Bedesten

Osmanlı Devleti'nde değerli malların bulunduğu ve ticaretinin yapıldığı yerlere bedesten denir. Ticarete yön veren bedestenler her zaman bulundukları şehrin en önemli noktalarından biri olmuş, olgunlaşma döneminde ticarete yön veren yerlere dönüşerek borsa ve ticaret merkezleri haline gelmiştir. Bedestenlerin kullanım amacı hanlar ve kervansaraylardan farklıdır. Osmanlı devletinin erken döneminde ticaret yolları üzerindeki konaklama mekânları olan ve çeşitli ticaret ve alışverişin yapıldığı hanlar bir nevi günümüz otelleri gibi kullanılmaktaydılar.[66]

Osmanlı'da bedestenler genel olarak kare ve dikdörtgen şeklinde yapılmış, üstü kubbeli, etrafı taş duvarlarla çevrili yapılardır. İçleri bölümlere ayrılmıştır. Bedestenlerin bir veya iki, büyüklüğüne göre dört farklı giriş kapısı bulunur. Çıkış kapılarının olduğu, dışarıda yer alan bölümünde, bedestene bitişik dükkânlar bulunmaktaydı. Bulunduğu

65 World History, "Trajan Pazarı", https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-616/trajan-pazar, [Erişim tarihi: 24.05.2023].
66 Deniz Erbay Demirel, *Tüketim Kültürü Ve Eğitim: Avm'lerde Düzenlenen Eğitim Etkinlikleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2017, s. 20

kentin merkezi bir noktasında yer alan bedestenler şehirde bir kale gibi yükselmekteydiler.[67]

Şekil 3.3 **Osmanlı'da bedesten**

Kaynak: https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=351

Bedestenler padişahın fermanı ve hükmüyle kurulabilirdi, sadece kural olarak bir şehirde bedesten bulunabilmesi için o şehrin ticaret merkezi haline gelmesi gerekiyordu. Nitekim uzun yıllar Osmanlı'da bedesten bulunan şehirler çeşitli ülkelerden gelen tüccarların bir araya gelip konakladığı, tanıştığı ve ticaret yaptığı yerler olarak varlığını sürdürmüştür. Bedestenlerde çıraklık, kalfalık ve ustalık sisteminden gelen bir yapı vardır. İyi bir eğitim sisteminden geçmeyen kişiler bu teşkilatlanmaya dahil olamazlardı, bedestenler ahilik sistemine benzer bir yapılanma içerisindeydi. Gençler sadece ticari bir eğitim almazlar aynı zamanda bulundukları teşkilat içinde ahlaki bir eğitime de tabi tutulurlardı. Bedestenler malların fiyatlarının belirlendiği, gerekli vergilendirmenin yapıldığı, kişilere ait değerli eşyaların devlet temini altında depolandığı ve korunduğu şehir dışı ve şehirler arası ticaretin yapıldığı yerlerdir.[68]

3.2.4 Kapalı çarşı

Kapalı çarşılar Osmanlı Devleti'nin en önemli yapıları arasında yer almaktadır. Bu çarşılar bedesten mantığıyla inşa edilmiş yapıların devamı olarak görülebilir. Türkiye'nin en bilinen kapalı çarşısı 1460 yılında Fatih Sultan Mehmet döneminde mimar Hayrettin tarafından inşa edilen, Nuruosmaniye, Mercan ve Beyazıt arasında yer alan Kapalı Çarşı'dır. 30.700 metrekarede 4.000 kadar dükkânı, 66 kadar sokağı kapsayan yapının büyük çarşı kısmı Kanuni Sultan Süleyman döneminde ahşaptan inşa edilmiştir.

67 Erdem Nalçacıoğlu, *Ankara'daki İlk Alışveriş Merkezi (Avm) Örneklerinin Kültür Mirası Bağlamında İncelenmesi: Atakule Ve Karum*, Çankaya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2022, s.79

68 Wordpress, "Osmanlı'da Bedestenler" ebrar.wordpress.com/2006/12/26/osmanlida-bedestenler, [Erişim tarihi: 24.05.2023].

15. yüzyılda ise duvarlarla çevrili ve üstü kubbeli olan yapının etrafındaki sokaklara açılan dükkânlar ve bu dükkânların üstlerinin kapatılması çarşıyı adeta bir alışveriş merkezi haline getirmiştir.[69]

Şekil 3.4 **Kapalı çarşı plan şeması**

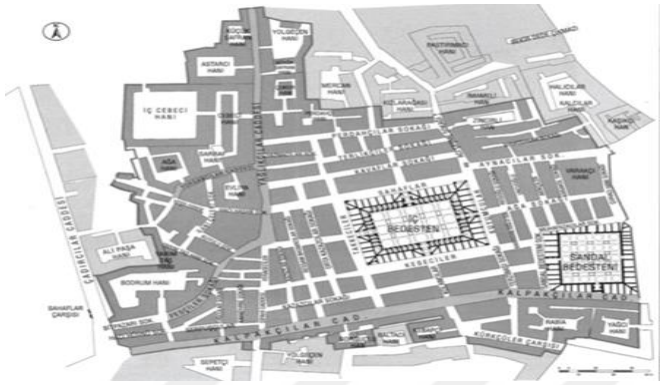

Kaynak: Çelik Gülersoy, "Kapalı çarşı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, c. 4, s. 424

Kapalı Çarşı'nın inşa edilmesindeki önemli sebeplerden biri de Ayasofya Camii için bir gelir kaynağı oluşturulmak istenmesidir. İlk kurulduğu zamanlar Cevahir ve Sandal adında iki ayrı bedestenden oluşan Kapalı Çarşı'nın yapısı incelendiğinde Cevahir Bedesteni'nin çarşının ana kısmını oluşturduğu görülmektedir. Sonraları bu bedestenlerin etrafına kurulan çeşitli dükkânlar ve pazar alanlarıyla gittikçe genişleyen yapı bölge halkı ve İstanbul için önemli bir ticaret merkezi olarak günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başarmıştır. 15. ve 16. yüzyılda Kapalı Çarşı'da meydana gelen çok sayıda yangın çarşı esnafının maddi kayıplar yaşamasına sebep olmuştur. Çarşının Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılıp yapılmadığına dair birçok rivayet bulunmasına rağmen oluşumuyla ilgili kalıntılar incelendiğinde kesin olarak Fatih Sultan Mehmet zamanında yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Çarşının bedesten olan kısmı tuğla ve taş yapılardan oluşurken diğer dükkânların ahşaptan yapıldığı görülmektedir. Bedestenlerin inşasında tuğla ve taş kullanılmasının nedeni, çarşıda vezne görevi gören bu yerleri yangınlardan korumaktır. Osmanlı Devleti vakıflara gelir getiren yapıların inşasında doğal afetler ve yangınlardan etkilenmemesi için tuğla ve taş tercih etmiştir.[70]

69 Wikipedia, "Kapalıçarşı", https://tr.wikipedia.org/wiki/Kapal%C4%B1%C3%A7ar%C5%9F%C4%B1, [Erişim tarihi: 01.06.2023].
70 Kübra nur Kara, a.g.t, s.31

3.2.5 Sanayi Devrimi'nin alışveriş sektöründeki etkisi

Sanayi Devrimi insan gücünden çok makine gücünün devreye girdiği ve seri üretimin fabrikalarda yapılmaya başladığı dönemi ifade etmektedir. 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan Sanayi Devrimi sonrasında neredeyse tüm Avrupa ülkelerine yayılmıştır.

1763 yılında James Watt'ın buharla çalışan makineyi bulması Sanayi Devrimi için dönüm noktalarından biri olmuştur. Bu makina evrilerek daha sonra pek çok alanda kullanılmaya başlandı. Okyanus ötesi buharlı gemi seferlerinde, telgraf servisi hizmetlerinde, demir yollarında ve birçok alanda buhar gücüyle çalışan makine gücünden yararlanılmaya başlandı. Küçük işletmelerin yerini alan fabrikalarda, insan gücü yerine makine gücünün kullanılmaya başlamasıyla ucuz işçi olarak görülen kadınlar ve çocuklar çalıştırılmaya başlandı.[71] Bütün bu süreçler yeni dünya düzeninin ve alışveriş kültürünün oluşmasını sağladı.

Sanayi Devrimi'nin İngiltere'de ortaya çıkmasının başlıca birkaç nedeni vardır. Bunlar: İngiltere'nin bir ada ülkesi olması sebebiyle çevresinde meydana gelen savaşlar ve çatışmalardan uzak kalabilmesi, 15. yüzyılda yeni kıtaların keşfedilmeye başlanmasıyla elde ettiği sömürgeler sayesinde kasasının dolu olması, bütün bu sebeplerle orta sınıfın gittikçe zenginleşmesi ve yatırım yapacak yeni sektörler aramaya başlaması, 17. yüzyılda ortaya çıkan Aydınlanma Çağı'yla birlikte bilime verilen önemin artmasıyla bilimsel gelişmelerin hızlanmasıdır. Sanayi Devrimi ile birlikte şehir nüfusunda hızlı bir artış meydana gelmiş, bireyler yeni iş kolları aramaya başlamıştır. Küçük işletmelerin birleşmesi fabrikaların kurulmasına sağlamış ve bu sayede seri üretime geçilmiştir. Fabrikalarda kas gücü yerine makine gücü kullanılmaya başlanmasıyla pazarda ürün çeşitliliği ve miktarı artmış ve bireyler arasında tüketim hızla bir şekilde yükselmiştir. Alışveriş kavramına yeni bir soluk getirilmiş, kişilerin ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, artan üretim ve ürün çeşitliliği alışveriş mekânlarının sayısını çoğaltmıştır.[72]

3.2.5.1 *Pasajlar*

18. yüzyılda meydana gelen Sanayi Devrimi ile birlikte alışveriş kültürünün ve bireylerin tüketim alışkanlıklarının değiştiğine değinmiştik. Bu değişimle Avrupa'da yeni alışveriş mekânları meydana geldi. Bunlardan biri de 19. yüzyıldan günümüze kadar varlığını sürdüren pasajlardır.

71 Wikipedia, "Sanayi Devrimi", https://tr.wikipedia.org/wiki/Sanayi_Devrimi, [Erişim tarihi: 12.07.2023].
72 Wikipedia, "Sanayi Devrimi", https://tr.wikipedia.org/wiki/Sanayi_Devrimi, [Erişim tarihi: 12.07.2023].

Pasajlar birbirine bakan karşılıklı dükkânlardan ve üstü kapalı alanlardan oluşmaktadır. 19. yüzyılda demir ve cam sanayisindeki gelişmeler sayesinde demir konstrüksiyonlarla binaların üst kısımları camla kapatılabilmeye başlanmıştır. Cam kullanımı sayesinde binalar soğuk ve rüzgârdan korunurken aynı zamanla dışarı ile müşteri arasındaki ilişkinin kesilmemi sağlanmıştır.[73]

Pasajlara ait ilk örnekler Fransa'da yaygın bir şekilde görülmektedir. Alışverişte pasaj kültürünün ortaya çıkması ile birlikte pazarlık kültürü yerine sabit fiyat uygulamalarının yaygınlaştığı görülmektedir. Seyyar satıcıların olduğu kültürde sabit mekân ve mağaza kültürü hâkim değilken; pasajların ortaya çıkması, sabit dükkânlar ve sabit fiyatlar 19. yüzyılda alışveriş anlayışında yeni bir döneme girilmesini sağlamıştır. Paris'te yapılan mağazalara örnek teşkil eden ilk pasaj örneği Orleans Dükü IV. Philippe tarafından 1786 yılında inşa edilmiştir. Pasajın ahşap malzemelerle inşa edildiği bilinmektedir ve bunun sebebi olarak da Fransa'nın o dönem ekonomik koşullarının iyi olmaması gösterilmektedir. Fransız dükünün inşaatı bitirebilmek için ahşap malzeme kullanıldığı düşünülmektedir. Paris'te ilk pasajın yapılmasının ardından 1791 yılında çıkan kanun ile birlikte Fransa'da her türlü meslek örgütü yasaklandı ve Lonca teşkilatı kaldırılmış oldu. Böylelikle isteyen herkes istediği mesleği yapabilecekti. Yeni kanunla Paris'te pasaj sayısı hızlı bir yükselme gösterdi ve 18. yüzyılın sonlarına doğru üç büyük pasaj inşa edildi. 19. yüzyıla gelindiğinde ise her mağazanın kendine ait bir dekorasyonu bulunmaktaydı. Mağazaların içinde çeşitli objeler, resimler ve çeşitli sanatsal ürünler yer almaktaydı. 19. yüzyıldan itibaren Fransa'da değişim görülmeye başlıyor ve bu yeni anlayışa göre sadece fiziksel olarak kıyafetlerin temiz olması değil aynı zamanda sağlık açısında mekânlarında temiz olması gerektiği düşüncesi hâkim oluyordu. Böylelikle Paris'te sokakların temizlenmeye başlamasıyla bireyler evlerinden başka dış mekânlarda da vakit geçirmeye başladılar, birbirine yakın ve bağlantılı kafeler ve tiyatro salonları açılıyor, gitgide yeni bir sosyal hayat oluşuyordu. Bu değişimlerle merkezi ve sanatsal yerlere yakın olan içerisinde kafeler de barındıran pasajlar şehir için gittikçe önemli hale gelmeye başladı. 1850 yılların sonuna kadar Paris'te pasaj sayısı artmaya devam etti.[74]

73 Erdem Nalçacıoğlu, a.g.t, s. 84

74 Ateş Uslu, "On Dokuzuncu Yüzyılda Alışverişin Mekânsal Örgütlenmesi: Pasajlar ve Büyük Mağazalar", *İstanbul Aydın Üniversitesi Business Review Dergisi*, 5-6, s.149-163

Şekil 3.5 **Passage De Panoramas**

Kaynak: https://gezimanya.com/paris/gezilecek-yerler/les-passages-couvertes-kapali-carsilar

Pasajlara bakacak olursak Sanayi Devrimi'nin etkisiyle ortaya çıktığını ve Paris'te değişen yaşam tarzıyla birlikte insanların sosyalleşmek için dışarıda vakit geçirmeye başladığı bir dönemde sayılarının giderek arttığını, neredeyse tüm imkânları sağlayan mekânları sunması ve demir sanayinin gelişmesiyle alıcısına sunduğu üstü kapalı ve dışarıyla bağlantısını koparmayan cam ve demirin birleşmesi ile birlikte hem korunaklı bir yapı sunarken aynı zamanda kapalı mekân algısını yıkarak bireyi açık havada gibi hissettiren yapılardan olması ve 19. yüzyılın alışveriş kültürüne değiştirdiği ve etkilediği açık bir şekilde görülmektedir.

3.3 İLK AVM'LERİN ORTAYA ÇIKIŞI, TÜRKİYE VE YURT DIŞINDA İLK AVM ÖRNEKLERİ

Alışveriş merkezlerinin tanımlarına baktığımızda karşımıza pek çok farklı kavram çıkmaktadır. Bütün bu bilgiler ışığında alışveriş merkezlerini tanımlayacak olursak Sanayi Devrimi'nden sonra yaygınlaşan seri üretimle artan ürün çeşitliliği ve fazlalığı bir yeni pazarlara olan ihtiyacı doğurdu, böylece AVM'ler ortaya çıkmaya başladı. Kapalı, izole ve büyük yapılan olan AVM'ler içerisinde kullanıcıların neredeyse tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri dükkânları barındırmaktadır.[75]

Bünyesinde pek çok dükkânı barındıran AVM'lerde yapay iklimlendirme sistemleri kullanılmaktadır. Böylelikle müşterilerine hava koşullarından etkilenmeden konforlu bir alışveriş fırsatı sağlayabilirler. Tek bir yönetim tarafından idare edilen

75 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 38

AVM'ler bünyesindeki dükkânları kiralayarak pek çok farklı hizmetin bir araya gelmesine olanak sağlamaktadır, bu da müşterilere ciddi bir zaman tasarrufu sağlamaktadır. AVM'leri sadece müşterilerin ihtiyaçları karşılayan mekânlar olarak düşünmek yanlış olur, bu yapılar bünyelerinde bulunana sinema salonu, oyun alanları, kütüphaneler gibi pek çok hizmetle kişilerin sosyalleşmeleri için de ortam hazırlamaktadır. Kuruldukları ilk yıllardan bu yana sayılarının hızla artması bize bireylerin hayatında ne kadar önemli bir noktaya geldiklerini göstermektedir. AVM'leri adeta bir yaşam alanları olarak düşünebiliriz.[76]

3.3.1 AVM'lerin dünyadaki gelişimi

AVM'lerin oluşumuna baktığımızda MÖ'den günümüze kadar gelen çok uzun bir süreci kapsadığını görmekteyiz. Erken dönemi incelediğimizde agoralar ve forumlara; ilerleyen dönemde ise Osmanlı zamanından günümüze kadar varlıklarını sürdüren bedestenler ve kapalı çarşılara rastlamaktayız. Dünyada alışveriş merkezlerinin yeni bir yüze kavuşmaya başladığı ilk zamanlar 19. yüzyıl ile birlikte Sanayi Devrimi'nin olduğu döneme denk gelmektedir. Seri üretime geçilmesiyle pasajlar ve büyük dükkânların sayısı Avrupa'da büyük bir hızla artmaya başladı 19. yüzyılın son dönemlerine doğru İstanbul'da da pasajların ilk örneklerini görmeye başladık. Günümüzde AVM olarak adlandırdığımız alışveriş merkezlerinin modern versiyonlarının ilk ortaya çıkışını, 1922 yılında Amerika'da Contry Clup Plaza ile başlatabiliriz. Modern anlamda AVM'lerin günümüz versiyonları olarak görebileceğimiz ilk yapı ise yine ABD'de 1931 yılında Dallas'ta açılan Highland Park Village'tır. Kapalı bir yapı olarak tasarlanan bina merkezi bir yönetime sahip olması, içerisinde yer alan dükkânlar ve otoparkıyla tipik bir günümüz AVM örneği olarak kabul edilebilir.[77]

Tamamen kapalı bir yapıya sahip olan ve yapay iklimlendirmenin kullanıldığı AVM'ler üçüncü nesil alışveriş mekânları olarak kabul edilir. Yeni alışveriş merkezi kavramı fikri 2. Dünya savaşı sırasında Avustralya'dan Amerika'ya göç eden mimar Victor Gruen tarafından ortaya atılmıştır. Gruen mimar olmasının yanında bir sosyologdur. Gruen, kent nüfusunun hızla artması sonucu meydana gelen yoğunluk ve sıkışık yaşamın, trafiğin insanlara iyi gelmeyeceğini, bireylerin ruhsal açıdan daha sağlıklı bir yaşam devam ettirebilmesi için kentin sıkıcı ortamlarından uzaklaşarak yeni sosyal mekânlara ihtiyaç duyduklarını düşünmekteydi. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan

76 Erdem Nalçacıoğlu, a.g.t, s. 86
77 İsmail Karataş, *Ortaokul Öğrencilerinin Avm'leri Tercih Etme Nedenleri Ve Satın Alma Davranışları Üzerine Etkiler*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2019, s. 12

sonra kent nüfusu hızlı bir artış göstermeye başlamış, şehir merkezlerinde çok katlı binalar ve artan araç sayısıyla doğru orantılı olarak trafik meydana gelmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak da yerleşim şehir merkezlerinden banliyölere kaymıştır. Şehir merkezine yakın mesafede bulunan AVM'ler korunaklı yapısı, geniş otopark alanlarına sahip olması, içerisinde bulunan çok çeşitli dükkânlarla müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılaması 2. Dünya Savaşı'ndan sonra değişen yaşam koşullarında hızla büyüyerek dünyaya yayılmasına sebep olmuştur. 1946 yılına geldiğimizde Highland Park Village'a benzer yapıda sekiz AVM daha kurulmuştur. 1960'lara gelindiğinde ise ABD'deki AVM sayısı 7.600'ün üzerine yükselmiştir.[78]

20. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da da alışveriş merkezleri görülmeye başlandı. 1957 yılında (ICSC) Uluslararası Alışveriş Merkezi Konseyi kuruldu. Japonya'da 1950 yılında, Fransa'da 1958'de, Almanya'da 1964'te, Brezilya'da 1966'da, Arjantin'de 1988'de, Hong Kong'ta ise 1970 senesinde ilk alışveriş merkezleri açılmaya başlanmıştır.[79] 1970'li yıllara geldiğimizde alışveriş merkezleri bünyelerine sinema salonları, yemek ve eğlence mekânlarını da katarak sadece kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan yerler olmaktan çıkmış gittikçe daha da büyümüşlerdir. 1989 ile 1990'lı yıllar arasında alışveriş merkezleri sayısında 90'lı yıllarda ortaya çıkan krizin etkisiyle düşüş yaşanmaya başladı. Krizin bitimiyle birlikte AVM sayıları tekrar hızlı bir şekilde arttı ve 97 yılında %4.5; 98 yılında 4,4; 99 yılında ise %11'lik bir büyüme gösterdi. 2000'li yıllara gelindiğinde de hızla artan AVM sayısıyla beraber AVM sektörü dünyanın en önemli sektörlerinden birine dönüşmeyi başardı.[80] Dünyanın en büyük AVM binası dünyanın en yüksek gökdeleni olan Burj Khalifa'nın yanında yer alan Dubai'deki Dubai Mall'dur. Dört katlı yatay bir mimariye sahip, 200 futbol sahası büyüklüğünde, 1 milyon metrekareden fazla bir alanı kaplamakta olan bu yapı bünyesinde 1.200'den fazla mağazayı barındırmaktadır.

3.3.2 AVM'lerin Türkiye'deki gelişimi

AVM'lerin Türkiye'deki gelişimini incelediğimizde ise Türkiye'de ilk AVM örneklerini metropol diye adlandırdığımız büyük şehirlerde görmekteyiz. İstanbul, Ankara, Bursa gibi şehirlerdeki AVM'lerin gelişimi Avrupa'dan farklı şekilde ilerlemiştir. Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin etkisiyle artan şehirleşme büyük alışveriş

78 Mustafa Patat, *Tüketicilerin Alışveriş Merkezi Tercihlerinde Avm Konseptlerinin Önemi Ve Avm'lerin Evrimi*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 48
79 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 4
80 İsmail Karataş, a.g.t, s. 13

yerlerine ihtiyaç doğururken modern Avrupa'ya uyum sağlayabilmek isteyen Osmanlı'da alışveriş mekânları ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru değişim göstermeye başlamıştır.[81]

Türkiye'de Cumhuriyet ile birlikte değişen pazar anlayışında birçok ithal ürün ülkeye giriş yapmış ve ürün çeşitliliği oluşmaya başlamıştır. 1954 yılına geldiğimizde Türkiye'de pazar anlayışını değiştiren ve yenilikler getiren "yabancı sermayeyi teşvik kanunu" ile birlikte birçok yabancı firma kendi pazarlarını oluşturmuştur. Bunlar Migros, Gima A.Ş, Beymen, Vakko gibi Türk firmalarıdır.[82]

Çok fonksiyonlu alışveriş kültürünün Türkiye'de ilk başta gıda sektörü üzerinde ilerlediğini görmekteyiz. 1980'li yıllarla beraber Türkiye'de değişen ekonomik serbestlik ve dışa açılma politikasıyla alışveriş kültüründe değişimler yaşanmaya başlamıştır. Alışveriş merkezleri ve hazır yemek sektörü ön plana çıkmış böylelikle Türkiye pazarına sektörde önde gelen Burger King ve MCDonald's gibi hazır yemek firmaları katılmıştır. 90'lı yıllara gelindiğinde yaygınlaşan şehirleşme ve araç sayısındaki artış ve buna ek olarak kadınların da iş hayatında aktif rol almasıyla tüketim hızlanmış, bunun sonucunda önceden bir lüks olarak görülen kredi kartları toplumun geneline yayılmaya başlamıştır.[83] Uluslararası pazarda önemli yere sahip firmaların Türkiye'de şubelerini açmaya başlaması ve ülkemizdeki tüketim maddelerinin artması alışveriş kültüründe değişikliklere sebep olmuştur. Modern anlamda ilk AVM'ler de yine İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde görülmeye başlanmıştır.

Ülkemizde varlık göstermeye başlayan ilk alışveriş merkezi 1988 yılında açılan Galleria olmuştur. İstanbul'un Ataköy semtinde bulunan AVM, dönemin başbakanı Turgut Özal'ın girişimleri ve projeyi hayata geçiren şirketin Amerika'yı ziyareti sonucu Mimar Hayati Tabanlıoğlu tarafından yapıldığı mimarın Teksas'ta bulunan ve adının da oradan gelmesine sebep olan "The Galleria" AVM'yi örnek alarak oluşturduğu bilinmektedir.[84]

Galleria'nın dış kısmı müşterilerine yaklaşık iki bin araçlık bir otopark sunarken alışveriş merkezinin içine girdiğimizde birçok ünlü markanın mağazalarına, yemek, eğlence ve spor mekânlarına rastlamaktayız. 1970'li yıllardan sonra kurulan AVM'lerin mantığı ile oluşturulan Galleria'nın müşterilerine sadece birtakım ihtiyaçlarını karşılama ve alışveriş yapma fırsatı değil bünyesindeki mekânlarla yeni bir sosyal yaşam imkânı

81 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 50
82 Kübra nur Kara, a.g.t, s. 50
83 İsmail Karataş, *Ortaokul Öğrencilerinin Avm'leri Tercih Etme Nedenleri Ve Satın Alma Davranışları Üzerine Etkiler*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2019, s.13
84 Esra Türk, *Alışveriş Merkezi (Avm) Kuruluş Yeri Seçiminde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (Cbs) Kullanılması: Sivas İl Merkezi Örneği*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2018, s.14

sunduğunu görmekteyiz.[85] Galleria AVM mimari açıdan ve aynı zamanda işlevsellik yönünden ICSC tarafından birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Şekil 3.6 **Galleria AVM**

Kaynak: https://ekonomimanset.com/galleria

Türkiye'de ikinci AVM'si 1989 yılında Ankara'da açılan ve hâlâ varlığını devam ettiren Atakule AVM'dir. Özgün mimarisiyle şehrin simgesi haline gelen AVM 125 metre uzunluktaki seyir terasıyla bölge halkının ilgisini çekmektedir. İlk örneklerine Ankara ve İstanbul'da rastladığımız AVM'ler zamanla ülke çapında hızlı bir yayılma göstermiştir. İstanbul'da, 1993'te açılan Capitol, Akmerkez ve Carrefour gibi büyük AVM'ler hâlâ varlığını sürdürmektedir. Adana'da 1994 yılında Galleria AVM, Çorlu ile İzmit'te Outlet AVM'ler, Konya'da 1996 yılında AFRA AVM açılmıştır. Zamanla neredeyse Türkiye'nin bütün illerinde AVM'lere rastlamaya başladık. [86]

85 Galleria, https://www.galleria.com.tr, [Erişim tarihi: 27.07.2023].
86 Kübra Nur Kara, a.g.t, s.52

Şekil 3.7 **Türkiye'deki AVM'lerin yıllara göre dağılımı**

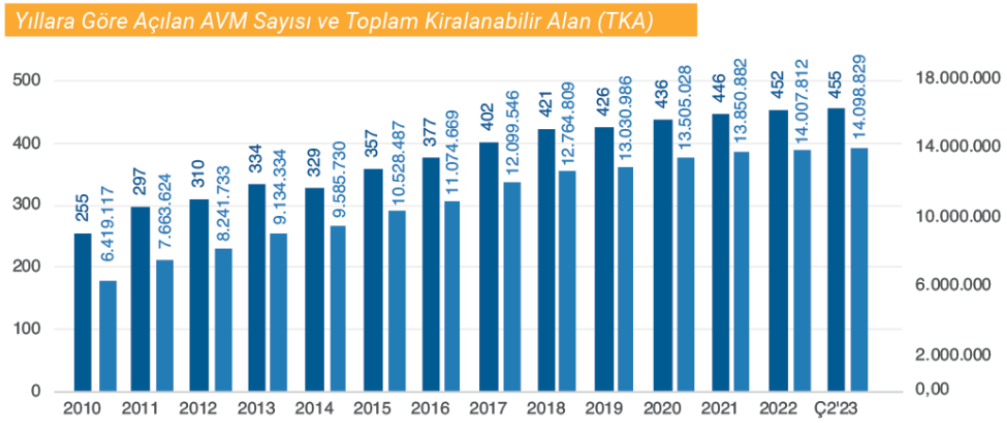

Kaynak: Value Solution Partners

Türkiye'de yer alan AVM'lerin yıllara göre dağılımlarını incelediğimiz zaman AVM'lerin ülkemizde yaygınlaşmaya başladığı ilk zamanlar sayılarının hızlı bir şekilde arttığı 2013 ile 2014 yılı arasında ilk defa AVM sayısının düştüğü, 2014 yılı günümüze kadar gelen süre aralığında sayılarının sabit bir oranda yükseldiği görülmektedir. AVM'leri kullanan müşteri sayıları ise 2010-2023 yılları arası yükseldiği grafiğin başlangıcında müşteri sayısında ki yükselme hızlı bir şekilde gerçekleşirken ilerleyen yıllarda müşteri sayılarında ki yükselmenin düştüğü görülmektedir.

4. BÖLÜM AVM KÜTÜPHANELERİ

İlk kurulduklarında sadece müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanan AVM'ler zaman geçtikçe dönüşüme uğramıştır. 1970'li yıllardan sonra alışveriş merkezlerinin bünyelerine sinema salonu, tiyatro, restoran ve kafe gibi birçok unsur eklemişlerdir.

21. yüzyıla gelindiğinde ise telefonların ve mobil uygulamaların yaygınlaşmasıyla oturdukları yerden tek tuşa basarak pek çok hizmete erişebilmeye başlayan bireyler, artık alışveriş için kapalı mekânlara mecbur olmaktan kurtulmuş, sanal ortamlarda da ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağı bulmuşlardır. AVM müşterilerinin azımsanmayacak oranının gençler ve çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Alışveriş merkezi yöneticileri bünyelerindeki mevcut müşterileri korumak ve potansiyel müşterileri kazanabilmek için AVM tasarımlarında yeni yönelimlere gitmeye başlamıştır. Tasarlanan yeni yapılarda insan odaklılık ön plana alınmış, kullanıcıların kaliteli vakit geçirebilecekleri sosyal ortamlara ve mekânlara daha çok yer verilmiştir. Böylece alışveriş merkezleri gün geçtikçe sunduğu geniş imkânlar sayesinde bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, korunaklı şehir merkezleri haline gelmeye başlamıştır.

Bu gelişmeler sonucunda AVM'lerin hitap ettiği genç kullanıcı kitlesinin tercihlerinde ve değişmeye başlayan alışveriş kültüründe yeni roller yüklenmeye başladığı görülmektedir. AVM'ler barındırdıkları imkânlarla artık adeta şehir merkezlerinin yeni bir versiyonu olmuşlardır. Şehirleri oluşturan vazgeçilmez öğelerden biri olan kütüphanelerin de gençlerin ve çocukların hayatında önemli bir rol oynadığı düşünüldüğünde AVM'lerin bünyelerinde kütüphane barındırmaya başlaması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur.

Kütüphaneler de 21. yüzyılda değişime uğramaya başlamış ve günümüzde yeni nesil kütüphaneleri ifade eden 3. nesil kütüphane kavramı ortaya çıkmıştır. 3. nesil kütüphane anlayışı; kütüphaneleri her gruptan kullanıcının gelişimine destek olacak birçok özellikle donatıp, her kullanıcının ihtiyacına uygun bir çalışma ortamı sunmakla yetinmeyip yaşayan kütüphane düşüncesiyle kütüphaneyi insanların sosyal hayatının önemli bir mekânına dönüştürmeyi hedeflemektedir.

4.1 AVM KÜTÜPHANELERİNİN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

Alışveriş merkezlerinin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlaştığı bilinmektedir. Modern anlamda AVM'ler olarak adlandırdığımız ilk yapıların örnekleri ABD'de görülmeye başlanmıştır, 1950'li yıllara gelindiğinde ise sayılarının hızla arttığı, ABD'den sonra Avrupa'ya, daha sonra diğer dünya ülkelerine yayıldığı görülmektedir. AVM kütüphanelerinin varlık göstermeye başladığı ilk yıllar 1965'ler olarak kabul edilebilir.

4.1.1 AVM Kütüphanelerinin Amerika'daki örnekleri

4.1.1.1 *Lake Forest Park AVM Kütüphanesi*

İlk AVM kütüphanesi 1965 yılında Town Center Lake Forest Park AVM'sinde açılmıştır. AVM Washington'da Lake Forest Parkı'nın batı kıyısında bulunmaktadır. Geniş bir alan üzerine kurulmuş AVM içerisinde pek çok dükkân bulunmakta ve sosyal faaliyet alanı yer almaktadır.[87]

Şekil 4.1 **Lake Forest Park AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.historylink.org/File/20200

Lake Forest Park kütüphanesi yaklaşık olarak 73 bin kadar kaynakla hizmet vermektedir. Kurulduğu ilk yıllar bünyesinde sadece 3 kütüphaneci çalıştırıyordu. Zaman

87 Ayşe Kasap, "AVM'lerde Üretim ve Bilgi Toplumuna Açılan Yeni Mekanlar: AVM Kütüphaneleri", *Kütüphane ve Arşiv Kurumlarındaki Uygulamalarda Yenilikçi Yaklaşımlar*, ed. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu , Hiperlink Yayınları, İstanbul 2020, s. 33

içerisinde gittikçe genişleyen kütüphane alışveriş merkezindeki farklı konumlara taşındı. İlk olarak 1970'li yıllarda AVM'nin alt katına, daha büyük bir mekâna taşınan kütüphane daha sonra 1996 yılında alışveriş merkezinin üst katının girişine taşınmıştır. Daha sonraları giderek artan talebi karşılamak için kütüphane 2012 senesinde bir kez daha taşınmak durumunda kaldı. Yeni taşındığı yer önceki konumuna göre %60 daha genişti, bu mekân toplam 5.841 metrekarelik bir alana sahipti. Bu değişimle kütüphane çok amaçlı odalara, genç ve çocuk bölümüne, genişletilmiş oturma alanları, daha fazla bilgisayara ve "Cyber Bar"a, yeni ve büyük çalışma alanlarına sahip olurken koleksiyonu da oldukça genişledi. Kütüphane için yeni bir açılış töreni düzenlendi bütün bu değişikliklerden sonra kütüphanenin okuyucu sayısında %16'lık bir artış gözlendi.[88]

Kütüphanenin AVM içerisinde taşındığı yeni alan kütüphane danışma kurullarından KCLS tarafından tasarlanmıştır. Kütüphanenin beş dolarlık bir aidat ödemesi bulunmakta ve bünyesinde kitap satışı devam etmektedir. Kütüphanede yılda beş toplantı düzenlenmekte ve bu toplantılar her ayın ikinci çarşamba günü gerçekleşmektedir.[89]

Şekil 4.2 **Lake Forest Park AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.historylink.org/File/20200

88 Historylink, "Lake Forest Park Library celebrates grand reopening on January 7, 2012." https://www.historylink.org/File/20200 [Erişim tarihi: 07.07.2023].
89 King County Libray System, "Lake Forest Park" https://kcls.org/about-lake-forest-park-library/ [Erişim tarihi: 07.07.2023].

4.1.1.2 *Dallas Çocuk Kütüphanesi*

Dallas Çocuk Kütüphanesi ABD'de, North Park Center AVM'de yer alan bir kütüphanedir. Dallas bölgesindeki bulanan bu AVM 1965 yılında hizmete açılmıştır. 2007 yılında, modern dünyanın yedi perakende harikasından biri seçilmiştir. 15 ekranlı bir sinema ve tiyatro salonuna sahip olan North Park Center, Dallas Uluslararası Film Festivali'ne ev sahipliği yapmaktadır. AVM Dallas'ın 2.; ABD'nin ise 21. büyük alışveriş merkezidir.[90]

Dallas Çocuk Kütüphanesi Amerika'da AVM'lerin içeresinde yer alan ilk çocuk kütüphanesi olup 12 yaşından küçük kullanıcılara hizmet vermektedir. 185 metrekarelik toplam alana sahip olan kütüphane, pazartesi ve pazar günleri kapalı olup diğer günler saat 09.00 ile 17.00 arasında hizmet vermektedir.[91] Kütüphanenin bünyesinde kitaplar, DVD'ler ve sesli kitaplar yer almakta, çocuklar için erken okuryazarlık programı ve hikâye anlatım etkinlikleri düzenlenmektedir. Kütüphane açıldıktan iki ay sonra yedi yüz kişilik bir üyeliğe ulaşmış, kütüphanedeki 12 yaş ve altına hitap eden materyal sayısı iki yılda 5.000'e çıkarılmıştır.[92]

Şekil 4.3 **Dallas Çocuk Kütüphanesi**

Kaynak: https://northparkcenter.com/shops/bookmarks-a-dallas-public-library

90 Wikipedia, "North Park Center", https://en.wikipedia.org/wiki/NorthPark_Center [Erişim tarihi: 08.07.2023].
91 Dallas Publıc Library, "Bookmarks in NorthPark Center", https://dallaslibrary2.org/branch/bookmarks.php [Erişim tarihi: 09.07.2023].
92 Salon, "Libraries get a mall makeover", https://www.salon.com/2010/07/06/mall_libraries_for_hipsters/ [Erişim tarihi: 09.07.2023].

Kütüphanenin sosyal etkinliklerinden birisi de çocukların yaş grubuna uygun dersler sunmasıdır. 2 aylıktan 24 aylığa kadar bebekler için olan bu derslerde şarkı söyleme, enstrüman çalma, tekerleme söyleme ve hikâye dinletileri etkinlikleri yapılmakta, bu derslere ek olarak yoga, el sanatları ve okuma dersleri de verilmektedir. Bu etkinliklerin hepsi bölge halkı tarafından yoğun talep görmektedir.[93]

4.1.1.3 *Library Connection AVM Kütüphanesi*

Amerika'nın Washington eyaletinde yer alan bu kütüphane Westfield Southcenter AVM'de bulunmaktadır. 1968 yılında faaliyete giren bu AVM yüz otuz bin metrekarelik alanı ve 92 mağazasıyla bölgenin en büyük AVM'sidir.

Library Connection Kütüphanesi 2004 yılında açılmıştır. Tasarım olarak ilgi çekici bir yapıya sahip olan kütüphanenin hedefleri arasında kalabalık alışveriş merkezi ortamından sıkılan kullanıcısına sakin ve dingin bir ortam sunmak vardır.[94] Kütüphanede internet ve bilgisayar erişimi, kaynaklar hakkında bilgi alınabilecek dokunmatik ekranlar mevcuttur. Yılın bazı dönemleri kütüphanede, personel tarafından hazırlanan kitap sergileri yapılmaktadır. Aynı zamanda kullanıcıların istekleri doğrultusunda kitap siparişleri alınmaktadır. Kütüphane bünyesinde süreli yayınlar, e-kitaplar, ansiklopediler, sesli kitaplar, gazeteler, veri tabanları ve pek çok kaynak yer almaktadır.[95]

Şekil 4.4 **Library Connection AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.historylink.org/File/20285

93 Salon, "Libraries get a mall makeover", https://www.salon.com/2010/07/06/mall_libraries_for_hipsters/ [Erişim tarihi: 09.07.2023].
94 Buildingworld, "Library Connection at Southcenter", https://www.buildingwork.design/projects/southcenter-library/ [Erişim tarihi: 09.07.2023].
95 Historylink, "Library Connection @ Southcenter, a storefront library at the Westfield Southcenter Mall", https://www.historylink.org/File/20286 [Erişim tarihi: 09.07.2023].

Kütüphane 2001 yılında KCLS tarafından kolay incelenmesi düşüncesiyle perakende mağaza kadar bir alanda sade bir şekilde planlanmıştır. Yapılan bir ankette South King Country bölgesi halkının kütüphaneye ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. KCLS Vakfı Müdürü bölge halkından bağış toplanarak bir kütüphanenin kurabileceği düşüncesiyle bir broşür hazırlamıştır. Broşürün içerisinde yer alan bilgilerde, anket sonucunda bölge halkının kütüphaneye ihtiyacı olduğunu tespit ettiklerini, yeni kuracakları AVM kütüphanesi ile birlikte kullanıcıların bilgisayar kullanma becerilerini geliştirebilecekleri, çeşitli dillerden kaynaklara erişebilecekleri, kütüphanenin gün içerisinde uzun saatler boyunca açık olacağını bu sayede bireylerin istediği zaman diliminde kütüphaneden yararlanabileceğini, genç, iş arayan, okuma becerilerini geliştirmek için kütüphaneyi kullanmak isteyen bireylerin de kütüphaneden yararlanabileceği ve AVM kütüphanesinin bünyesinde barındırdığı hizmetlerle halkın ihtiyaçlarını karşılayabileceğini ifade etmiş. Bütün bu sebeplerden dolayı kütüphane için bağış topladıklarını belirtmiştir.[96]

Vakıf kütüphanenin açılması için gerekli miktarda para Mart 2004 yılında topladı. 3.168 metrekarelik bir alan üzerine kütüphanenin kurulma projesi başladı. Bölge nüfusunun ağırlıklı göçmenlerden oluşması sebebiyle kullanıcının ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve fırsat eşitliği sunabilmek için kütüphane koleksiyonunda dünya dillerinden kitaplar yer aldı. Personellerin pek çok farklı dili konuşabilmesine dikkat ederek seçtiler. Kütüphane küçük olmasına rağmen içerisinde azımsanmayacak sayıda bilgisayar bulunmaktadır. Kullanıcılar bilgisayarlardan ücretsiz bir şekilde yararlanabilmekte ve aynı zamanda kütüphane wi-fi hizmeti de bulunmaktadır. Böylelikle kullanıcılar bilgisayarlar yardımı ile iş başvurusunda bulunabilmektelerdir. Kütüphane bölge halkına ücretsiz bir şekilde İngilizce dersi vermeyi de hedeflemektedir.[97]

Kütüphane 2004 yılına açılmıştır. Alışveriş merkezlerinin gürültülü ortamından uzaklaşma isteyen müşteriler için sessiz, sakin ve aynı zamanda rahat mobilyaları ile konforlu bir alan sunuyordu. Seaatle Times Gazetesi'nde kütüphane hakkında 2007 yılında yayınlanan bir yazıda kütüphaneden daha fazla kitapçıyı

96 Historylink, "Library Connection @ Southcenter, a storefront library at the Westfield Southcenter Mall", https://www.historylink.org/File/20286 [Erişim tarihi: 09.07.2023].
97 Historylink, "Library Connection @ Southcenter, a storefront library at the Westfield Southcenter Mall", https://www.historylink.org/File/20286 [Erişim tarihi: 09.07.2023].

andırdığı, kullanıcılarına rahat ve konforlu bir ortam sunduğu ve aynı zamanda içeresinde pek çok bilgisayar bulunduğu yazmıştır.[98] Kütüphane metrekare ve iç tasarım olarak bölge halk için yetersiz olduğu kanısına varılarak 2012 yılında bir tadilat geçiriyor ve iç tasarımı değişikliğe gidilirken metrekare olarak genişliyor. 2017 yılına gelindiğinde ise kütüphane yanındaki mağazayı da alarak daha büyük bir alana kavuşuyor.[99]

4.1.1.4 *Crossroads AVM Kütüphanesi*

Washington Bellevue'de bulunan kütüphane Crossroads AVM'sinde yer almaktadır. Çeşitli dillerden kaynaklar barındıran kütüphane bir mağaza alanı kadar yer kaplamaktadır. Kütüphane 2001 yılında faaliyete başlamış, 2005-2006 yılları arasında genişletilerek AVM içerisinde daha büyük bir alana yayılmıştır.

Şekil 4.5 **Crossroads Library**

Kaynak: https://kcls.org/news/crossroads-library

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de görünen hızlı nüfus artışı sonucu oluşan aşırı kalabalık, yoğun trafik gibi nedenler nüfusun bir kısmının kent merkezlerinden uzaklaşarak banliyölere yerleşmesine sebep olmuştur. Bunun sonucunda Crossroads merkezi bir yere dönüşmüştür. 1980'lere gelindiğinde Crossroads'un yakınında bulunan Redmod'a Microsoft şirketinin kurulup hızla büyümesi bölgede yoğun bir nüfus artışının gözükmesini sebep olmuştur. Crossroads,

98 Buildingworld, "Library Connection at Southcenter", https://www.buildingwork.design/projects/southcenter-library/ [Erişim tarihi: 15.07.2023].

99 Historylink, "Library Connection @ Southcenter, a storefront library at the Westfield Southcenter Mall", https://www.historylink.org/File/20286 [Erişim tarihi: 13.07.2023].

Bellevue bölgesinin ikinci büyük yerleşim alanına dönüşmüştür. Kütüphanenin yer aldığı alışveriş merkezi 1962 yılında kurulmuş olup, kurulduğu dönemde hâkim olan alışveriş merkezi anlayışının tipik örneklerinden biridir. Bünyesinde buz pateni pisti, sinema salonu ve çeşitli mağazaları barındırmaktadır. 1980'li yıllara geldiğimizde alışveriş merkezi iyice eskimiş ve kapanma noktasına gelmişti. AVM'nin 1962'den kalma nostaljik meydanında içerisindeki on dükkândan dokuzu kullanılmayan bir sokak vardı ve buraya "ölüm vadisi" adı verilmişti. AVM'nin yer aldığı bölge göçmen nüfusun çoğunlukta bulunduğu, elliden fazla dilin konuşulduğu ve gençlerin yasadışı işler yapmaya sürüklendiği bir yerdi. Belediye Başkanı AVM'nin tekrar canlanarak merkezi bir yer olup ekonomiye katkı sağlaması ve halkın ihtiyaçlarını giderebilmesi için devreye girip AVM için bir iş bölge planı oluşturdu. Sonuç olarak bina yeni yatırımcısına devredildi. AVM'yi devralmak oldukça riskli olmasına rağmen yatırımcının planları vardı. Bunlardan biri AVM'yi üçüncü mekân yaşam alanı olarak tasarlamaktı. Ev ve iş yeri dışında her türlü sınıftan insanın bir araya gelerek vakit geçirebileceği, eğlenebileceği yer yaratmak istiyordu. Alışveriş merkezi yeniden kurulduğunda bünyesinde devasa büyüklükte bir satranç alanı, performans sanatları için bir sahne, yemek bölümü ve giriş kısmındaysa bir kitapçı yer almaktaydı.[100]

2001 yılında AVM'yi yenden canlandırmak isteyen yatırımcının bir kütüphane açılması için KCLS'ye götürdüğü teklif kabul edildi. Kütüphane tasarlanırken hâkim olan düşünce; geleneksel bir kütüphane yerine modern, hızlı, işlevsel bir kütüphane tasarlamaktı. Kütüphane koleksiyonu birçok dilden kitaplar içermekte, tasarımıysa çeşitli kültürlerden öğeler barındırmaktaydı. Kütüphane çok yakınında bulunan Lake Hills Kütüphanesi ile birlikte yönetildi. Kütüphane personeli seçilirken sadece İngilizce değil bölgede yoğun olarak konuşulan diğer dilleri bilmesine de dikkat edildi. Kütüphane kurulduktan kısa bir süre sonra bölgedeki kütüphane kullanımı ikiye katlandı ve artan taleple 2005 yılında kütüphanenin metrekaresi genişletildi. 2006 yılında ise bir kez daha genişletilerek yeniden tasarlandı. 2016 yılına gelindiğinde AVM'nin yemek alanında bulunan kütüphanenin giriş kısmında yer alan 9 adet bilgisayar ve 3 adet katalog bilgisayarı AVM'yi yoğun bir şekilde kullanan genç kullanıcılar için oldukça cazipti, sınırlı internet erişimine sahip olan kişiler ve iş aramak isteyip evinde bilgisayar olmayan

100 Historylink, "Crossroads Library, King County Library System", https://www.historylink.org/File/20142 [Erişim tarihi: 21.07.2023].

kullanıcılar için fırsat eşitliği sağlıyordu. Ayrıca Crossroads Kütüphanesi'nde bir çocuk bölümü de yer almaktadır.[101]

Kütüphane bünyesinde pek çok etkinlik ve program düzenlenmekte, bu programlar bölge halkı tarafından yoğun ilgiyle karşılanmaktadır. Programları hazırlayan üç eğitmen ulusal çapta beğeni toplamıştır. Kütüphanede bilgisayar koçluğu, şarkı yazarları tarafından hazırlanan "Oku, şarkını söyle, hareket et ve çal" programı, bir pasta şefi tarafından hazırlanan içecek yapma etkinliği, yeni başlayanlar için JavaScript eğitimi gibi sosyal etkinlikler düzenlenmektedir. [102]

AVM'de sadece bir dükkân büyüklüğü yer kaplayan kütüphane, düzenlediği etkinlikler ve bünyesinde bulunan on yedi yetişkin, beş çocuk bilgisayarı sayesinde 2015 yılında tek başına 564.000 ziyaretçi ağırlamıştır. Kütüphanenin sade, kullanışlı bir tasarımı sahip olması ve bölge halkının rahat ulaşabileceği bir konumda yer alması başarısının önemli nedenlerindendir.

Şekil 4.6 **Crossroads AVM Kütüphanesi çocuk bölümü**

Kaynak: https://www.historylink.org/File/20142

4.1.2 AVM Kütüphanelerinin Singapur örnekleri

AVM Kütüphaneleri Singapur'da Milli Kütüphane Kurulu'nun (NLB) kurulmasıyla birlikte ülke genelinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Alışveriş Merkezi Kütüphanesi fikri NLB'nin "Kütüphane 2000" projesi kapsamında ortaya çıkmıştır. Bu

101 Historylink, "Crossroads Library, King County Library System", https://www.historylink.org/File/20142 [Erişim tarihi: 21.07.2023].
102 King County Library System, "Crossroads", https://kcls.org/locations/crossroads/ [Erişim tarihi: 23.07.2023].

projenin amacı kütüphanelerin daha fazla okuyucu kitlesine ulaşmasını sağlamaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için kütüphanelerin şehir merkezlerinde, ticari yerleşim yeri veya kamu binalarına yakın yerlerde olması gerektiğini düşünüyorlardı. NLB, kullanıcıların kütüphaneye ulaşabilmesi ve halka daha yakın olabilmek için kütüphaneleri AVM'lerin içerine konumlandırma kararı almıştır. Bu kararda AVM'lerin merkezi konumları, kurulumunun yeniden bir bina inşa etmekten daha az maliyetli ve kısa sürede tamamlanabilmesi de etkili olmuştur. Singapur bulunan halk kütüphanelerinin sayısı 26'dır. Hizmet veren 26 halk kütüphanesinden 13'ü AVM kütüphanesidir. AVM kütüphaneleri kullanıcıların ilgisini çekmekte oldukça etkili oldu. 1996 yılında yayınlanan bir habere göre bazı AVM kütüphanelerine sadece hafta sonu gelen okuyucu sayısı neredeyse on iki bini bulmaktaydı. [103]

Singapur'daki AVM kütüphaneleri genel olarak metrekare olarak bağımsız halk kütüphanelerine göre daha az alana sahiptir, bu kütüphanelerin ortalama 1200 ile 2.300 metrekare arası alanı bulunmaktadır. Okuyucuya diğer kütüphanelerin hizmetlerine benzer hizmetler sunulmakta idiler.

4.1.2.1 *Jurong West Community Library*

Singapur'da alışveriş merkezinde yer alan ilk kütüphanedir. 22 Mart 1996 yılında faaliyete başlamıştır. NLB'nin kütüphaneyi Batı Jurong Bölgesi'ne konumlandırmasının nedeni burada bir üniversite ve 1.500'den fazla fabrikanın yer almasından doğan nüfus yoğunluğudur. [104]

Şekil 4.7 **Jurong West AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://tr.foursquare.com/v/jurong-west-public-library

103 NLB, "Shopping centre libraries", https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuid=8c1b7b3d-eb09-4e56-a952-728149778bb0 [Erişim tarihi: 09.08.2023].
104 NLB, "Shopping centre libraries", https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuid=8c1b7b3d-eb09-4e56-a952-728149778bb0 [Erişim tarihi: 09.08.2023].

Kütüphanenin toplam koleksiyonu 221.000 civarıdır. Kütüphanede bebek ve çocuklar için kitaplar, yetişkinler için İngilizce kitaplar, gençler için farklı dillerden kitaplar, hikâye anlatma köşesi, ebeveynler ve küçük yaş grubuna ait çocuklar için sesli kitap okuma köşesi ve sessiz okuma odası mevcuttur. Kütüphaneye 2019 yılında genç ve yetişkin kullanıcılar için manga koleksiyonu da eklenmiştir. Kütüphane 2006 yılında genişletilip tekrar açılarak eski büyüklüğünden üç katı bir alana kavuşmuştur. Kütüphane bugün 4232 metrekarelik bir alana sahiptir. Kütüphane aynı zamanda engelli kullanıcılara hizmet edebilecek şekilde tasarlanmıştır. Kullanıcılar çevrimiçi olarak kütüphane kataloğuna erişip dijital kütüphane hizmetlerinden de yararlanabiliyorlar. Kütüphanede bilgisayar hizmeti ve ödünç makinaları bulunuyor.[105] Böylelikle okuyucular kendileri istedikleri kitapları ödünç ve iade alabiliyorlar. Çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan kütüphanede farklı dillerde hikâye anlatım atölyeleri düzenleniyor. Ayrıca yetişkinler için bilgi okuryazarlığı, atölyeler ve kullanıcı eğitim programları gibi etkinliklere de yer veriliyor. Kütüphanede çocuk bölümü, sessiz okuma odası, multimedya bölümü, çalışma masaları yer almaktadır.[106]

Şekil 4.8 **Jurong West AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.nlb.gov.sg

[105] https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuid=207b515e-45a0-45d3-8bb6-c364e1dcd77e(12.08.2023 tarihinde erişim sağlandı.)
[106] https://www.nlb.gov.sg/main (23.08.2023 tarihinde erişim sağlandı.)

4.1.2.2 *Harbourfront AVM Kütüphanesi*

12 Ocak 2019 tarihinde hizmete giren kütüphane Singapur'un Bukit Merah şehrinin HarbourFront semtindeki VivoCity AVM'nin 3. katında yer almaktadır. Kütüphanede çocuk, yetişkin ve genç bölümleri bulunmaktadır. Sentosa Bölgesi'nin deniz manzarası görülecek şekilde tasarlanmıştır. 200.000 ciltlik bir koleksiyona sahip olan kütüphane kullanıcılarına elektronik kaynaklar da sunmaktadır. Kütüphane 3.000 metrekarelik büyük bir alana sahiptir. 460 kişilik oturma kapasitesi bulunmaktadır. Kütüphane tasarımında mavi ve yeşil renkler tercih edilmiştir, bunun sebebi kullanıcıların ufkunu açmak ve yeni şeyler keşfetmelerine yardımcı olmaktır. Her yıl yaklaşık 1,5 milyon kullanıcı tarafından ziyaret edilmektedir.[107]

Şekil 4.9 **Harbourfront AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.nlb.gov.sg/main/visit-us/our-libraries-and-locations/libraries/library-harbourfront

Kütüphanede teknolojiden yoğun bir şekilde yararlanılmaktadır, örneğin çocuk bölümünde görsel ve işitsel öğelere sahip bir hikâye odası oluşturulmuş, çeşitli hikâyeler duvara yansıtılarak ekrana verilmiştir. Yetişkin ve genç bölümünde ise dijital ekranlar ve karşılarına konforlu oturma alanları oluşturularak kullanıcıların e-kitap ve e-dergilere ulaşılabilmesi sağlanmıştır. Ayrıca okuyucular TED konuşmalarını dinleyebilmektedir. Kütüphane raflarının düzenlenmesinde gönüllü kullanıcılardan yardım alınmıştır. Ayrıca kütüphanenin okuma salonunda diğer kütüphanelerde olmayan, okuyucuların daha rahat edebilmesi için özel tasarlanmış şezlonglar bulunmaktadır. Şezlonglar kütüphanenin camla kaplı olan yüzeyinden deniz manzarasına bakmaktadır. [108]

107 NLB, "Jurong West Community Library", https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuid=207b515e-45a0-45d3-8bb6-c364e1dcd77e [Erişim tarihi: 23.08.2023].
108 The Straıtstımes, "Biggest shopping mall library offering views of Sentosa to open in VivoCity on Jan 12", https://www.straitstimes.com/singapore/biggest-shopping-mall-library-which-offers-views-of-sentosa-to-open-in-vivocity-on-jan-12 [Erişim tarihi: 24.08.2023].

Şekil 4.10 **Harbourfront AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.nlb.gov.sg/main/visit-us/our-libraries-and-locations/libraries/library-harbourfront

4.1.3 AVM Kütüphaneleri Güney Kore örneği

Güney Kore'de modern kütüphane hizmetleri 1900'lü yılların başında başlamıştır. 2. Dünya Savaşı'nın meydana gelmesi ve ABD ile Japonya arasındaki savaştan dolayı Kore'de kütüphanecilik hizmetleri 1950'li yılların sonlarına kadar askıya alınmak zorunda kalmıştır. 1963 yılına gelindiğinde ise Kore'de kütüphanelerle ilgili ilk yasa devreye girmiştir. Yıllar geçtikçe Kore ekonomisinin hızla büyümesi ve nüfusun yükselmesi metropol şehirlerin kurulmasına sebep olmuştur, böylece kütüphanelere duyulan ihtiyaç artmış ve kütüphane sayısı çoğalmıştır. 1995 yılına gelindiğinde ise toplumun ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş yerel yönetim sistemlerinin devreye girmesiyle Kore'de halk kütüphaneleri süratli bir şekilde büyümüş, kütüphane, kütüphaneci ve koleksiyonlardaki kitap sayıları hızlı bir yükseliş göstermiştir.[109]

Kore'de halk kütüphaneleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet vermektedir. 2002 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı kütüphane projesini duyurdu. Bu projenin amacı kütüphanenin niteliklerini geliştirmek ve mevcut kütüphane sayısını artırmaktır.[110] Proje Kore'deki yer sorunu ve mevcut kütüphanelerin metrekaresinin genişliğinden dolayı sekteye uğradı. Bu durum Kore'de AVM kütüphanelerinin önemini bir kez daha ortaya koydu. Mevcut bir binanın içeresinde yer aldığından AVM kütüphanelerinin oluşturulması daha az zaman ve bütçe gerektiriyordu. Hemen hemen birçok semt ve bölgede AVM'ler yer aldığı için bu proje Güney Kore'deki yer problemini

109 Young-seok Kım, *Opening small public libraries in quiet shopping malls could boost local businesses in Goyang Korea,IFLA Conference Proceeding*. Korea 2006, s.1-13
110 Young -seok Kım, a.g.m, s.1-13

çözüp halkın tamamına kütüphanecilik hizmetinin daha hızla ve kolay bir şekilde ulaştırılmasına katkı sağlamıştır.

4.1.3.1 *Starfield AVM Kütüphanesi*

Starfield AVM Kütüphanesi Güney Kore'nin Seoul şehrindeki Gangnam yerleşim bölgesinde Coex Alışveriş Merkezi içerisinde yer almaktadır. 2017 yılında açılan kütüphane 10.30 ile 22.00 saatleri arası hizmet vermektedir. Toplamda 2.800 metrekarelik bir alana sahip kütüphanenin en dikkat çekici özelliklerinden biri 13 metre uzunluğunda raflara sahip olmasıdır.[111] Bu raf sistemi kütüphaneyi kullananlara ve AVM'ye gelen müşterilere farklı bir ortam sağlamaktadır.

Şekil 4.11 **Starfield AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://walkovertheworld.com/starfield-library-photography-guide/

70.000'e yakın kitabı bulunan kütüphane, 600'e yakın zengin bir dergi koleksiyonuna da sahiptir. Koleksiyonunda tabletler bulunan kütüphane okuyucularına elektronik kaynaklardan yararlanma imkânı da sunuyor. Kütüphane bünyesinde çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmektedir, bunlardan bazıları yazar konuşmaları, şiir dinletileri, ünlülerin davet edildiği konferanslar ve müzik dinletileridir. 200 kişilik bir oturma alanına sahip olan kütüphanede okuyucuların rahat edebilmesi için kanepeler, özel banklar ve çalışma alanları mevcuttur.[112]

111 Ayşe Kasap, "AVM'lerde Üretim ve Bilgi Toplumuna Açılan Yeni Mekanlar: AVM Kütüphaneleri", *Kütüphane ve Arşiv Kurumlarındaki Uygulamalarda Yenilikçi Yaklaşımlar*, ed. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu , Hiperlink Yayınları, İstanbul 2020, s.41-42

112 Starfield, "Starfield Library", https://www.starfield.co.kr/coexmall/starfieldLibrary/library.do [Erişim sağlandı 20.08.2023]

4.1.4 İsveç'te yer alan Kista AVM Kütüphanesi örneği

İsveç'in Stockholm şehrinde yer alan kütüphane, Galleria Alışveriş Merkezi'nin içerisinde bulunmaktadır. 1977 yılında açılan alışveriş merkezi birçok kez alanı büyültülerek yeniden inşa edilip tasarlanmıştır. İçerisinde 185 mağaza bulunan AVM Stockholm'ün en büyük alışveriş merkezidir. [113] Toplamda 2.400 metrekarelik bir alana sahip olan kütüphane 2014 yılında açılarak okuyucuyla buluşmuştur. Kütüphaneye günde ortalama 2.000'e yakın kullanıcı gelmektedir. Yıllık kullanıcı sayısı 670.000'i bulmaktadır[114]. Kista AVM Kütüphanesi yer aldığı şehrin ikinci büyük kütüphanesidir.

Şekil 4.12 **Kista AVM Kütüphanesi okuma ve dinlenme alanı**

Kaynak: https://www.wester-elsner.se/en/projects/kista-nya-bibliotek

Kütüphane çocuk bölümü, okuma bölümü, dijital alan, araştırma alanı gibi kendi içinde farklı kısımlara ayrılmıştır. Kütüphanenin giriş kısmının ortasında, üstü sarı bir tenteyle çevrili, kütüphane içerisinde ayrı bir alan olarak tasarlanmış dijital çalışma alanı mevcuttur. Çocuk kutusu olarak adlandırılan bir başka odada ise çeşitli el sanatları ve animasyon projeleri düzenlenmektedir. Kütüphanenin içerisinde ses yalıtımlı odalar bulunmakta bu odalarda radyo, film ve müzik kayıtları oluşturulabilmektedir. Kütüphanede kayıt stüdyolarının yanı sıra 3D yazıcılar da yer almakta ve yaklaşık 50 kişilik bir konferans salonu bulunmaktadır. Sahnenin yeterince iyi görünmediği durumlarda projeksiyonlar ile yansıtılma yapılarak sahnede gerçekleştirilen gösterinin tüm kütüphane kullanıcıları tarafından görülmesini olanak sunuyor. Ana giriş bölümünde, kütüphanenin cam alanının olduğu bölgede okuyucular için hamaklar konulmuştur,

113 Wikipedia, "Kista Galleria", https://en.wikipedia.org/wiki/Kista_Galleria [Erişim sağlandı 20.08.2023]
114 Ayşe Kasap, "AVM'lerde Üretim ve Bilgi Toplumuna Açılan Yeni Mekanlar: AVM Kütüphaneleri", *Kütüphane ve Arşiv Kurumlarındaki Uygulamalarda Yenilikçi Yaklaşımlar*, ed. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu , Hiperlink Yayınları, İstanbul 2020, s.35-36

okuyucular bu hamaklara uzanarak rahat bir şekilde kitaplarını okuyup dinlenebilmektedirler.[115]

Şekil 4.13 **Kista AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.wester-elsner.se/en/projects/kista-nya-bibliotek

Kütüphane 2015 yılında Danimarka Kültür Ajansı sorumluluğunda verilen yılın halk kütüphanesi ödülüne layık görülmüştür.[116] Bu ödülün kütüphaneye verilmesinin sebebi, kullanıcı ihtiyaçlarının gözetilmesi, dijital gelişim ve yerel kültür gibi önemli öğeleri bünyesinde barındırmasıdır. 2014'ün Ağustos ayında kütüphanenin AVM'nin içerisine taşınmasıyla birlikte ziyaretçi sayısı üç kat artmıştır.

Kütüphanede yazar buluşmaları, toplantılar, çocuklara özel etkinlikler ve dijital sanat sergileri yapılmaktadır. Kütüphanenin hedefi bölge halkı için ev ve iş yerinden sonra üçüncü mekâna dönüşerek kişilerin buluşup vakit geçirebilecekleri özel bir yer oluşturmaktır.

Şekil 4.14 **Kista AVM Kütüphanesi dijital çalışma alanı**

Kaynak: https://www.citycon.com/se/nyhetsrum/kista-galleria-har-varldens-basta-bibliotek

115Wester, "Kista Bibliotek", https://www.wester-elsner.se/en/projects/kista-nya-bibliotek [Erişim sağlandı 05.09.2023]
116 Citycon, "Kista Galleria has the Worlds BestLibrary" https://www.citycon.com/newsroom/kista-galleria-has-the-worlds-best-library [Erişim sağlandı 01.09.2023]

4.2 TÜRKİYE'DEKİ AVM KÜTÜPHANELERİ

AVM'lerin sayıları gün geçtikçe hızla artmakta olup neredeyse her semtte bir tane bulunmaktadır. Günümüzde Türkiye'nin hemen hemen her ilinde AVM mevcuttur. Metropol olarak kabul ettiğimiz, nüfusun yoğun olduğu şehirlerin her birindeki AVM sayısı yüzlü rakamları geçmektedir. Bu durumu analiz ettiğimizde kişilerin en kolay ulaşabildikleri yerlerin AVM'ler olduğunu görmekteyiz. AVM'ler zamanla sadece alışveriş yapılan yerler olmaktan çıkıp tiyatro ve sinema gibi çeşitli kültürel etkinlklerin bulunduğu, spor yapılabilen, yemek yenilebilen yaşam alanlarına dönüşmeye başlamış, bireylerin ev ve işten sonra en çok vakit geçirdiği 3. mekânlar haline gelmiştir. AVM'lerin müşteri sayısını arttıran en önemli etkenlerden biri de otobüs, metro, metrobüs gibi toplu taşıma araçlarının güzargahlarının çıkış noktalarında veya yakınlarında yer almasıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2018 yılında, İstanbul'da Basın Yayın ve Öncü Eğitimciler Derneği'yle birlikte okuma kültürünü geliştimek için bir çalıştay düzenledi. Okuma kültürünü geliştirmeye yönelik projelerin değerlendirildiği bu toplantıya projesi ön elemeden geçen kişiler de davet edildi ve sunulan projelerden bazıları kabul edilerek çalıştay raporunda yer aldı. Projesi ön elemeden geçerek kabul edilen kişiler arasında kütüphaneci Ayşe Kasap'a ait olan "AVM Kütüphaneleri Projesi" de vardı. Proje raporunu incelediğimiz zaman belediyeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve AVM yönetimlerinin ortaklığında Türkiye genelinde yer alan AVM'lerin içerisine kütüphaneler açarak okuma kültürünü yaygınlaştırmak hedeflendiği aynı zamanda AVM'lerin şehrin merkezi noktalarında olmasından yararlanarak kullanıcıların kütüphanelere erişimlerini kolaylaştırmak ve bütün bu kazanımlarla hiç kitap ve kütüphaneler ile tanışmamış bireylerin bile kütüphaneler ile tanışmasın sağlanmak istenmiştir.[117]

2020 yılında Ankara'da düzenlenen ''Etkin Kütüphane Projesi İl Halk Kütüphane Müdürleri Koordinasyon Toplantısı ve Proje Tanıtım Etkinliği''nde eski KYGM Genel Müdürü Hamdi Turşucu etkin kütüphane projeleri kapsamında kütüphanelere yeni bir hız kazandırmaya çalıştıklarını söyledi.[118] Türkiye'de kütüphaneler her geçen gün değişen toplumun ihtiyaçlarını gözeterek kendi içinde çeşitlenmeye başlamıştır. Örneğin

[117] Ayşe Kasap, "Alışveriş Merkezi Kütüphaneleri*" Okuma Kültürünü Geliştirme Çalıştayı, 7-8 Nisan 2018,* ed. Melike Gündüz vd., Basın Yayın Birliği Derneği, İstanbul 2018, s.29

[118] Ayşe Kasap, "AVM'lerde Üretim ve Bilgi Toplumuna Açılan Yeni Mekanlar: AVM Kütüphaneleri", *Kütüphane ve Arşiv Kurumlarındaki Uygulamalarda Yenilikçi Yaklaşımlar*, ed. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2020, s.41-42

günümüzde halk kütüphaneleri bünyesinde bebek, gar ve havalimanı kütüphaneleri açılmıştır.

2020 yılının Haziran ayında Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un da katıldığı üç AVM kütüphanesi açılmıştır. Bu kütüphaneler Ankara Mamak'taki Nata Vega Outlet, Ankara Keçiören Subayevler'indeki Vega Outlet ve Eskişehir'de bulunan Vega Outlet AVM'lerinde yer almaktadırlar. Kütüphanelerin açılışında yapılan konuşmada Kültür ve Turizm Bakanı AVM kütüphanelerinin amaçlarını aşağıda yer alan cümlelerle anlattı:

> ''E-kitap, Kütüphanem Cepte gibi birçok dijital uygulamayı hayata geçirerek vatandaşların kitapla buluşmasını sağlıyoruz. Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğümüz tarafından sadece meraklısının kitaba ulaşmasından çok, kitabın vatandaşlarımıza, gençlerimize ulaştırılması için böyle bir proje geliştirildi. Amacımız 500'e yakın AVM'yi kütüphanelerle buluşturmak. Bu aynı zamanda kamu, özel sektör iş birliği açısından da çok pratik bir örnek. Çok da hızlı sonuç alabileceğimiz bir örnek. Hem kütüphanelerimizi yaygın hale getiriyoruz hem vatandaşlarımızın, gençlerimizin olduğu her noktaya kütüphane ulaştırmış oluyoruz, hem de AVM'lerdeki trafiğe faydamız oluyor. İlk etapta kütüphanelerle başladık, kültür faaliyetlerini de AVM'lerde yapmaya çalışacağız''[119]

Türkiye'de yaklaşık olarak 500 AVM bulunmaktadır. Proje başlangıcında hedeflenen AVM Kütüphanesi sayısı 50 iken ilerleyen zamanlarda amaç ülkemizdeki AVM'lerde kütüphane açmaktır. Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinde yer alan KYGM verilerine göre AVM'lerin bünyesinde bakanlığa kütüphane için tahsis edilen yerlerin 200-300 metrekare kullanım alanı vardır ve web sitesine göre açılan AVM kütüphaneleri şu şekilde sıralanmaktadır.[120]

Bakanlığımızca ilk olarak açılan:

- ''Ankara Mamak'ta Nata Vega Outlet AVM ve Keçiören Subayevleri'nde Vega AVM,
- İstanbul Ümraniye'de Akyaka Park AVM ve Sultangazi'de Nata İstanbul AVM,
- Eskişehir Tepebaşı'nda Vega Outlet AVM,
- Malatya Battalgazi'de Malatya Park AVM kütüphaneleri

Sonrasında:

- İstanbul Kağıthane'de İstanbul Axis AVM Kütüphanesi
- İstanbul Sancaktepe'de İstanbul Rings AVM Kütüphanesi ve
- Artvin Merkez'de Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi izlemiştir.''[121]

---

119 AA, "Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy Amacımız 500'e Yakın AVM'yi Kütüphaneyle Buluşturmak" https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kultur-ve-turizm-bakani-ersoy-amacimiz-500e-yakin-avmyi-kutuphanelerle-bulusturmak/1889974 [Erişim sağlandı 15.09.2023]

120 KYGM, "AVM Kütüphaneleri", https://kygm.ktb.gov.tr/TR-309178/avm-kutuphaneleri.html [Erişim sağlandı 25.0.9.2023]

121 KYGM, "AVM Kütüphaneleri", https://kygm.ktb.gov.tr/TR-309178/avm-kutuphaneleri.html [Erişim sağlandı 25.0.9.2023]

4.2.1 İstanbul Ümraniye'deki Akyaka Park AVM Kütüphanesi

Kasım 2020 yılında hizmet vermeye başlayan Kütüphane İstanbul Ümraniye'deki Akyaka Park AVM'nin içerisinde yer almaktadır. Türkiye'de açılan 4. AVM kütüphanesi olan kütüphanenin koleksiyonunda yaklaşık 5.000 adet kitap yer almaktadır. Kütüphanede okuyucunun kitabını kendi başına iade edip ödünç alabileceği kioks makinaları da bulunmaktadır. 250 metrekarelik bir alana kurulmuş olan bu kütüphane 45 kişilik oturma kapasitesine sahiptir. Kütüphanede KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir. Kütüphaneyi kullananların ağırlıklı yaş ortalaması 18-25 yaş aralığını kapsamaktadır. [122]

Şekil 4.15 **Akyaka AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://basin.ktb.gov.tr/TR-275522/bakanliktan--bir-avm-kutuphanesi-daha.html

Kütüphane, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ümraniye Belediyesi iş birliğinde oluşturulmuştur. Kütüphanenin sosyal medya hesaplarını incelediğimiz zaman okul gezileri, önemli günlerle ilgili kitap sergileri ve kitap okuma aktiviteleri gibi çeşitli etkinlikler yapıldığını görmekteyiz. Kütüphanede Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu personeller çalışmaktadır. Kütüphane haftanın yedi günü, AVM'nin açık olduğu 10.00 ile 22.00 saatleri arasında hizmet vermektedir.

Kütüphane iç tasarımında orta bölümde kullanıcıların ders çalışıp araştırma yapabileceği masalar ve sandalyeler bulunurken; kenarlarda duvarlara dayalı raflar mevcuttur, ayrıca okuyucunun kitap okuyup süreli yayınları inceleyebileceği mobilyaların rahat olduğu bir okuma köşesi bulunmaktadır.

122 AA, "İstanbul'un İlk AVM Kütüphanesi", https://www.aa.com.tr/tr/yasam/istanbulun-ilk-avm-kutuphanesinin-mudavimleri-18-25-yas-arasi-gencler/2193695 [Erişim sağlandı 29.09.2023 tarihinde]

Şekil 4.16 **Akyaka Park AVM Kütüphanesi**

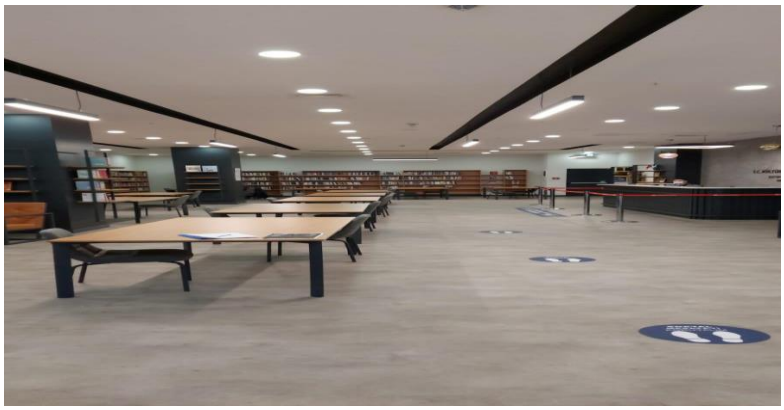

Kaynak: https: https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-286724/istanbul-akyaka-park-avm-kutuphanesi.html

4.2.2 Nata İstanbul AVM Kütüphanesi

Aralık 2020 yılında hizmet vermeye başlayan kütüphane Vega AVM içerisinde yer almaktadır. Sultangazi Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğiyle faaliyete geçirilen, bünyesinde yaklaşık 5.300 kitap bulunan, toplam 258 metrekarelik bir alanda hizmet veren kütüphane Türkiye'nin 6. AVM kütüphanesidir.[123] Kütüphanede KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir. Kütüphanede başvuru kaynakları, felsefe, psikoloji, mantık, din, siyasal bilimler, ekonomi, hukuk, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, halk kültürü, eğitim, dil üzerine kitaplar, matematik, astronomi, fizik, kimya, bitkiler, hayvanlar, tıp, mühendislik, imalat, mimarlık, sanat, resim, müzik, gösteri sanatları, edebiyat, coğrafya ve tarih gibi konuların yanında birçok alt konuda kitaplar bulunmaktadır.

Şekil 4.17 **Nata AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://nataistanbul.kutuphane.gov.tr/

123 Nata İstanbul Kütüphanesi, https://nataistanbul.kutuphane.gov.tr/TR-311717/hakkimizda.html [Erişim sağlandı 28.09.2023]

Kütüphanenin sosyal medya hesaplarını incelediğimizde çeşitli kültürel etkinlikler düzenlendiği görülmektedir. Okullar için kütüphane ziyaretleri, okuma saati etkinlikleri, önemli günlerde düzenlenen fotoğraf ve kitap sergileri bunlardan bazılarıdır. Kütüphane Akyaka Park AVM Kütüphanesi ile benzer bir iç mekân tasarımına sahiptir, duvar kenarlarında kitap rafları bulunurken kütüphanenin bir köşesinde çalışma masaları diğer köşesin koleksiyonu incelemek için gelen kullanıcılar için sehpalar ve rahat oturma alanları düşünülmüştür. Kütüphane haftanın her günü AVM'nin açık olduğu 10.00 ile 22.00 saatleri arasında hizmet vermektedir.

4.2.3 Nata Vega Outlet AVM, Subayevler Vega AVM ve Nata Eskişehir AVM Kütüphaneleri

Kütüphaneler AVM Kütüphanesi olarak açılan ilk kütüphanelerdir. Haziran 2020 yılında açılışı yapılan kütüphanelerin açılış törenine Bakan Mehmet Nuri Ersoy ve Nata Holding yönetim kurulu başkan yardımcısı Yusuf Tanık da katılmıştır. Devlet ve özel sektör iş birliğiyle açılan kütüphaneler, projenin ilk kütüphaneleri olması açısından önemlidirler.[124] Haftanın yedi günü, saat 10.00 ile 20.00 arasında hizmet verirler. Sosyal medya sayfalarını incelediğimiz zaman diğer AVM kütüphaneleri ile benzer etkinlikler ve okul ziyaretleri düzenlenmektedir.

Şekil 4.18 **Nata Vega Outlet AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.facebook.com/nataankaraktp/

Bu kütüphanelerde de diğer AVM kütüphanelerine oldukça benzeyen bir tasarım görülmektedir. Kitap rafları duvar kenarında, çalışma masaları kütüphanenin ortasında yer almaktadır. 200-250 metrekarelik alana sahip olan kütüphaneler AVM'nin içerisinde

124 KTB, "Türkiye'nin İlk AVM Kütüphaneleri Okurları ile Buluştu", https://basin.ktb.gov.tr/TR-268225/turkiye39nin-ilk-avm-kutuphaneleri-okurlarla-bulustu.html [Erişim sağlandı 28.09.2023]

bir mağaza büyüklüğü kadar yer kaplamaktadır. Kütüphanelerde KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir.

Şekil 4.19 **Nata Eskişehir AVM Kütüphanesi**

Kaynak: http://www.eskisehir.gov.tr/eskisehir-nata-kutuphanesinin-acilisi-gerceklestirildi

Kütüphanelerde kiosk ödünç alıp verme makinası bulunurken okuyucuların kütüphane personeliyle iletişime geçebilecekleri, personelin bulunduğu bankolar genel olarak kütüphanelerin ortasında duvar dibinde yer almaktadır. Kütüphaneler roman türü ağırlıkta olmak üzere felsefe, psikoloji gibi her alandan kitaplara koleksiyonlarında yer vermektedir. Tasarım olarak benzerlikler görülmesinin sebebi firma olarak aynı mimarlık ofisi ile anlaşılmış olmasıdır. Kütüphanelerin içerisinde süreli yayın bölümleri de yer almaktadır.

Şekil 4.20 **Nata Subayevler Vega AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://m.facebook.com/natasbyevlriktp/

4.2.4 AXİS AVM Kütüphanesi

Kağıthane Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğiyle 2021 yılı Haziran ayında açılan kütüphane Kağıthane ilçesinde yer almakta olup İstanbul'un 3. AVM

kütüphanesidir. Koleksiyonunda 4.000 civarı eser bulunmaktadır.[125] Burada da diğer AVM kütüphanelerine benzer bir koleksiyon görülmektedir. Koleksiyon ağırlıklı olarak roman türünde eserlerden oluşmaktadır. Haftanın yedi günü, 10.00 ile 22.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Sosyal medya sayfasını incelediğimiz zaman kütüphanenin kitap sergisi, okul ziyaretleri, hikâye atölyeleri gibi etkinlikler düzenlendiği görülmektedir. Kütüphanede KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir.

Şekil 4.21 **AXİS AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://twitter.com/coskunyilmaz66/status/1445289926837276673/photo/1

Kütüphane AVM'nin üçüncü katında yer almakta ve tasarımı diğer AVM kütüphanelerine benzemektedir. Duvar kısımlarında rafların yanlarında masalar ve kütüphanenin bir bölümünde okuma köşesi bulunmaktadır.

4.2.5 Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi

Artvin ilinde yer alan kütüphane AVM içerisinde açılan ilk ve tek çocuk kütüphanesidir ve 2021 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Pazar ve pazartesi günleri kapalı olup diğer günler saat 11.00 ile 19.00 arasında açıktır. Kütüphane içerisinde 5.000'e yakın kitap bulunmaktadır.[126] Kütüphanede KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedirler. Kitapların yanı sıra çeşitli oyuncaklar, kutu oyunları, satranç ve legolar yer almaktadır. Kütüphane 0-16 yaş arası kullanıcı grubuna hizmet vermektedir. Ayrıca kütüphanenin içerisinde çeşitli kültürel

125 AVM Dergi, "AXİS AVM Kütüphanesi Açıldı", https://www.avmdergi.com/axis-kagithane-avm-kutuphanesi-acildi/ [Erişim sağlandı 05.10.2023]
126 Kon Haber, "Artvin'de AVM Çocuk Kütüphanesi Açıldı." https://www.konhaber.com/egitim/artvin_de_alisveris_merkezinde_cocuk_kutuphanesi_acildi-1611970h [Erişim sağlandı 18.10.2023]

etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler dahilinde kütüphane haftasında Anaokulu öğrencileri kütüphanede inceledikleri çocuk kitapları karakterleri gibi giyinerek kitap defilesi yapmışlardır.[127]

Şekil 4.22 **Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi**

Kaynak: https://artvin.meb.gov.tr

Çocuk kütüphanesi olan bu kütüphanenin iç tasarımı doğal olarak diğer AVM kütüphanelerine benzememektedir. Raflar çocukların boylarına göre tasarlanmış, yer deseninde renkli halılar kullanılmıştır. Danışma ve ödünç hizmetleri için kütüphanenin giriş kısmına banko sistemi yerine masa ve sandalye tercih edilmiştir. Çocukların boyuna uygun çiçek şeklinde masalar kullanılmaktadır. Kütüphane AVM'nin yemek katı olan 3. katta yer almaktadır. Kütüphane AVM içerisindeki diğer mağazalar gibi duvarla çevrilmemiş kenarları raflarla kapatılmıştır, rafların üst tarafları açıktır.

127 Artvin MEB, "Kitap Defilesi", https://artvin.meb.gov.tr/www/kitap-defilesi/icerik/3758 [Erişim sağlandı 18.10.2023]

Şekil 4.23 **Artrium AVM Çocuk Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.sondakika.com/guncel/haber-artvin-de-alisveris-merkezinde-cocuk-kutuphanesi-14399679/

4.2.6 Rings AVM Kütüphanesi

İstanbul'da Sancaktepe İlçesinde yer alan kütüphane İstanbul'un 4. AVM kütüphanesi olarak hizmet vermeye başlamıştır. 270 metrekarelik bir alana sahip olan kütüphane Sancaktepe Belediyesi ve Mili Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle açılmıştır. Raf kapasitesi 7.000 kitap, oturma kapasitesi ise 90 kişiliktir.[128] Kütüphanede KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir. Koleksiyonunda bütün alanlardan kitaplar içermekle birlikte ağırlıklı olarak roman türü kitaplar yer almaktadır.

Şekil 4.24 **Rings AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.sancaktepe.bel.tr/kultur-sanat/kultur-ve-bilgi-merkezleri

128 Sancaktepe Belediyesi, "Rings AVM Kütüphanesi Açıldı", http://www.sancaktepe.gov.tr/sancaktepe-rings-avm-kutuphanesi-hizmete-acildi [Erişim sağlandı 05.11.2023]

Kütüphane tasarımı diğer AVM kütüphanelerine benzer bir dizayn göstermektedir. Çalışma masaları orta kısımda, okuma köşeleri kütüphanenin cam vitrininin yanında bulunmaktadır, raflar ise duvara dayalı bir şekilde konumlandırılmıştır. Kütüphanende personel için banko bulunmaktadır. Sosyal medya sayfasını incelediğimizde kütüphanede genelde etkinlik olarak özel gün ve haftalarla ilgili kitap sergileri yapıldığı görülmektedir. Bu sergiler genel olarak önemli şahsiyetlerin ölüm ve doğum yıl dönümleriyle ilgili olmakla birlikte bağımsız sergiler de yapılmaktadır. Kütüphanedeki en son kitap sergileri Orhan Veli Kanık, Mevlana ve Mehmet Akif Ersoy'un ölüm yıldönümleri vesilesiyle düzenlenmiştir. Haftanın her günü 10.00 ile 20.00 arasında hizmet vermektedir.

4.2.7 zz Park AVM Kütüphanesi

23 Aralık 2020 tarihinde açılan kütüphane Türkiye'nin 5. AVM Kütüphanesi, Malatya'nın ise tek AVM Kütüphanesidir. 207 metrekarelik bir alana sahip olan kütüphanenin koleksiyonunda beş bin eser bulunmaktadır.[129] Kütüphanede KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta olup okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir. Kütüphane 10.00 ile 18.00 saatleri arasında hizmet vermektedir.

Şekil 4.25 **Malatya Park AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://malatya.ktb.gov.tr/TR-278771/avm-kutuphanesi-acildi.html

129 KTB, "AVM Kütüphanesi Açıldı", https://malatya.ktb.gov.tr/TR-278771/avm-kutuphanesi-acildi.html [Erişim sağlandı 10.11.2023]

İç tasarımı mobilyalarının renklerine kadar diğer AVM Kütüphanelerine benzerlik göstermektedir. Kütüphanenin kendine ait bir sosyal medya sayfası ve web sitesi bulunmamaktadır. Bu sebeple kütüphanenin etkinlikleriyle ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.

4.2.8 Ünye Üniport AVM Kütüphanesi

2023 yılının Mayıs ayında hizmete giren kütüphane Ordu'da açılan ilk AVM kütüphanesidir. Kütüphane Ünye İlçe Halk Kütüphanesine bağlı olarak hizmet veren kütüphane Ünye Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğiyle açılmıştır. Üniport AVM'nin teras katında yer almaktadır. AVM kütüphanesi olarak açılan son kütüphanlerden birisidir. Çeşitli alanlardan yaklaşık 6.500 kitap barındıran koleksiyonunda Türk Edebiyatı alanı ve roman türü ağırlıktadır.

Şekil 4.26 **Ünye Üniport AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.unyedenhaber.com/gundem/kitaplar-goze-gozler-manzaraya-doyacak/

Kütüphanede yetişkin ve çocuk bölümü, ayrıca kullanıcılara internet ve bilgisayar erişimi sağlayan 3 adet geniş ekranlı bilgisayar bulunmaktadır. Kütüphanenin geniş ve uzun camları okuyucuya 180 derecelik panoramik bir deniz manzarası sunmaktadır. Bu camlar sayesinde kütüphane doğal ışıktan en verimli şekilde faydalanmakta bu sayede çalışma verimi artmakta ve enerji tasarrufu sağlanmaktadır. Kütüphane tasarım olarak diğer AVM kütüphanelerine göre farklılıklar göstermektedir. İç tasarımında renkli ve rahat koltuklar kullanılmış, sadece duvarların önüne değil kütüphanenin orta kısımlarına da raflar yerleştirilmiştir. Diğer AVM kütüphanelerinden farklı olarak çocuk bölümünün

de bulunması kütüphaneye artı bir değer katmaktadır. Kütüphanenin kendine ait bir sosyal medya sayfası bulunmaktadır. Kütüphane henüz etkinlik düzenlemeye başlamamıştır. Pazar günleri hariç haftanın 6 günü açık olan kütüphane 10.00 ile 21.00 saatleri arasında hizmet vermektedir.

Şekil 4.27 **Ünye Üniport AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.unyedenhaber.com/gundem/kitaplar-goze-gozler-manzaraya-doyacak/

3 personeli olan kütüphanede Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu bir kişi çalışmaktadır. Diğer AVM kütüphanelerinde olduğu gibi KOHA otomasyon sistemi kullanılmakta, okuyucular 15 gün süre ile 3 adet kitap ödünç alabilmektedir. Açıldığı günden beri okuyucu tarafından yoğun ilgiyle karşılanan kütüphane günlük ortalama 100-150 okuyucuyu ağırlamaktadır. Kullanıcıların genel ortalaması gençlerden oluşmaktadır.

4.2.9 Çarşamba AVM Kütüphanesi

29 Ekim 2023 tarihinde faaliyete başlayan kütüphane en son hizmete giren AVM kütüphanesidir. 2 kattan oluşan ve 1.500 metrekarelik bir alana sahip Çarşamba AVM Kütüphanesi bugüne kadar açılmış AVM kütüphanelerinin en büyüğüdür. Çarşamba Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliğinde kurulan kütüphane 7 aylıktan 70 yaşına kadar ilçedeki tüm halkın ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Kütüphanede 0-3 yaş bebek alanı, 3-6 yaş çocuk kitapları alanı, 7-14 yaş bölümü, yetişkin bölümü gibi yaş gruplarına özel bölümler bulunmaktadır. Yaklaşık 140.000 nüfusa sahip ilçenin nüfusunun 4.000'i öğrencilerden oluşmaktadır. Kütüphanenin bir diğer amacıda öğrenciler için faydalı hizmetler sunmaktır. Geniş bir koleksiyona sahip kütüphanede ders çalışmak ve araştırma yapmak isteyen öğrenciler için çalışma alanları bulunmaktadır. 24 saat açık olan kütüphanede üniversite öğrencilerine vize ve final haftalarında tüm gün çalışabilecekleri rahat bir ortam sunmak hedeflenmiştir. Kütüphanede ayrıca konferas salonu ve kafeterya da yer almaktadır.

Şekil 4.28 **Çarşamba AVM Kütüphanesi**

Kaynak: https://www.hedefhalk.com/samsun-da-carsamba-kutuphanesi-ne-kavusuyor/1738356/

Kütüphanenin tasarımı ilk AVM kütüphanelerine benzememektedir. Tasarımda kütüphaneye özgü renkler ve mobilyalar kullanılmıştır. Kütüphane 3. nesil kütüphaneler örneğine uygun okuyucu odaklı, bireyin ev ve iş yerinden sonra geniş vakit geçirebileceği şekilde tasarlanmıştır. KOHA otomasyon sistemi kullanana kütüphanede, okuyucuların 15 gün süre ile 3 kitap alma hakkı vardır. Kütüphane bünyesinde çeşitli dergi ve gazeteler de mevcuttur.

4.3 DEĞERLENDİRME VE MODEL ÖNERİSİ

AVM kütüphanelerinin tarihini araştırdığımızda neredeyse AVM'ler faaliyete başladığı günden beri var olduklarını görmekteyiz. Modern anlamda ilk AVM'lerin ABD'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıktığı bilinmektedir. AVM'lerin bu kadar yaygınlaşmasının ve sayılarının kısa süre içerisinde binli rakamlara ulaşmasının asıl nedeni İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de yaşanan nüfüs artışı ve bu artış sonucu nüfusun şehir merkezlerinden banliyölere kaymaya başlamasıdır. Bu durum sonucunda bireyler şehir merkezlerine yakın mesafede olan vakit geçirerebilecekleri yeni yerler aramaya başlamışlardır. Modern anlamda ilk ortaya çıkan AVM'lerde müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik giyim mağazaları yer alırken 1970'li yıllara gelindiğinde AVM'lerin değişim geçirmeye başladığını görmekteyiz. 1970'lerden sonra AVM'ler giyim mağazalarının yanısıra bünyelerine sinema salonu, yemek katı ve spor salonlarını eklemişlerdir. Günümüzde sanal alışverişin yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte bireyler ihtiyaçlarına kolay ve hızlı bir şekilde ulaşabilmeye başlamıştır. Bu durum AVM'lerin sadece alışveriş yapılan yerler olmaktan çıkıp sosyal bir mekâna, adeta

kapalı şehir merkezlerine dönüşmesine sebep olmuştur. Mevcut müşterilerinin önemli bir kısmını gençlerin oluşturduğu AVM'ler müşterilerini koruyabilmek ve bünyesine yeni müşteriler kazandırabilmek için pek çok sosyal alana ve aktiviteye yer vermeye başlamışlardır. 3. nesil kütüphane anlayışı yaygınlaşmaya başlamasıyla kütüphaneler bireylerin hayatlarında ev ve iş yerlerinden sonra en çok vakit geçirebilecekleri sosyal yaşam merkezi olmayı hedeflemiştir. Bu değişimleri incelediğimiz zaman kütüphanelerin AVM'ler içerisinde yer almasının kaçınılmaz hale geldiği söyleyebiliriz.

ABD'de ilk AVM kütüphanesi 1965 yılında açılan Lake Forest Park AVM Kütüphanesi'dir. Kütüphanenin dikkat çeken özelliklerinden birisi de koleksiyonunda 70.000 basılı kaynağı barındırmasıdır. Kütüphane okuyucusu için zengin bir koleksiyon sunmuş ve yıllar içinde AVM bünyesinde yer değiştirerek metrekaresini arttırmıştır. Bu durum bize kütüphanenin AVM'de önemli bir konuma geldiğini ve okuyucu tarafından talep gördüğünü göstermektedir. Kütüphane güncel verilere göre 5.841 metrekarelik geniş bir alana sahiptir. ABD'de farklı türde AVM kütüphaneleri de açılmıştır. Açılan kütüphanelerden birisi de Dallas Çocuk Kütüphanesi'dir. Bu kütüphane AVM'ye gelen çocuklu aileler için yeni bir sosyal alan sunarken düzenlediği aktivitelerle kullanıcılarını ve AVM müşterilerini kendine çekmektedir. ABD'de yer alan diğer iki AVM kütüphanesi ise (Library Connection ve Crossroads AVM Kütüphaneleri) başlangıçta bir mağaza büyüklüğü kadar alanda açılmış ve metrekarelerini ilerleyen yıllarda genişletmişlerdir. Bu kütüphaneler pek de işlek olmayan AVM'lerde bulunmalarına rağmen bünyelerindeki kaynaklar, bilgisayarlar ve internet erişimi imkânlarıyla bölge halkına fırsat eşitliği sağlamakta ve gereksinimlerini karşılamaktadır. Kütüphaneler aynı zamanda sundukları sosyal imkânlarla AVM'nin mevcut müşteri sayısını arttırmış ve daha yoğun, canlı mekânlar haline gelmelerine katkı sağlamışlardır.

AVM kütüphanelerinin Singapur'daki örneklerine değerlendirdiğimizde halk kütüphanelerinin yüzde ellisinden fazlasını AVM kütüphanelerinin oluşturduğunu görmekteyiz. AVM kütüphanelerinin ülkede bu kadar yaygın bir şekilde var olmasının sebepleri arasında NLB'nin (Milli Kütüphane Kurulu) kütüphanelerin halkın ulaşabileceği merkezi bir konumda yer almasını istemesidir. AVM'lerin genel olarak insanların yoğun olarak yaşadıkları şehir merkezlerinde bulunmaları, buralara ulaşımın kolay olması, AVM içerisinde bir kütüphane kurmanın yeni bir bina inşa etmekten daha az maliyetli olması, daha kısa sürede açılışlarının gerçekleşebiliyor olması NLB'nin AVM'ler içerisinde kütüphane kurmaya karar vermesinde etkili olmuştur. Singapur'daki AVM kütüphaneleri metrekare olarak diğer halk kütüphanelerinden daha az alana sahip

olmasına rağmen kullanıcı tarafından yoğun talep ile karşılanıyor. Bu kütüphaneler okuyucuların her türlü ihtiyacı gözetilerek tasarlanmıştır. Bünyesinde yaş gruplarına göre ayrı bölüm bulunduran kütüphaneler çeşitli etkinlikler gerçekleştirerek kullanıcıların ilgisini canlı tutmayı başarmaktadır.

Güney Kore'deki kütüphanecilik ve kütüphane hizmetleri gün geçtikçe gelişmekte ve mevcut kütüphane sayısı artmaktadır. Güney Kore'de nüfusun arttığı ve yapılaşmanın çoğaldığı yerlere zaman içinde metropol şehirler kurulmaktadır. Buradaki halk kütüphaneleri metrekare olarak oldukça geniş alanlara sahiptir. Ancak artan yapılaşma yeni kütüphane binaları için alan sıkıntısına neden olmaktadır. AVM kütüphaneleri yeni bir alana ihtiyaç duymadığı için ülkenin kitap ve kütüphane hizmetleri ihtiyacını karşılarken mevcut yer sıkıntısına da çözüm olmuştur.

Güney Kore'de yer alan Starfield AVM Kütüphanesi 2017 yılında açılmıştır ve 2.800 metrekarelik bir alana sahiptir. Farklı tasarımıyla okuyucusunun ilgisini çeken kütüphane 13 metre uzunluğunda raflara sahiptir. Koleksiyonunda 70.000'e yakın kitap bulunduran kütüphane, ihtiyaçları gözlemlemiş bünyesindeki tabletlerle kullanıcılarına elektronik kaynaklara erişim imkânı da sunmuştur. 200 kişilik oturma kapasitesi ve gerçekleştirdiği sosyal ve kültürel etkinliklerle AVM müşterileri ve okuyucular tarafından yoğun talep görmektedir. Kütüphanenin dünya genelinde de bilinmesinin en önemli faktörlerinden birisi de tasarımıdır.

İsveç'te yer alan Kista AVM Kütüphanesi ise AVM kütüphanesi olmasına rağmen Stockholm şehrinin ikinci büyük kütüphanesidir. 2.400 metrekarelik bir alana sahip olan kütüphane yıllık ortalama 670.000 kullancıyı ağırlamaktadır. 2015 yılında yılın halk kütüphanesi seçilen kütüphane okuyucusu için her türlü imkânı sunmaktadır. Kütüphane içerisinde hamaklar, 3D yazıcılar, yaş gruplarına özel çalışma alanları yer almaktadır. AVM kütüphanesi olarak günümüz teknolojisiyle uyumlu olması, her türlü imkânı okuyucuya sunması, geniş ve ferah bir alana sahip olması hem kütüphanenin kullanıcı sayısını arttırmakta hem de AVM'nin müşteri sayısında önemli bir yükselişe sebep olmaktadır. 2014'ün Ağustos ayında kütüphanenin AVM içerisinde yer almaya başlamasıyla kullanıcı sayısı üç kat artmıştır.

AVM kütüphanelerinin Türkiye'deki gelişimine incelediğimizde 2020 yılının Haziran ayında ikisi Ankara'da, biri Eskişehir'de olmak üzere 3 AVM kütüphanesinin açıldığını görmekteyiz. Sonraki yıllarda bu AVM kütüphanelerini İstanbul Anadolu Yakası'nda Akyaka AVM Kütüphanesi, Avrupa Yakası'ndaysa Axis AVM Kütüphanesi gibi kütüphaneler takip etmiştir. 2020-2023 yılları arasında Malatya, Artvin, Samsun gibi

çeşitli illerde AVM kütüphaneleri açılmaya devam etmiştir. AVM kütüphaneleri ilk açıldığında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hedefi yıl sonuna kadar kütüphane sayısını 50'ye çıkarmak, projenin ilerleyen yıllarında ise Türkiye'deki yaklaşık 500 AVM'nin her birinde kütüphane kurmaktı. 2023 yılının Aralık ayına gelindiğinde ise AVM kütüphaneleri sayısının Türkiye'de 12 olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde yer alan AVM kütüphanelerini incelediğimizde karşımıza benzer yapıda kütüphane örnekleri çıkmaktadır. KYGM kurumsal web sitesinde yayınlandığı gibi genel olarak AVM kütüphanelerinin yapısı şöyledir: Kütüphaneler toplamda 200 ile 250 metrekare arasında mağaza büyüklüğünde bir alana sahiptir. Kütüphanelerin orta kısımlarında çalışma masaları, duvar kenarında raflar bulunmakta, ayrıca okuma köşeleri, danışma ve ödünç hizmetlerinin yürütüldüğü bankolar yer almaktadır. Koleksiyonları genel olarak halk kütüphanelerinin koleksiyon yapıları ile benzerlik göstermekte, koleksiyonlarındaki kitap sayısı 4.000 ile 6.000 arasında değişmektedir. Kütüphanelerin genç kullanıcı kitlesi tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı ve sınava hazırlanan öğrenciler için yeni bir çalışma alanı oluşturduğu görülmektedir. 2022-2023 yılları arasında açılan son AVM Kütüphanelerinde farklı tasarımlar görülmeye başlanmıştır. Metrekareler genişlemiş, kullanılan mobilyalar değişmiş, bölgeye ve kütüphaneye özgü öğeler tasarımlara eklenmiştir. 2021 yılında Artvin'de bir AVM'de çocuk kütüphanesi açılmıştır. Tür olarak diğer kütüphanelerden farklı olan kütüphane aynı zamanda tasarım olarak da diğer AVM kütüphanelerinden ayrılmaktadır. Raflar çocuk kullanıcıların boylarına göre ayarlanmış, personel için banko sistemi yerine masa konulmuş ve kütüphane duvarlar yerine raflar ile çevrilmiştir. 2023'te faaliyete başlayan Ordu'daki Ünye Üniport AVM Kütüphanesi ve Samsun Çarşamba'daki Çarşamba AVM Kütüphanesi de iç mekân tasarımıyla bulundukları bölgenin özelliklerini barındırmalarıları sebebiyle diğer AVM kütüphanelerinden ayrılmaktadırlar. 280 metrekarelik Ünye Üniport AVM Kütüphanesi AVM kütüphanelerinin ortalama büyüklüğünün üzerinde bir alana sahiptir. Ordu'nun Ünye ilçesindeki kütüphane iç mekânda bulunan camlar sayesinde kullanıcılara 180 derecelik panoramik bir deniz manzarası sunmakta ve bölgenin güzelliğini yansıtmaktadır. Kütüphane içerisinde renkli mobilyalar kullanılmış, raflar sadece duvar önlerine değil orta kısımlara da yerleştirilmiştir. Kütüphanenin diğer bir özelliği ise içerisinde çocuk bölümünün yer almasıdır. Samsun Çarşamba'daki Çarşamba Halk Kütüphanesi ise 29 Ekim 2023 tarihinde açılmıştır. Bu kütüphane en son açılan AVM kütüphanesidir. Kütüphane bölge halkının ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde düşünülmüş, içerisine çeşitli bölümler ve sosyal alanlar eklenmiştir. Kütüphanenin bir

diğer dikkat çekici özelliği ise metrekare bakımından şu ana kadar açılmış en büyük AVM kütüphanesi olmasıdır. Kütüphane toplamda 1.500 metrekarelik geniş bir alana sahiptir ve iki kattan oluşmaktadır. Bu özelliğide kütüphaneyi diğer AVM kütüphanelerinden ayırmaktadır. Çarşamba Bölgesi yaklaşık olarak 150.00 nüfusa sahiptir. Bu nüfusun 4.000'ini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrenciler rahat ve sosyal imkânları bulunan çalışma alanlarına ihtiyaç duymaktadır. Çarşamba belediye başkanının açıklamalarına göre kütüphane tasarlanırken öğrencilerin ihtiyaçları gözetilmiş ve 7/24 açık olacak şekilde planlanmıştır. Kütüphaneye yakın mesafede bir kafeterya konumlandırılmıştır. Kütüphanenin içerisinde çocuk, bebek ve yetişkin bölümleri bulunmakta aynı zamanda konferans salonu yer almaktadır. Kütüphane sunduğu sosyal imkânlar ile tam anlamıyla yaşayan bir kütüphanedir. Metrekaresi, içerisinde farklı bölümlerin yer alması ve sosyal alanlarının bulunması Uluslararası AVM kütüphanesi örnekleriyle eşdeğerdir.

Türkiye'deki ilk AVM kütüphanesinin kuruluşunun üzerinden henüz 3 yıl gibi kısa bir zaman geçmiştir. Buna rağmen mevcut AVM kütüphaneleri incelendiğinde kütüphanelerinin değişmeye ve gelişmeye başladığı görülmektedir. Yeni açılan AVM kütüphanelerinin metrekareleri genişlemiş, buna bağlı olarak daha farklı sosyal alanlara yer vermeye başlamışlardır. Örneğin son açılan Çarşamba AVM Kütüphanesi içerisinde konferans salonu ve kafeterya yer almaktadır. Hızla gelişen teknoloji ve bireylerin ihtiyaçları göz önüne alındığında AVM kütüphanelerinin gelişimi devam edecek gibi gözükmektedir.

Bütün bu incelemeler sonucunda Türkiye'de AVM kütüphanelerini kullanan bireylere daha iyi hizmet sunulabilmesi için AVM kütüphanelerini daha da kullanıcı odaklı hale getirmek gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla çalışmamızda iki farklı kütüphane kullanıcı tipine yönelik iki model önerisi sunulmuştur.

4.3.1 Sınava hazırlık kütüphane kullanıcıları için model önerisi

Ülkemizde halk kütüphanesi kullanıcılarının büyük bir kısmı öğrencilerden oluşmaktadır. Genel olarak öğrencilerin kütüphaneleri hayatlarında önemli yer tutan YKS, KPSS ve LGS gibi sınavlara hazırlık için kullandıklarını görmekteyiz. AVM kütüphaneleri açılmaya başladığı zaman, Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Ahmed Mismah Demircan Axis Kağıthane AVM Kütüphanesi'nin açılış töreninde şu şekilde bir açıklama yapmıştır;

''Uzun yıllar belediye başkanlığı yaparken bir gün İstiklal Caddesi'nde kafelerin doluluğu gözüme çarptı. Gençlerin ders çalışmak için kafelere geldiğini öğrendim. Liseli bir grup önümüzü kesti ve 'Başkanım, biz evde gürültüden ders çalışamıyoruz, ders çalışacak yer istiyoruz' dediler. Önce tereddüt ettim, gerçekten böyle mi diye. Bu fikrin peşine düştüm. Ve baktım ki gerçekten kafelere ders çalışmaya giden ciddi bir kitle var. Türkiye'de 1300 tane kütüphane var. Hangi vilayete giderseniz gidin hepsi dolu. Gençlerimiz, çocuklarımız ders çalışacak alan arıyorlar. O nedenle kütüphaneye ihtiyacın varlığını sorgulamanın anlamı da yok. Bakanlık olarak, AVM'lere kütüphane açıyoruz ama mekânlarını, konseptlerini çizip geri kalanını AVM'lere veriyoruz. İçinin dekorasyonu dahil onlar karşılıyor. Buraya asla kira ödemiyoruz. Wifi, temizlik vs. gibi ücretlerini biz ödemiyoruz. Biz sadece kitaplarını ve kütüphanecisini koyuyoruz''[130]

Başkan yardımcısının açıklamasından da anlaşıldığı gibi Türkiye'de kütüphaneleri kullanan ciddi bir öğrenci kitlesi vardır ve bu kullanıcılar ülkemizde gerçekleşen yoğun sınav trafiği içerisinde kendilerine ders çalışabilecek, okul ve iş yerinden çıktıktan sonraki vakitlerini değerlendirebilecek sessiz ve odaklanabilecekleri mekânlar aramakta ve yoğun olarak halk ve belediye kütüphaneleri ile bu ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadırlar. Kütüphaneler için her zaman yapılan "kütüphaneler etüt merkezleri değildir" tartışmaları devam etse de kullanıcıların sessiz çalışma ortamlarına ihtiyaç duydukları ve bu ihtiyacı kütüphaneler yoluyla karşılama yöneliminde oldukları açık bir şekilde görülmektedir. Kütüphaneleri oluşturan 5 temel öğe bina, bütçe, personel, koleksiyon ve kullanıcıdır. Kültür ve Turizm Bakan yardımcısı Ahmed Mismah Demircan'ın da açıkladığı AVM kütüphanelerinde bina AVM yönetimi ve belediyeler tarafından karşılanmakta Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bina maliyeti bulunmamaktadır. Kütüphaneleri oluşturan en önemli öğenin kullanıcılar olduğu düşünüldüğünde kullanıcı odaklı model önerimizde AVM kütüphanelerinde sınava hazırlanan bireylerin ihtiyaçları analiz edilerek koleksiyon, bina iç tasarımı ve personel ihtiyaçları doğrultusunda model önerisi sunulmuştur.

4.3.1.1 *Koleksiyon*

AVM kütüphanelerinin genel olarak 200-250 metrekarelik mekânlarda hizmet vermektedir. Bu kütüphanelerin koleksiyonlarındaki kitap sayısı 4.000 ile 6.000 arasında değişmektedir. Kütüphanelerin iç mekân tasarımlarını değerlendirdiğimizde ise rafların duvara yaslı bir şekilde, masa ve sandalyelerin orta kısımda konumlandırıldığını

130 Klass Magazin, "AXİS AVM Kütüphanesi Açıldı, https://www.klassmagazin.com/axis-kagithane-avm-kutuphanesi-acildi [Erişim sağlandı 28.11.2023]

görmekteyiz. AVM kütüphanelerinin bir kısmında okuma köşesi de oluşturulmuş ve bu alanlarda daha rahat mobilyalar kullanılmıştır.

AVM kütüphaneleri için önerdiğimiz ilk modelde sınava hazırlık amacıyla kütüphaneyi kullanan kişiler baz alındığından kütüphane koleksiyonunun bu kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulması gerekmektedir. Mevcut AVM kütüphanelerinin koleksiyonları daha öncede belirttiğimiz gibi psikoloji, felsefe, edebiyat, tarih gibi birçok alandan kitaplar içermekte ve koleksiyonun büyük bir kısmı ise roman türünde eserlerden oluşmaktadır. Kütüphanelerde sınava hazırlık kitapları yer almamakta ya da sınırlı sayıda yer almaktadır. Kullanıcı odaklı modelimiz kapsamında koleksiyonun yarısı sınava hazırlık kitaplarından oluşmalı ve sınav sistemindeki değişiklikler göz önüne alınarak kitapların güncelliği sağlanmalıdır. Koleksiyonda yer alan hazırlık kitapları son üç yıl içerisinde basılmış kitaplar olmalıdır. Kullanıcıların kitaplardan aktif ve etkin bir şekilde faydalanması için silinebilir uçucu kalemlerle kullanılması sağlanmalıdır. Bu kalem türleri kâğıt üzerinde belli bir süre kaldıktan sonra kendiliğinden kaybolmaktadır. Kütüphanede yer alan kalemler sayesinde kullanıcının test kitaplarından faydalanabilmesi sağlanmalı, kitaplar okuyucuya belli bir zaman dilimi için ödünç verilebilmeli, kütüphanenin açık olduğu saatlerde periyodik olarak kitaplar rezerve edebilmeli, kitaptan yararlanmak isteyen başka okuyucu yoksa bir sonraki zaman dilimi için de kitabı kütüphane içerisinde kullanmak için rezervasyon kaydı oluşturulabilmelidir. Öğrencinin ihtiyaç duyduğu hazırlık kitabına talebin fazla olması durumunda aynı kitaptan birden fazla koleksiyona dahil edilmelidir. Böylelikle kullanıcıların kütüphanenin kaynaklarını aktif ve verimli şekilde kullanabilmesi sağlanmalıdır. Sınava hazırlık kitapları güncelliğini koruması gereken kitaplardır, kullanıcıların kütüphaneyi daha verimli şekilde kullanabilmesi için bu kitaplar belli aralıklarla yenilenip raflarda yerini almalıdır. Güncelliğini yitiren kitaplar yurt dışındaki kütüphane örneklerinde olduğu gibi kullanıcılara düşük maliyetlere satılabilir veya bölgede kitaba ihtiyaç duyan kullanıcılar tespit edilerek ücretsiz bir şekilde faydalanmaları için verilebilir.

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte artık kütüphanelerde sadece kitap ve dergi yer almamakta, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda değişik materyaller ve donanımlara gereksinim duyulmaktadır. Kütüphaneye gelen kullanıcılar çeşitli materyallerden yararlanırken öğrencilerin sınavlara hazırlık sürecinde en çok kullandığı cihazlardan biri de tabletlerdir. Taşıması kolay, ince ve az yer kaplayan tabletler teknolojinin yaygınlaşması ile birlikte öğrencilere ders çalışmalarında ciddi kolaylıklar sağlamaktadır. Tabletler elektronik kalemle kullanılabilmeleri sayesinde kullanıcıların üzerine notlar

alabilmesini sağlamakta ve test çözümünü kolaylaştırmaktadır. AVM kütüphanelerinde kullanılacak tabletlerin içerisine öğrencilerin ihtiyaç duyacakları elektronik kaynaklar ve veri tabanları yüklenmelidir. Bu şekilde öğrenciler kitap taşımak zorunda kalmamaktadır. Tabletlerdeki kaynaklar arasında test kitapları, konu anlatım videoları ve öğrencilerin sınava hazırlanırken ihtiyaç duyacağı her türlü uygulamaya yer verilmelidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından öğrencilerin sınava hazırlanması için satın alınıp hizmete sunulan programlar da tabletlere yüklenmeli ve personel tarafından kullanıcıya tanıtılıp faydalanılması sağlanmalıdır. Bu tabletler sınava hazırlık öğrencileri için kullanıcı odaklı bir AVM kütüphanesi modeli oluşturduğumuzda kütüphane içerisinde kullanmak için ödünç alabilecekleri önemli kütüphane materyallerden birine dönüşmektedir. Kullanıcı tableti periyodik zaman aralıklarında kütüphanede kullanabilmeli ve otomasyon sistemi üzerinde rezervasyon kaydı oluşturabilmelidir.

4.3.1.2 *Personel*

Ülkemizde pek çok devlet kurumu ortak protokollerle iş birliği içinde ortak çalışmalar yapmaktadır. Halk kütüphaneleri de devletin diğer kurumları ve belediyelerle birlikte kullanıcılar için ortak çalışmalara yer vermektedir. Ortak çalışmalardan birisi de Halk Kütüphaneleri ve Adalet Bakanlığı arasında imzalanan ceza evlerine kitap verme projesidir. Sınava hazırlık grubu kullanıcıları için AVM kütüphanelerinde YÖK ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında ortak protokol imzalanarak eğitim bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerin stajlarını nasıl Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda ders vererek gerçekleştiriyorlarsa staj sürelerinin bir kısmını da AVM kütüphanelerinde yaparak ders çalışmak için kütüphaneye gelen kullanıcılara soru çözümü, konu anlatımı gibi alanlarda yardımcı olabilirler. Bu iş birliğinin gerçekleştirilmesi eğitimde fırsat eşitliğine ortam hazırlar ve kütüphane kullanıcılarının kendilerini geliştirmesine katkı sağlar. Bu uygulama aynı zamanda yükseköğretim kurumlarının eğitim bilimlerinde öğrenim gören bireylerin, öğrenci profilini tanıması ve gerçekleştireceği ders anlatımlarıyla mesleki gelişimlerine katkı sağlanacağı ön görülmektedir. AVM kütüphanelerinde gönüllü çalışma imkânı da verilebilir. Ayrıca üniversitelerin ilgili bölümlerine topluma hizmet uygulamaları kapsamında "AVM kütüphanelerinde sınava hazırlık öğrencilerine birebir ders anlatımı" dersi koyarak kullanıcı odaklı AVM kütüphanelerinde yılın bütün dönemlerinde kullanıcılara ücretsiz olarak bu hizmetten yararlanma şansı verilmiş olur.

4.3.1.3 *İç tasarım*

AVM kütüphanelerinin bulundukları AVM'lerde genel olarak mağaza büyüklüğü kadar bir alan kapladığı bilinmektedir. Son açılan AVM kütüphaneleri ile birlikte metrekare olarak değişimler yaşanmış daha geniş metrekareye sahip AVM kütüphaneleri açılmaya başlanmıştır. Kullanıcı odaklı AVM kütüphanesi modelinde kullanıcıların sesli bir şekilde ders çalışabilecekleri alanlara ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için kütüphanenin bir bölümü camlarla ayrılarak ses yalıtımı sağlanıp grup çalışma alanları kurulabilir. Böylece kullanıcılar birlikte ders çalışabilir, ayrıca YÖK ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında protokol gerçekleştirilirse eğitim bilimlerinde staj yapan öğrencilerin kütüphane kullanıcılarına birebir ders anlatabilecekleri alanlar da oluşturulmuş olur.

4.3.2 Okuyucu odaklı AVM kütüphanesi modeli

Bir mekânı kütüphane yapan en temel şey kitaplardır. İnsanlar genelde yalnızca kütüphaneleri bir mekân olarak düşünse de kitaplar da gerçek mekânlardır. Kütüphanenin en temel misyonu toplumu kitaplarla buluşturmak, bireylere okuma ve kütüphane kültürünü kazandırarak toplumun kültür düzeyinin gelişmesine katkı sağlamaktır. Maalesef dünyada her insan eşit koşullara sahip olmadığından toplumda kütüphanelerden yararlanamayan bireyler de yer almaktadır. Ülkemizde bulunan bütün ailelerin evinde bir kütüphane, bir kitaplık hatta bir kitap bile bulunmayabilir. Bu yüzden kişilerin kitaplar ile tanışma yaşı farklılık gösterir. Gelişen teknoloji de birçok faydasının yanında aslında bireyleri kitap okumaktan uzaklaştırabilir. Günümüzde artık çok yaygınlaşan ve hayat merkezleri halini gelen AVM'ler bireylerin kitaplarla tanışması, bir ilk temas kurması için oldukça uygun mekânlardır.

2018 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Öncü 7-8 Eğitimciler Derneği iş birliğiyle ''Okuma Kültürünü Geliştirilmesi Çalıştayı'' düzenlendi. Çalıştayın ikinci eylem maddesi okuma kültürünü geliştirmek için projeler sunulmasıydı. Ayşe Kasap tarafından proje olarak sunulan AVM kütüphaneleri fikri ön elemeden geçerek kabul edildi. 2020'nin Haziran ayında 3 AVM kütüphanesi açılarak faaliyet göstermeye başladı. Kütüphanelerin açılışında Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy yaptığı konuşmada sadece kitap okumaya meraklı bireylerin değil, toplumun her kesimini kitap ve kütüphaneler ile buluşturmayı hedeflediklerini ifade etmiştir.[131] Bu açıklamalardan

131 BBY Haber, "Türkiye'nin İlk AVM Kütüphanesi Açıldı", https://www.bbyhaber.com/bby/2020/06/26/turkiyenin-ilk-avm-kutuphaneleri-acildi [Erişim sağlandı 30.12.2023]

anlaşıldığı gibi kitabı toplumun bütün kesimlerinin ulaşabileceği merkezi noktalara götürerek herkesin kütüphanelerle bağ kurması ve faydalanması hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için AVM'ler elverişli ortamlar sunmaktadır.

Kütüphaneler birçok farklı kullanıcı türü tarafından ziyaret edilmektedir. Her kullanıcı türünün doğal olarak hizmet ihtiyaçları ve beklentileri farklıdır. Bu bölümde ortaya koyacağımız kütüphane modelinde bireyin bilgi okuryazarlık seviyesini arttırmak, kitap ve kütüphaneler ile buluşmak isteyen bireylerin hayat boyu öğrenimine katkı sağlamak amaçlanmış, kütüphanelere kitap okumak için gelen ve kitap okuma potansiyeli olan bireylerin ihtiyaçları esas alınarak bir model oluşturulmuştur. Değerlendirmeler yapılırken kütüphaneyi oluşturan 5 temel öğe önemsenmiş, AVM kütüphanelerinin genişliğinin genel olarak 200-250 metrekare arasında değiştiği göz önüne alınarak bu alana uygun, okuyucu odaklı AVM kütüphanesi modeli sunulmuştur.

4.3.2.1 *Koleksiyon*

AVM Kütüphaneleri Projesi uygulamaya konulacağı zaman, zihnimizde kütüphane olarak canlandırdığımız görüntü, rafların sadece duvar diplerine değil kütüphanenin geneline konumlandığı, okuyucunun adımını atar atmaz kitaplar ile temas ettiği, adeta bir kitapçıya girmiş hissi uyandıran bir kütüphaneydi. Şu anda mevcut olan AVM kütüphanelerini incelediğimiz zaman bu tanımdan daha farklı mekânlar karşımıza çıkmaktadır.

Okuyucu odaklı kütüphane modelinde koleksiyondaki kitap sayısının okuyucu için önemli olduğu görülmektedir. Ortalama olarak AVM kütüphanelerinde yer alan kitapların sayısı 4.000 ile 6.000 arasında değişmektedir, ancak bu sayı okuyucu odaklı kütüphane modeli için yetersiz kalmaktadır. Bu modelde kitaplar, okuyucular kütüphaneye girdiği andan itibaren baktığı her yerde görecekleri şekilde yerleştirilmeli, dermede yer alan kitap sayısı metrekarenin ortalama 200-250 arasında değiştiği düşünülürse 10.000 ile 15.000 arasında güncellenmelidir. Güncel basılan kitaplar kütüphane personeli tarafından takip edilip dermeye eklenmelidir. Çok okunan ve okuyucuların istediği kitaplar da dikkate alınarak AVM kütüphaneleri tarafından KYGM'den talep edilebilmelidir. Bilindiği üzere halk kütüphanelerine gönderilen kitaplar KYGM'nin kendisi tarafından hazırlanarak standart şekilde bütün kütüphanelere gönderilmektedir. Okuyucu odaklı olan AVM kütüphanelerinde çalışan personelin okuyucuların istekleri doğrultusunda kitap talep edebilmesine olanak verilebilir.

Okuyucu odaklı bir koleksiyon oluşturabilmek için çeşitli anket ve yoklamalar yapılarak okuyucuların ilgi alanları ve beklentileri belirlenmelidir. Bu belirlemenin ardından talep edilen kitaplar dermeye eklenmelidir. Kütüphane koleksiyonda okurların çoğunluğunun dikkatini çekebilecek dünya klasikleri, uzak doğu edebiyatı ve çeşitli ülkelerdeki okuyucular tarafından talep gören kitaplar koleksiyona katılmalıdır. Bunun dışında bireyin yaşam aşamalarında eğitim, ergenlik, kişisel gelişim, iş hayatı, evlilik, ebeveynlik gibi basamaklar olduğu kabul edilerek bu konular hakkında da bilgi edinilebilecek kitaplar koleksiyonda bulunmalıdır. Kütüphanelerde mutlaka çocuklar için çocuk kitaplarının yer aldığı bölümler olmalı, çocuk kitapları koleksiyonu özel olarak seçilmeli, 3 boyutlu çocuk kitaplarına koleksiyonda yer verilerek çocukların hayal güçlerini geliştirmesine katkı sağlanmalıdır.

Okuyucu odaklı AVM kütüphanesinde kitap okuma günleri, yazar söyleşileri, imza günleri gibi odak noktası kitap ve kütüphane olan etkinlikler düzenlenerek okuyucunun ilgisi canlı tutulmalı, yeni okuyucalarında kitap ve kütüphaneler ile buluşmasına katkı sağlanmalıdır.

4.3.2.2 *İç tasarım*

Nasıl her mekân ilk başta dış görünüşüyle insanların dikkatini çekiyor, onları davet ediyorsa kütüphaneler de dış tasarımlarıyla bu etkiyi oluşturmalıdır, öyle ki kitapla hiçbir bağı ve kitap okuma alışkanlığı olmayan bireyler bile ilgi çekici dış tasarım sayesinde AVM'de yer alan kütüphanelere girme isteği duymalıdır. Bunun için okuyucu odaklı AVM kütüphanesinin dış cephesinde cam kullanarak AVM müşterilerinin dikkati çekilmeli, kütüphaneye dışarıdan bakıldığı zaman iç kısmında neler yer aldığını görülüp kişilerde merak uyandırılmalıdır. Ayıca kütüphanenin bulunduğu katta ve AVM girişi gibi yerlerde kütüphaneye yönlendirici tabelalar yer alabilir.

Okuyucu Odaklı AVM kütüphanelerinde her alandan kitap koleksiyonda yer almalı, ayrıca kitapçılarda gördüğümüz, okuyuculara kitap tavsiyesi niteliğinde olan çok okunan kitaplar bölümüne yer verilmelidir. AVM kütüphanelerinde sıkça rastladığımız ortada olan masalar kaldırılmalı, türlerine göre tasnif edilmiş kitap rafları konulmalıdır. Kitap raflarının boyutu okuyucuların göz hizzasında olmalı, okuyucu baktığı zaman diğer rafları da görebilmelidir. Kitaplar felsefe, psikoloji vb. kategorilere ayrılmalı rafların üzerine bilgilendirici yazılar konularak okuyucunun ilgi alanına göre kitaplara

ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Yazılar dikkat çekici ve okuyucunun rahatça okuyabileceği boyutta olmalıdır.

Okuyucuların kitapları inceleyebileceği okuma köşesi kütüphanede yer almalı okuma köşesi oluşturulurken kütüphanenin tekrar etüt merkezine dönmesini engellemek için masa ve sandalye tercih edilmemeli onun yeri rahat mobilyalar ve okuyucuların kitapları koyabilecekleri çeşitli boyutlarda küçük mobilyalar kullanımalıdır. Okuma köşesi kütüphanede çok fazla alan kaplayacak şekilde tasarlanmamalı sadece kütüphaneye gelen okuyucuların kitapları inceleyebilecekleri bir durak olarak düşünülüp belli miktarda yer verilmelidir.

Çocuk kitaplarının olduğu bölümün raf tasarımında yaş grubunun ilgisini çekebilecek hayvan figürleri veya masal kahramanları kullanılarak çocukların kitaplar ile buluşmaları sağlanabilir bu bölümde ayrıca tavandan ipler sarkıtılarak erken yaş grubunun ilgisi çekilmeli çocukların kitap ve kütüphaneler ile buluşmasına ortam hazırlanmalıdır.

4.3.2.3 *Personel*

Okuyucu odaklı AVM kütüphanesinde personel çok önemlidir. Bu kütüphane modelinde çalışan personel kütüphane koleksiyonuna hâkim olmalı, yeni çıkan yayınları takip edip kütüphane koleksiyonunda yer alması için talepte bulunmalıdır. Personel okuyucular ile iletişime geçebilmeli ve ihtiyaç ettikleri materyalleri konuşarak ve gözlem yoluyla tespit edip koleksiyonda yer alması için KYGM'nin materyal sağlama biriminden talepte bulunmalıdır.

Seçkin bir koleksiyon oluşturabilmek için kütüphanede çalışan personelin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu olması önemsenmelidir. Kitaplara ilgi duyan ve bu konuda koleksiyon oluşturabilecek ve okuyucuların taleplerini analiz edebilecek personel bu kütüphane modelinde görevlendirilmelidir.

Personele hizmet içi eğitim verilerek okuyucu ile iletişeme geçerken dikkat edilmesi gereken hususlar vurgulanmalıdır. Bu eğitimler kapsamında yeterli psikolojik ve pedagojik altyapı da verilerek personellerin karşılaşılabilecekleri problemlere karşı donanımlı hale gelmesi sağlanmalıdır. Diğer bir taraftanda kütüphaneyle ilgili teknik bilgiler personele aktarılmalı, örneğin okuyucu gruplarına göre kütüphane koleksiyonu oluşturmanın önemli hususları anlatılmalıdır. Bu eğitimler düzenli aralıklar ile yapılarak personelin gelişiminde süreklilik sağlanmalıdır.

4.3.2.4 *Sosyal etkinlikler*

Günümüzde artık pek çok halk kütüphanesinde çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikleri incelediğimiz zaman karşımıza, söyleşiler, piyona resitalleri, sulu boya atölyeleri gibi birçok farklı alanlarda içerikler çıkmaktadır.

Okuyucu odaklı AVM kütüphanesinde esas alanan nokta kitap okuyan ve okuma potansiyeli olan bireylerin kitaplar ve kütüphanelerde verimli bir şekilde zaman geçirmesine katkıda bulunmaktır.

Okuyucuları ve okuma potansiyeli olan bireyleri AVM kütüphanelerine çekebilmek için kitap odaklı sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Kütüphanelere okuyucuların ilgi gösterdiği kitapların yazarları çağrılarak okuyuculara yazarları canlı olarak dinleme ve onlarla tanışma imkânı sunulabilir. Yeni kitabı çıkmış yazarlarla da söyleşiler yapılarak kütüphanenin güncel kültür ve sanat hayatıyla olan bağı güçlendirilir. Bütün bu söyleşilerde kendi yazarlık tecrübelerini anlatan konuşmacılar bireylerin okuryazarlık düzeylerine de katkı sağlayıp okuyucular arasında yazmaya ilgi duyanlar için bir yol haritası oluşturabilir.

SONUÇ

Ulusal ve uluslararası alanda AVM kütüphanesi örneklerini incelediğimizde karşımıza birbirinden farklı özellikte AVM kütüphaneleri çıkmaktadır. AVM'ler nüfusun yoğun olduğu yerlerde bulunmaları, kolay ulaşılması, müşterilerine otopark hizmeti sunması ve neredeyse Türkiye'nin bütün illerinde mevcut olmaları sebebiyle kütüphane hizmetleri sunmak için avantajlı mekânlar haline gelmişlerdir. Nüfusun kalabalık olduğu şehirlerde kütüphane binası yapımı için alan bulmak zor ve maliyetlidir. AVM'ler bu zorluğun ve maliyetin aşılmasında önemli bir alternatif durumuna gelmiştir. AVM içinde yer alan kütüphanelerin hizmete girmesi sıfırdan bir kütüphane binasının yapımından daha hızlı ve ekonomiktir. AVM'ler ülkemizde yoğun talep görmektedir, kütüphane kullanıcılarına AVM müşterilerinin de dahil edilmesiyle daha fazla insanın kütüphanelerle buluşmasına katkı sağlanacaktır. İsveç'te yer alan Kista AVM kütüphanesi bu durum için güzel bir örnek teşkil etmektedir. 2014 yılında kütüphanenin AVM içerisine taşınmasıyla birlikte kütüphaneye gelen ziyaretçi sayısı üç kat artmıştır. Kütüphanelerin AVM'de yer alması sadece kütüphaneler için değil aynı zamanda AVM'ler için de avantajlı bir durumdur. Günümüzde sürekli yenilenen alışveriş uygulamaları internet aracılığıyla alışverişi çok kolay ve hızlı hale getirmiş, pandemi süreci de birçok potansiyel AVM müşterisinin çevrimiçi alışverişe yönelmesine sebep olmuştur. Tüm bu koşullar değerlendirildiğinde AVM'ler mevcut müşterilerini koruyabilmek ve yeni müşteriler kazanabilmek için bünyelerinde oyun alanlarına, akvaryumlara, geniş kapasiteli tiyatro salonlarına vb. yapılara yer vermeye başlamıştır. Zamanla bu yapılar arasına toplumun önemli bir yapı taşı olan kütüphaneler de girmiştir. Kütüphane kullanıcılarının azımsanmayacak kısmının gençlerden oluştuğu düşünüldüğünde bir kullanıcının kütüphaneden ayrıldıktan sonra AVM müşterisi olma potansiyeli vardır, dolayısıyla kütüphaneye gelen kullanıcılar AVM'lerin mevcut müşteri sayısının artmasına ve cazibe merkezi haline gelmesine katkı sağlamaktadır. Tüm bu durumları gözlemlediğimizde AVM'ler içinde yer alan kütüphaneler yeni sosyal mekânlar olarak önemli bir yer tutarken, AVM'ler de sağladığı avantajlarla kütüphanelerin hizmet kalitesini artırarak yeni mekânlarda topluma ulaşmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada ülkemizde bulunan AVM kütüphaneleri kullanıcıları gözlemlenerek ihtiyaç analizi yapılmış, mevcut ve yeni açılabilecek AVM kütüphanelerine fikir vermesi

açısından kullanıcı odaklı ve okuyucu odaklı olmak üzere 2 model önerisine yer verilmiştir.

Kullanıcı odaklı ilk model önerisinde sınava hazırlanmak için kütüphaneye gelen kişilerin ihtiyaçları göz önüne alınarak AVM kütüphaneleri için öneriler sunulmuştur. Kütüphaneleri oluşturan 5 temel öğe baz alınarak koleksiyon, personel, iç tasarımda yapılabilecek değişiklikler vurgulanmıştır. Koleksiyonda sınava hazırlık kitaplarına daha çok yer verilmesi gerektiği önerilmiştir. Ayrıca tabletlerin ve sınava hazırlık için ihtiyaç duyulan veri tabanlarından bahsedilmiştir. İç tasarımda ise öğrencilerin birlikte sesli çalışabilecekleri grup çalışma alanlarına ihtiyaç duydukları, bu doğrultuda AVM kütüphanelerinin içerisine metrekaresi ile doğru orantılı olacak şekilde cam yalıtımlı odacıklar konulabileceğinden bahsedilmiştir. Personel kısmına gelindiğinde ise YÖK ile Kültür Bakanlığı ortak protokol imzalayarak eğitim ve fen bilimleri alanında üniversitede staj yapan öğrencilerin staj dönemlerinin bir kısmını AVM kütüphanelerinde yapması sağlanacak böylelikle kütüphane kullanıcılarına ücretsiz bir şekilde ders anlatımı ve soru çözümü ile ilgili destek olunabileceğinden bahsedilmiştir. Kullanıcı odaklı AVM kütüphanelerinde yapılacak değişikliklerle toplumda fırsat eşitliğine katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Okuyucu odaklı AVM kütüphanesinin odak noktasi ise kütüphanelere araştırma yapmak ve kitap okumak için gelen bireylerdir. Aynı zamanda hiç kitapla tanışmamış kişilerinde kitap ve kütüphanelerle tanışması için ortam sunmak amaçlanmıştır. Okuyucuların kütüphanelerden beklentilerinin karşılanarak toplumun bilgi okuryazarlık seviyesini geliştirmek ve her kesimden insanın yaşam boyu öğrenme sürecine katkıda bulunmak istenmiştir. Bu modelde AVM kütüphanesi koleksiyon, iç tasarım, personel ve sosyal etkinlikler olarak ele alınıp önerilerde bulunulmuştur. Koleksiyonun okuyucuların istekleri doğrultusunda mevcut sayısının artırılması ve dermenin zengileştirmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Personelin ise Bilgi ve Belge Yönetimi bölümüden mezun kişilerden veya alanında uzman kişiler arasından seçilmesi gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. Kütüphanede yapılacak kültürel etkinliklerin kitap ve kütüphane odaklı olması gerektiğiden bahsedilmiş böylelikle yeni ve mevcut okuyucuların kütüphaneye gelmesi sağlanacağına değinilmiştir. İç tasarımda masa ve sandalyelerin kaldırılarak yerine cüzi miktarda okuma köşesi konulması gerektiğinden böylelikle kütüphaneye gelen kişilerin kurumu tekrar etüt merkezine dönüştürmesinin önüne geçilebileceğine değinilmiştir. Okuyucu odaklı model sayesinde AVM kütüphanelerinin kitap ve dermeden aktif bir şekilde yararlanılması hedeflenmiştir.

Bu iki modelde kütüphaneye gelen ve gelebilecek bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Bu modellerdeki temel amaç AVM kütüphanelerine gelen bireylerin kütüphaneyi en verimli şekilde kullanabilecekleri kullanıcı odaklı hizmeti kişilere sunabilmektir. AVM kütüphanelerinde önerilen değişikliklerle toplumun bilgi okuryazarlık ihtiyacını karşılayıp gelişimine destek olunurken aynı zamanda kütüphanelere sınavlara hazırlanmak, ders çalışmak için gelen ve sayıları azımsanmayacak oranları bulan kullancıların da ihtiyaçlarını göz önüne alarak toplumda fırsat eşitliğine ortam hazırlanmak istenmiştir.

KAYNAKÇA

Akbayrak, Emre Hasan, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi'nde Hizmet Kalitesi Ölçümü*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.

Al, Umut, İrem Soysal. "Kütüphan-e Türkiye Projesi: Halk Kütüphanesi Potansiyel Kullanım Araştırması", *Türk Kütüphaneciliğ*, 28/4 (2014)

Cengiz, Emine, Özgür Külcü ve Bülent Yılmaz, "Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinin Derme Geliştirme Politikaları Açısından Değerlendirilmesi", *Bilgi Dünyası*,20/1 (2019)

Cribb, Gülçin "Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitimi'nin Önemi", *Türk Kütüphaneciliği*, 30/2 (1981)

Çağlayan, Pınar, "Halk Kütüphanesi Hizmetlerine İlişkin Kullanıcı Memnuniyeti", *Bilgi Dünyası Dergisi*, 12/2 (2011)

Demirel, Deniz Erbay, *Tüketim Kültürü ve Eğitim: Avm'lerde Düzenlenen Eğitim Etkinlikleri,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2017

Ercan, Emine, "Ankara Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi", *Türk Kütüphaneciliği*, 27/3 (2013)

Ersoy, Aynur ve Bülent Yılmaz, "Yaşam boyu öğrenme ve Türkiye'de halk kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciliği* 23/4 (2009)

Güneş, Sinan, *Çocuk Kütüphanelerinde Okul Öncesi Dönem için Hizmet Modeli*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2021

Nalçacıoğlu, Erdem, *Ankara'daki İlk Alışveriş Merkezi (AVM) Örneklerinin Kültür Mirası Bağlamında İncelenmesi: Atakule ve Karum*, Çankaya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2022

Karataş, İsmail, *Ortaokul Öğrencilerinin AVM'leri Tercih Etme Nedenleri Ve Satın Alma Davranışları Üzerine Etkiler*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2019

Kara, Kübra nur, *Kent Dokusunda Ticaret Ve Alışveriş Mekânlarının Fiziksel Ve İşlevsel Dönüşümü Üzerine Bir İnceleme: İstinyepark AVM Örneği*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2022

Kasap, Ayşe, "Alışveriş Merkezi Kütüphaneleri", Okuma Kültürünü Geliştirme Çalıştayı, 7-8 Nisan 2018, ed. Melike Gündüz vd., Basın Yayın Birliği Derneği, İstanbul 2018.

Kasap, Ayşe, "AVM'lerde Üretim ve Bilgi Toplumuna Açılan Yeni Mekanlar: AVM Kütüphaneleri*", Kütüphane ve Arşiv Kurumlarındaki Uygulamalarda Yenilikçi Yaklaşımlar*, ed. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2020.

Kım, Young-seok. "Opening small public libraries in quiet shopping malls could boost local businesses in Goyang Korea*".* IFLA Conference Proceeding, Korea 2006

Kurbanoğlu, Serap, "Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz", *Türk kütüphaneciliği*. 24/4 (2010)

Küçükcan, Berrin, "Engelli Kullanıcılar Açısından Kütüphane Binaları ve Karşılaşılan Sorunlar", Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Üçüncü Uluslararası Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 19-21 Ekim 2012. Konferans bildirisi

Odabaş, Hüseyin, *Fırsatlara Açılan Yolda Gezici Kütüphaneler Bilgi Merkezleri: Kütüphaneler–Arşivler–Müzeler*, Hiper Yayınları, İstanbul 2019

Özenç Uçak, Nazan, "Bilgi Gereksinimi Ve Bilgi Arama Davranışı", *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 11/4 (1997)

Patat, Mustafa, *Tüketicilerin Alışveriş Merkezi Tercihlerinde Avm Konseptlerinin Önemi Ve Avm'lerin Evrimi*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018

Raviş, Dilay, *Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Odaklı Bilgi Hizmeti Çalışmaları: İstanbul Kültür Üniversitesi Kütüphanesi Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2019

Türk, Esra, *Alışveriş Merkezi (Avm) Kuruluş Yeri Seçiminde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (Cbs) Kullanılması: Sivas İl Merkezi Örneği*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2018

Uslu, Ateş. ‘‘On Dokuzuncu Yüzyılda Alışverişin Mekânsal Örgütlenmesi: Pasajlar ve Büyük Mağazalar", *İstanbul Aydın Üniversitesi Business Review Dergisi*, 5/6

Yılmaz, Bülent, "Ankara'da Halk Kütüphanesi Sistemi: Niceliksel Bir Değerlendirme'', *Ankara Araştırmaları Dergisi*, c.2 , Ankara 2014

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

AA, ‘‘İstanbul'un ilk AVM kütüphanesinin müdavimleri 18-25 yaş arası gençler''. https://www.aa.com.tr/tr/yasam/istanbulun-ilk-avm-kutuphanesinin-mudavimleri-18-25-yas-arasi-gencler/2193695 [Erişim tarihi: 29.09 2023]

AA, ‘‘Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy: Amacımız 500'e yakın AVM'yi kütüphanelerle buluşturmak''.https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kultur-ve-turizm-bakani-ersoy-amacimiz-500e-yakin-avmyi-kutuphanelerle-bulusturmak/1889974 [Erişim tarihi: 15.09.2023]

Alisveris, "Alışverişin Tanımı Nedir?", https://alisveris.bid/2018/08/06/alisverisin-tanimi-nedir, [Erişim tarihi: 29.04.2023]

Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, ‘‘Kitap Defilesi’’ https://artvin.meb.gov.tr/www/kitap-defilesi/icerik/3758, [Erişim tarihi: 18.10.2023]

AVM Dergi, ‘‘Axis Kağıthane AVM Kütüphanesi Açıldı.’’ https://www.avmdergi.com/axis-kagithane-avm-kutuphanesi-acildi [Erişim tarihi: 05.10.2023]

Bbyhaber, ‘‘Türkiye’nin İlk AVM Kütüphanesi Açıldı’’. https://www.bbyhaber.com/bby/2020/06/26/turkiyenin-ilk-avm-kutuphaneleri-acildi [Erişim tarihi: 30.12.2023]

Bbyhaber, ‘‘Kütüphane Binaları Hakkında Güncel Eğilimler Üzerine Bazı Notlar-Prof. Dr. Bülent Yılmaz’’, https://www.bbyhaber.com/blog/bulentyilmaz/kutuphane-binalari-hakkinda-guncel-egilimler-uzerine-bazi-notlar-prof-dr-bulent-yilmaz [Erişim tarihi: 11.05.2022].

Bilgibilimi, ‘‘Kütüphanede Danışma Hizmetleri’’, https://bilgibilimi.net/kutuphanede-danisma-hizmeti/#Danisma_Hizmeti, [Erişim tarihi: 24.10.2022].

Buildingwork, “Library Connection at Southcenter”. https://www.buildingwork.design/projects/southcenter-library, [Erişim tarihi: 09.07.2023]

Citycon, ‘‘Kista Galleria has The-Worlds Best Library’’. https://www.citycon.com/newsroom/kista-galleria-has-the-worlds-best-library [Erişim tarihi: 01.09.2023].

Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, ‘‘Etkinlikler’’. https://mk.gov.tr/etkinlikler/T%C3%BCm%20Etkinlikler/liste, [Erişim tarihi: 04.06.2022].

Dallas Library, “Bookmarks in NorthPark Center”. https://dallaslibrary2.org/branch/bookmarks.php, [Erişim tarihi: 09.07.2023]

David-Coın, “Roma Dönemi Ve Madeni Para”. https://david-coin.com/tr/8-blog/14-test-item-2, [Erişim tarihi: 30.04.2023].

Ekitap ktb, https://ekitap.ktb.gov.tr/ [Erişim tarihi: 25.10.2022].

Galleria, “Ana sayfa”. https://www.galleria.com.tr [Erişim tarihi: 27.07.2023].

History Link, ‘‘Crossroads Library, King County Library System’’ https://www.historylink.org/File/20142 [Erişim tarihi: 21.07.2023].

History Link, ‘‘Library Connection @ Southcenter, a storefront library at the Westfield Southcenter Mall, holds opening celebration on June 5, 2004.’’ https://www.historylink.org/File/20286 [Erişim tarihi: 13.07.2023].

History Link, “Lake Forest Park Library celebrates grand reopening on January 7, 2012”. https://www.historylink.org/File/20200 [Erişim tarihi: 27.07.2023].

History Link, “Library Connection @ Southcenter, a storefront library at the Westfield Southcenter Mall, holds opening celebration on June 5, 2004.” https://www.historylink.org/File/20286 [Erişim tarihi: 09.07.2023].

Hürriyet, “Bakan Ersoy: Hedefimiz gezici kütüphaneleri 81 ile yaymak”. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-ersoy-hedefimiz-gezici-kutuphaneleri-81-ile-yaymak-42104817 [Erişim tarihi: 17.12.2022]

Instgram, “Etkin.kütüphane”. https://www.instagram.com/etkin.kutuphane/ [Erişim tarihi: 19.12.2022]

King Country Library System, ‘‘Crossroads’’. https://kcls.org/locations/crossroads/ [Erişim tarihi: 23.07.2023]

King County Library System, “Lake Forest Park”. https://kcls.org/about-lake-forest-park-library/ [Erişim tarihi: 07.07.2023]

Klassmagazin, ‘‘Axis Kağıthane AVM Kütüphanesi Açıldı’’ https://www.klassmagazin.com/axis-kagithane-avm-kutuphanesi-acildi [Erişim tarihi: 28.11.2023]

Konhaber, ‘‘Artvin'de alışveriş merkezinde çocuk kütüphanesi açıldı’’ https://www.konhaber.com/egitim/artvin_de_alisveris_merkezinde_cocuk_kutuphanesi_acildi-1611970h [Erişim tarihi: 18 .11.2023].

KTB Malatya, ‘‘AVM Kütüphanesi Açıldı’’. https://malatya.ktb.gov.tr/TR-278771/avm-kutuphanesi-acildi.html [Erişim tarihi: 10.11.2023].

KTB, ‘‘Türkiye'nin İlk Avm Kütüphaneleri Okurlarla Buluştu’’. https://basin.ktb.gov.tr/TR-268225/turkiye39nin-ilk-avm-kutuphaneleri-okurlarla-bulustu.html [Erişim tarihi: 28.09. 2023]

KTB, ‘‘Yeni bir kütüphane "Müze Tipi", https://www.ktb.gov.tr/yazdir?2E920BEDA88A480BC4553D00DE227A10, [Erişim tarihi: 07.06.2022]

Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Batman Şehit Şenay Aybüke Yalçın İlçe Halk Kütüphanesi”, https://batman.kutuphane.gov.tr/ [Erişim tarihi: 13.12.2022].

Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Eve Teslim Kitap Projesi nedir?”. https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-128387/eve-teslim-kitap-projesi-nedir.html, [Erişim tarihi: 20.12.2022]

Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Yeni Nesil Kütüphane Binaları”. https://kygm.ktb.gov.tr/TR-310786/yeni-nesil-kutuphane-binalari.html [Erişim tarihi: 13.12.2022]

KYGM, ‘‘Bebek ve Çocuk Kütüphaneleri’’, https://kygm.ktb.gov.tr/TR-308336/bebek-ve-cocuk-kutuphaneleri.html [Erişim tarihi: 06.06.2022]

KYGM, ‘‘Gezici Kütüphaneler’’ https://kygm.ktb.gov.tr/TR-309101/gezici-kutuphaneler.html [Erişim tarihi: 16.06.2022]

KYGM, ‘‘Halk Kütüphanelerine Açılan Yeni Kapı: “AVM Kütüphaneleri”. https://kygm.ktb.gov.tr/TR-309178/avm-kutuphaneleri.html [Erişim tarihi: 25.09.2023]

KYGM, ‘‘Kütüphane Hizmet Esasları’’. http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4832,khgenelge-17.pdf?0 [Erişim tarihi: 22.03.2022]

Marmara Kütüphanesi, https://kutuphane.marmara.edu.tr [Erişim tarihi: 27.11.2022].
Nata İstanbul Kütüphanesi, ‘Hakkımızda’, https://nataistanbul.kutuphane.gov.tr/TR-311717/hakkimizda.html [Erişim tarihi: 28.09.2023]

NLB, ‘‘Jurong West Community Library’’, https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuid=207b515e-45a0-45d3-8bb6-c364e1dcd77e [Erişim tarihi: 23.08.2023]

NLB, ‘‘Shopping centre libraries’’, https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuid=8c1b7b3d-eb09-4e56-a952-728149778bb0 [Erişim tarihi: 09.08.2023].

Resmi Gazete, “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’’. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm [Erişim tarihi: 06.06.2022]

Salon, “Libraries get a mall makeover”, https://www.salon.com/2010/07/06/mall_libraries_for_hipsters/[Erişim tarihi: 09.07.2023]

Sancaktepe Kaymakamlığı, “Sancaktepe Rings AVM Kütüphanesi Hizmete Açıldı” http://www.sancaktepe.gov.tr/sancaktepe-rings-avm-kutuphanesi-hizmete-acildi [Erişim tarihi: 05.11.2023]

Semsipasaktp34, https://www.instagram.com/semsipasaktp34 [Erişim tarihi: 26.10.2022]

SL ‘‘Starfield Library’’, https://www.starfield.co.kr/coexmall/starfieldLibrary/library.do [Erişim tarihi: 20.08.2023]

Straitstimes, ‘‘Biggest shopping mall library offering views of Sentosa to open in VivoCity on Jan 12’’, https://www.straitstimes.com/singapore/biggest-shopping-mall-library-which-offers-views-of-sentosa-to-open-in-vivocity-on-jan-12 [Erişim tarihi: 20.08.2023]

Şemsipaşa Kütüphanesi, https://semsipasa.kutuphane.gov.tr/ [Erişim tarihi: 26.10.2022.]

TRT HABER, ‘‘Türkiye'nin ilk AVM kütüphaneleri açıldı’’. https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turkiyenin-ilk-avm-kutuphaneleri-acildi-496203.html [Erişim tarihi: 12.06. 2022].

Turkcenedemek, ‘’Kütüphane Ne Demek?’’. https://turkcenedemek.com/kelime/k%C3%BCt%C3%BCphane/ [Erişim tarihi: 04.05.2022]

Türk Kütüphaneciler Derneği, “Engelliler için kütüphanelere erişim” https://kutuphaneci.org.tr/wp-content/uploads/2022/09/IFLA-Engelliler-icin-kutuphanelere-erisim.docx-01092022.pdf [Erişim tarihi: 12.12.2022]

UNAK “Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi’, http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak02/u02-16.pdf [Erişim tarihi: 09.06.2022]

Wester+elsner, ‘‘Kista’s new Library’’, https://www.wester-elsner.se/en/projects/kista-nya-bibliotek [Erişim tarihi: 05.09.2023]

Wikipedia, ‘‘Kista Galleria’’, https://en.wikipedia.org/wiki/Kista_Galleria [Erişim tarihi: 20.08.2023]

Wikipedia,“Kapalıçarşı”https://tr.wikipedia.org/wiki/Kapal%C4%B1%C3%A7ar%C5%9F%C4%B1, [Erişim tarihi: 01.06.2023]

Wikipedia, “NorthPark Center”, https://en.wikipedia.org/wiki/NorthPark_Center, [Erişim tarihi: 08.07.2023]

Wikipedia, “Sanayi Devrimi” https://tr.wikipedia.org/wiki/Sanayi_Devrimi, [Erişim tarihi: 12.07.2023]

Wordpress,“Osmanlı’daBedestenler”, https://ebrar.wordpress.com/2006/12/26/osmanlida-bedestenler/ [Erişim tarihi: 24.05.2023]

World History, “Trajan Pazarı”, https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-616/trajan-pazar, [Erişim tarihi: 24.05.2023]

Yıldız Teknik Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, “Oryantasyon-&-Kullanıcı-Eğitimleri”, https://ktp.yildiz.edu.tr/ktp/6/Oryantasyon-&-Kullan%C4%B1c%C4%B1-E%C4%9Fitimleri/125, [Erişim tarihi: 11.11.2022]

Z Dergisi, ‘‘*AVM Kütüphaneleri’’*, https://www.zdergisi.istanbul/makale/avm-kutuphaneleri-666 [Erişim tarihi: 08.06.2022].